

ÚSTAVNÍ
SOUD

R O Č Ě N K A 2 0 1 0

ÚSTAVNÍ
SOUD

R O Č E N K A 2 0 1 0

© Ústavní soud České republiky

© Roman Franc, Jan Symon, Aleš Ležatka, Petr Soukup

ISBN 978-80-260-0284-0

„Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně.“

(čl. 85 odst. 2 Ústavy České republiky)

OBSAH

	Předmluva	6
1	Úvod	7
2	Ústavní soud a jeho správa	8
	2.1 Organizační struktura a personální obsazení	8
	2.2 Sídlo Ústavního soudu a jeho vybavení	16
	2.3 Rozpočet Ústavního soudu v roce 2010	17
3	Vnější vztahy Ústavního soudu	20
4	Právní úprava a vnitřní předpisy	24
5	Poskytování informací	30
6	Statistika	38
7	Rozhodovací činnost Ústavního soudu	44
	7.1 Základní práva a svobody	44
	7.2 Hospodářská, sociální a kulturní práva	52
	7.3 Právo na soudní a jinou právní ochranu	56
	7.4 Právo na azyl	60
	7.5 Závazky z mezinárodního práva	61
	7.6 Základní ústavní principy	62
	7.7 Pravomoc a činnost ústavních orgánů	64
	7.8 Právo na územní samosprávu	66

PŘEDMLUVA

Vážení a milí čtenáři,

poprvé se Vám dostává do rukou ročenka Ústavního soudu 2010, která si klade za cíl seznámit širší okruh zájemců s organizační strukturou, hlavní náplní činnosti, hospodařením a rozhodovací činností Ústavního soudu České republiky. V této souvislosti je namísto připomenout, že ústavní soudnictví je specifická a nezastupitelnou institucí demokratického právního státu, která se zejména v letech po 2. světové válce významně podílela v demokratické části Evropy na utváření základních principů demokratických pravidel, fungování právního řádu a ochraně základních lidských práv a svobod, které jsou vpravdě autentickým zdrojem moderního státoprávního uspořádání v podmínkách demokracie a vlády práva. Vedle základní funkce ústavního soudnictví, kterou je ochrana ústavnosti a kontrola jejího dodržování normotvornými orgány moci, byla v řadě zemí ústavním tribunálům svěřena i ochrana základních lidských práv a svobod, které se tak z formalizovaného prostoru ústavních proklamací stávají živou a bezprostředně účinnou součástí života lidí i institucí, které si občané k zabezpečení své svobodné existence vytvářejí. Za připomenutí stojí i skutečnost, že kolébkou ústavního soudnictví na evropském kontinentu byla Československá republika, která konstituovala svůj první ústavní soud již v roce 1920. Na násilné přerušení této tradice v letech 1948 – 1990 pak navázal Ústavní soud České a Slovenské Federativní Republiky a po rozdělení společného státu i Ústavní soud České republiky, kterému vedle řady dosavadních tradičních kompetencí přibyla i pravomoc předběžného přezkumu souladu mezinárodních smluv s českým ústavním pořádkem v procesu jejich ratifikace. V současnosti je kvantitativně nejrozsáhlejší agendou Ústavního soudu České republiky posuzování individuálních ústavních stížností směřujících proti rozhodnutím nebo jiným zásahům orgánů veřejné moci, o kterých se stěžovatel domnívá,

že porušily jeho základní Ústavou garantovaná práva a svobody. Český Ústavní soud je tak soudem otevřeným každému, kdo se dovolává Ústavy jako základního zákona své země.

V Brně 13. dubna 2011

Pavel Rychetský
předseda Ústavního soudu

1. ÚVOD

Ústavní soud České republiky vstupuje do osmnáctého roku své existence. Současně však si v roce 2011 připomeneme devadesátileté výročí ústavního soudnictví v českých zemích, kterému – v podobě specializovaného ústavního soudu – patří dokonce prvenství světové. Byla to Ústavní listina Republiky československé z roku 1920, která poprvé zakotvila ústavní soud jako výlučnou specializovanou soudní instituci pro kontrolu zákonů z hlediska jejich souladu s normou nejvyšší. Toto prvenství československého ústavního soudu zůstalo jen na papíře, neboť v okamžiku, kdy se 17. listopadu roku 1921 Ústavní soud Československé republiky skutečně v zasedacích místnostech předsednictva ministerské rady na Pražském hradě ustavil, již několik měsíců pracoval vídeňský Verfassungsgerichtshof, zřízený rakouskou ústavou z 1. října 1920. Oproti svému rakouskému protějšku se československý ústavní soud do historie ústavního soudnictví světového i československého výrazněji nezapsal a ve srovnání s kompetencemi a judikaturou nynějšího Ústavního soudu České republiky působí spíše jen jako historická kuriozita. Přesto však se lze v něčem u našich předchůdců inspirovat, například právě ve vydávání každoročních „výkazů o činnosti ústavního soudu“, jež podle čl. 69 jednacího řádu ústavního soudu (255/1922 Sb.) podával předseda ústavního soudu počátkem každého kalendářního roku za uplynulý rok prezidentu republiky. Výroční zprávy, adresované prvním předsedou Ústavního soudu Československé republiky Karlem Baxou prezidentu Masarykovi a posléze druhým předsedou Jaroslavem Krejčím prezidentu Háchovi, jsou pro nás po desetiletích cenným zdrojem poznání, byť v některých letech téměř nebylo o čem psát.

Obdobnou povinnost skládat účty ze své činnosti nynější český Ústavní soud vůči prezidentu republiky nemá, a ani mít nemůže vzhledem ke kompetencím, jimiž ve vztahu k nositeli funkce hlavy státu disponuje. Nic však nebrání tomu, aby Ústavní soud za účelem informování široké veřejnosti o své činnosti, což Listina

základních práv a svobod ve svém čl. 17 ukládá všem orgánům veřejné moci, sám k praxi vydávání výročních zpráv přistoupil. Je-li činnost Ústavního soudu České republiky nesrovnatelně bohatší a intenzivnější, než jak tomu bylo mezi dvěma světovými válkami, může být stručné shrnutí dění v brněnské Joštově ulici za uplynulý kalendářní rok praktickou pomůckou jak pro současníky, tak i pro naše potomky, až po desetiletích budou sepsovat další kapitoly do dějin ústavního soudnictví a českého státu vůbec. S touto motivací proto letos poprvé vydáváme ročenku Ústavního soudu, v níž shrnujeme to podstatné, co se zde v roce 2010 událo. A protože Ústavní soud je institucí lidskou a lidmi tvořenou, neopomíjíme zmínit kromě soudců též všechny osoby, které se na činnosti Ústavního soudu podílely. Všichni svým dílem přispívají k naplňování funkce Ústavního soudu být strážcem ústavnosti v zemích českých a patří jim za to dík.

Jde o ročenku první, která nemá na co navazovat. Proto jsme se nemohli vyhnout též některým obecnějším popisům a informacím, na něž v dalších ročnících budeme moci již jen odkázat nebo jejich znalost předpokládat.

S nadějí, že tato ročenka otevírá dlouhou a nepřerušenu řadu ročenek dalších,

Tomáš Langášek
generální sekretář Ústavního soudu

2. ÚSTAVNÍ SOUD A JEHO SPRÁVA

2.1 Organizační struktura a personální obsazení

Organizační členění Ústavního soudu v roce 2010 vycházelo jednak z Ústavy, resp. ze zákona o Ústavním soudu, jednak z organizačního řádu, vydaného rozhodnutím předsedy Ústavního soudu dle § 3 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu pod č. Org. 4/08 ze dne 16. ledna 2008, ve znění rozhodnutí č. Org. 55/09 ze dne 19. listopadu 2009.

Podle tohoto organizačního řádu předseda Ústavního soudu jmenoval generálního sekretáře, který koordinuje jednání pléna Ústavního soudu, spolupracuje podle pokynů předsedy na řízení Ústavního soudu a jeho prezentaci navenek a odpovídá za činnost jednotlivých pracovišť Ústavního soudu podílejících se přímo na rozhodovací činnosti soudu, tj. dle názvosloví a organizační struktury v roce 2010 odborů soudního a analytického a oddělení vnějších vztahů a protokolu, včetně tiskové mluvčí. Vedle generálního sekretáře jmenuje předseda Ústavního soudu ředitele soudní správy, který zajišťuje hospodářské a technické zázemí Ústavního soudu a za tímto účelem zřídil v roce 2010 odbory ekonomický a provozní.

Personální obsazení Ústavního soudu

Sbor soudců Ústavního soudu nedoznal v roce 2010 žádných změn. Plénum Ústavního soudu dle protokolárního pořadí¹⁾ v roce 2010 tvořili JUDr. Pavel Rychetský, předseda

Ústavního soudu, prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc.,²⁾ místopředseda Ústavního soudu, JUDr. Eliška Wagnerová, Ph.D., místopředsedkyně Ústavního soudu,³⁾ a soudci JUDr. Ivana Janů,⁴⁾ JUDr. Vojen Güttler,⁵⁾ JUDr. František Duchoň, JUDr. Jiří Mucha, JUDr. Miloslav Výborný, JUDr. Dagmar Lastovecká, prof. JUDr. Jan Musil, CSc., JUDr. Jiří Nykodým, JUDr. PhDr. Stanislav Balík, doc. JUDr. Michaela Židlická, Dr., JUDr. Vlasta Formánková a JUDr. Vladimír Kůrka.

Beze změn zůstalo i složení čtyř tříčlenných senátů Ústavního soudu; oproti roku 2009 došlo k obměně toliko v předsednictví senátů, v souladu s pravidlem rotace, resp. jmenování předsedů senátů na jeden rok (§ 17 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Generálním sekretářem Ústavního soudu byl Mgr. Tomáš Langášek, LL.M., a ředitelem soudní správy RNDr. Stanislav Plachý, CSc. Předsedovi Ústavního soudu přímo podléhal i interní auditor Ing. Josef Burda.

V roce 2010 zůstalo beze změny také to, že každému soudci mohou být jmenováni až tři asistenti na plný úvazek, případně více asistentů na částečné úvazky, jejichž souhrn nepřesahuje tři plné pracovní úvazky. Asistenta jmenuje a odvolává předseda Ústavního soudu na návrh soudce, o jehož asistenta se jedná.

1) Protokolární pořadí se řídí aktuálně, případně dříve zastávanou funkcí u Ústavního soudu a služební senioritou, přičemž se pro tyto účely počítají všechna funkční období, která ten který soudce u Ústavního soudu, příp. též u Ústavního soudu ČSFR, zastával.

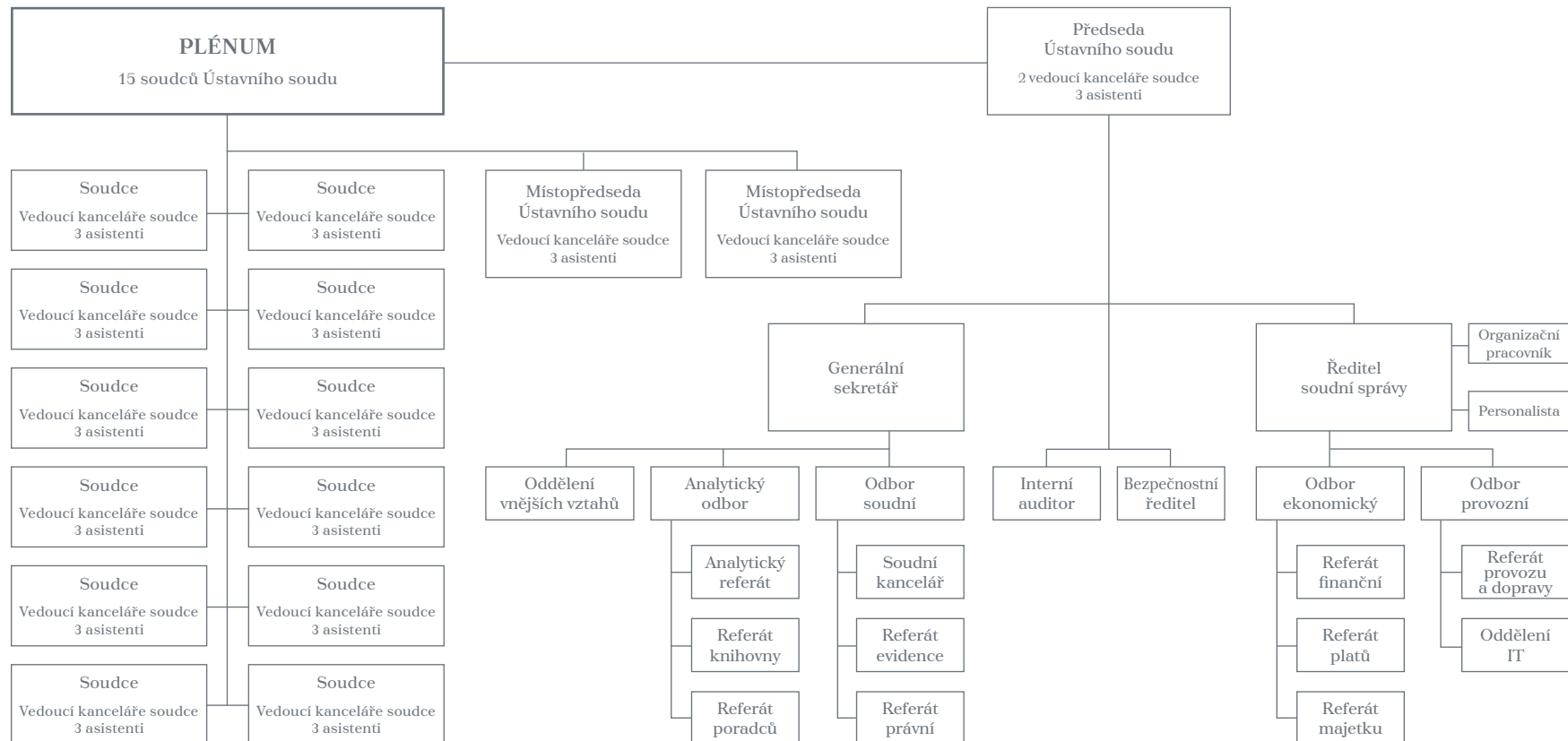
2) Pavel Holländer vykonává jako soudce Ústavního soudu již II. funkční období.

3) Rozhodnutím č. j. Org. 2/03 z 21. srpna 2003 plénum Ústavního soudu rozhodlo ve smyslu § 3 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, že nepřítomného předsedu Ústavního soudu zastupují místopředsedové Ústavního soudu v pořadí 1. Pavel Holländer, 2. Eliška Wagnerová.

4) Ivana Janů vykonává jako soudkyně Ústavního soudu již II. funkční období, v I. funkčním období byla místopředsedkyně Ústavního soudu.

5) Vojen Güttler vykonává jako soudce Ústavního soudu již II. funkční období a byl též soudcem Ústavního soudu ČSFR.

Organizační struktura Ústavního soudu

Personální obsazení Ústavního soudu v roce 2010, v organizační struktuře dle jednotlivých senátů:

Předseda Ústavního soudu	JUDr. Pavel Rychetský
asistenti	JUDr. Blanka Baráková Mgr. Ludvík Matoušek JUDr. Jan Komárek, LL.M., M.St. (do 31. 7. 2010) JUDr. Markéta Selucká, Ph.D. (do 17. 9. 2010) Mgr. Tomáš Herc, LL.M. (od 20. 9. 2010)
vedoucí kanceláře předsedy	Regina Kirkingová Jitka Chmelová Hana Kinzlová (do 28. 2. 2010)

Místopředseda Ústavního soudu	prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc.
asistenti	JUDr. Libor Hanuš, Ph.D. JUDr. Jarmila Štěpánková JUDr. Eva Zarembová
vedoucí kanceláře místopředsedy	Lenka Kubacká

Místopředsedkyně Ústavního soudu	JUDr. Eliška Wagnerová, Ph.D.
asistenti	Mgr. et Mgr. Jiří Baroš Mgr. Marian Kokeš Mgr. Roman Skopal
vedoucí kanceláře místopředsedkyně	Andrea Kovaříková

I. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Vojen Güttler
asistenti	JUDr. Martin Dostál JUDr. Radek Malenovský doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc. Mgr. Jiří Zeman doc. JUDr. Zdeňka Gregorová, CSc. (do 30. 6. 2010)
vedoucí kanceláře soudce	Jitka Kučná

Soudkyně	JUDr. Ivana Janů
asistenti	JUDr. Ing. Radovan Dávid JUDr. Otto Dostál prof. JUDr. Josef Fiala, CSc. Mgr. Petr Jäger Mgr. Petr Lavický, Ph.D. Mgr. Jana Týčová
vedoucí kanceláře soudce	Jana Trávníčková

Soudce	JUDr. František Duchoň
asistenti	JUDr. Blanka Fedorková JUDr. Helena Petrův, Ph.D. JUDr. Irena Píchová JUDr. Jitka Šmídová
vedoucí kanceláře soudce	Naděžda Řeháčková

II. senát Ústavního soudu

Předsedkyně senátu	JUDr. Dagmar Lastovecká
asistenti	Mgr. Tomáš Foltýn, Ph.D. JUDr. Eva Heinrichová, Ph.D. JUDr. Jiřina Kovaříková JUDr. Veronika Drobná (od 9. 8. 2010) JUDr. Radek Malenovský (do 30. 6. 2010)
vedoucí kanceláře soudce	Eleni Kameníková

Soudce	JUDr. Jiří Nykodým
asistenti	Mgr. Martin Pecháček JUDr. Martin Sláma Mgr. Štěpán Štastník
vedoucí kanceláře soudce	Hana Kyprová

Soudce	JUDr. PhDr. Stanislav Balík
asistenti	Mgr. Anežka Cirklová Mgr. Lucie Mikmeková Mgr. Nikol Hermany JUDr. Sylvie Pokorná (do 17. 3. 2010)
vedoucí kanceláře soudce	Jarmila Hájková

III. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Vladimír Kůrka
asistenti	Mgr. Tomáš Foltýn, Ph.D. JUDr. Yveta Janáková JUDr. Markéta Navrátilová Mgr. Daniel Novák
vedoucí kanceláře soudce	Jana Němečková

Soudce	JUDr. Jiří Mucha
asistenti	Mgr. Štěpán Bubník, Ph.D. prof. JUDr. Jan Filip, CSc. JUDr. Jitka Šrůtková JUDr. Helena Petrův, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Jitka Štíchová

Soudce	prof. JUDr. Jan Musil, CSc.
asistenti	JUDr. Ludmila Čiháková JUDr. Jaromír Hořák JUDr. Renata Rázková, Ph.D.
vedoucí kanceláře soudce	Iveta Dvořáková

IV. senát Ústavního soudu

Předseda senátu	JUDr. Miloslav Výborný
asistenti	JUDr. Jiřina Gojová JUDr. Markéta Navrátilová JUDr. Leoš Oliva Mgr. Ladislav Vyhnánek
vedoucí kanceláře soudce	Ivana Šmerdová

Soudkyně	doc. JUDr. Michaela Židlická, Dr.
asistenti	Ing. Mgr. Tomáš Ciprovník Mgr. Martin Pospíšil prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc. Mgr. Jiří Zeman
vedoucí kanceláře soudce	Vladimíra Matulová

Soudkyně	JUDr. Vlasta Formánková
asistenti	Mgr. Aleš Koubek JUDr. Eva Petrilaková Mgr. Ing. Václav Štanglica
vedoucí kanceláře soudce	Eva Svozilová

Na rozhodovací činnosti Ústavního soudu se kromě asistentů soudců podílely i odborné útvary Ústavního soudu řízené generálním sekretářem:

- analytický odbor v čele s vedoucím JUDr. et Mgr. Ivo Pospíšilem, Ph.D., ve složení Mgr. et Mgr. Robert Jakubiček (analytik a zástupce vedoucího odboru), JUDr. Soňa Matochová, Ph.D. (analytik), JUDr. Faisal Husseini (analytik), Mgr. et Mgr. Lucie Matoušová (analytik, do 1. 3. 2010), Mgr. et Mgr. Kateřina Skřivánková (analytik), JUDr. Jan Komárek, LL.M., M.St. (poradce pro evropské právo, do 31. 7. 2010), JUDr. Marta Rábková (poradce pro trestní právo), JUDr. Alena Weignerová (poradce pro vydávání SbNU), JUDr. Helena Pietriková (poradce pro vydávání SbNU), Lenka Strnadová (referentka) a knihovnici PhDr. František Zajíček, Mgr. Ludmila Čilečková a Miroslava Kusáková,
- soudní odbor v čele s vedoucí JUDr. Dagmar Hudcovou, ve složení JUDr. Petr Chládek (poradce pro správní agendu a zástupce vedoucího odboru), JUDr. Vlasta Vagaiová (specialistka), vedoucí soudních kanceláří Markéta Chrudimská, Zdeňka Řezníčková, Mgr. Hana Wohlgemuthová, Jitka Borýsková, Marcela Čapková, Šárka Smetanová (od 1. 9. 2010) a Jiřina Šoukalová (do 28. 2. 2010) a pracovnice referátu evidence Eva Krátká, Jarmila Knőtigová, Irena Randýsková, Hana Zavřelová a Alžběta Bartošová,
- oddělení vnějších vztahů a protokolu v čele s JUDr. Vlastimilem Göttingerem a dále s PhDr. Janou Pelcovou, tiskovou mluvčí, a Kristinou Krejčovou, DiS., referentkou.

Zázemí Ústavního soudu tvořily osoby a útvary řízené ředitelem soudní správy, a to:

- personalistka Bc. Eva Kubíný a organizační pracovnice Margita Veselá,
- ekonomický odbor v čele s vedoucí Ing. Jarmilou Hálovou (do 30. 11. 2010) a zaměstnankyněmi Bc. Yvetou Tesařovou (hlavní účetní), Bc. Irenou Hořavovou (rozpočtářka), Svatavou Moučkovou (mzdová účetní), Marií Žilkovou (referentka majetkové správy), finanční účetní Olgou Čermákovou (do 31. 8. 2010), resp. Lenkou Kolaříkovou (od 30. 8. 2010),

- provozní odbor v čele s vedoucím Ing. Stanislavem Žilkou a zaměstnanci Liborem Ruthem (technický pracovník), Zdeňkou Pospíšilovou (hospodářka, ref. MTZ), údržbáři Januszem Pawlikem a Romanem Viktorinem, uklízečkami Danou Hájkovou, Renatou Křištofovou, Emilií Látalovou, Vladimírou Listovou, Zdenou Němcovou, Zdeňkou Rozumkovou, Alenou Veitovou, informatiky Ing. Zuzanou Schwangmaierovou (vedoucí oddělení informačních technologií), Ing. Ivanem Balusem (správce sítě), Bc. Davidem Krevem (správce informačních technologií), Ing. Daliborem Skopalem (vývojový pracovník výpočetní techniky), vedoucím dopravy Petrem Žákem, dopravním referentem a referentem BOZP Ladislavem Vaňkem (do 31. 10. 2010) a Janem Liškou (od 1. 11. 2010), řidiči Milanem Chatrným, Bedřichem Lízalem, Zdeňkem Pokorným, Břetislavem Riedlem, Petrem Singrem a Antonínem Geršlem (od 4. 10. 2010).

V souvislosti s vládou avizovanými rozpočtovými škrty pro rok 2011 přistoupil Ústavní soud v říjnu 2010 k organizačním změnám s cílem zefektivnění správy soudu tak, aby získané úspory na platových prostředcích kompenzovaly případný propad v platech zejména odborných zaměstnanců Ústavního soudu, kteří jsou pro Ústavní soud klíčoví. Předseda Ústavního soudu proto 14. října 2010 vydal po projednání v plénu nový organizační řád č. Org. 44/10, jenž s účinností od 1. ledna 2011 zrušil na úseku ředitele soudní správy provozní a ekonomický odbor a dvě funkční místa vedoucích odborů provozního a ekonomického a na jejich místě zřídil oddělení informačních a komunikačních technologií, oddělení dopravy, finanční referát, referát hospodářské správy a referát majetku, které od roku 2011 přímo podléhají řediteli soudní správy.

Emeritní soudci Ústavního soudu

Ústavní soudci udržují osobní, odborné a společenské kontakty s kolegy, jejichž mandát soudce Ústavního soudu již skončil. Příležitostí bývá každoroční předvánoční setkání, jež se v prosinci roku 2010 konalo v prostorách foyer sněmovny a senátních jednacích místnostech. Všichni bývalí kolegové jsou stále aktivní ve významných funkcích. Iva Brožová je předsedkyní Nejvyššího soudu, Jiří Malenovský soudcem Soudního dvora Evropské unie, Vladimír Jurka soudcem Nejvyššího soudu, Miloš Holeček soudcem Krajského soudu v Brně, Eva Zarembová asistentkou místopředsedy Ústavního soudu a Pavel Varvařovský byl v září 2010 zvolen veřejným ochráncem práv.

2.2 Sídlo Ústavního soudu a jeho vybavení

Ústavní soud sídlí v Brně na Joštově třídě č. 8 v historické, památkově chráněné budově bývalé Moravské zemské sněmovny.

Monumentální budova byla postavena v letech 1875 až 1878 v místech bývalých městských hradeb jako součást nové urbanistické koncepce města – mezi historické centrum města a přiléhající tehdejší předměstskou osadu byl vložen prstenec okružní třídy, obohacené prostranstvími, pěší zónou a parkovou zelení, která byla a je lemována veřejnými a obytnými budovami. Není bez zajímavosti, že do této původní podoby Joštovu ulici částečně vrací její rekonstrukce z roku 2010.

Dodnes původní půdorysný rozvrh paláce, respektující potřeby a funkce tehdejší sněmovny, tvoří obdélník se čtyřmi vnitřními dvory. Ve středu východního křídla při České ulici je v prvním a druhém patře v šíři risalitu sněmovní sál, přístupný schodištěm od portiku příjezdu. Sněmovní sál je dnes využíván pro konání veřejných ústních jednání před plénem Ústavního soudu. Ke sněmovnímu sálu přiléhá vestibul a po jeho stranách menší sály, původně sloužící jako restaurace sněmovny a klubovna, dnes využívané jako soudní síně pro tříčlenné senáty Ústavního soudu.

Knihovna

V roce 2010 byla pro knihovnu Ústavního soudu dokončena rekonstrukce prostor donedávna užívaných Moravským zemským archivem v přízemí a suterénu západního křídla budovy. Dosavadní prostory, v nichž byla knihovna umístěna (přízemí východního křídla a jihovýchodního rohu budovy), přestaly vyhovovat pro narůstající objem knihovního fondu a nemožnost přizpůsobit se uživatelským požadavkům.

Po vyhodnocení studie proveditelnosti vznikl projekt na rekonstrukci potřebných prostor a jejich vybavení příslušným mobiliářem, který zpracoval ateliér FANDAMENT, s. r. o. Díky víceletým úsporným opatřením v jiných oblastech investic si Ústavní soud vytvořil potřebný finanční objem a obvyklou cestou výběrového řízení podlimitní veřejné zakázky zadal práce stavební společnosti STAVIT, s. r. o.

Dispozice knihovny Ústavního soudu v nových prostorách vychází z koncepce volného výběru: ve dvou výpůjčních sálech, využitelných jako čítárna a studovna, je volně přístupný veškerý fond knih a periodik. Díky historicky dané světlé výšce obou místností bylo možno vytvořit dvouúrovňový prostor s celkovou délkou policových systémů 550 m. Galerie, přízemí i suterénní prostory jsou propojeny nákladním výtahem, umožňujícím pohodlnou a bezpečnou manipulaci s knihovním fondem. V historickém sklepení Ústavního soudu bylo možno po provedení řady souběžných opatření proti vlhkosti instalovat dalších 1 200 m úložných polic, do budoucna využitelných jako archiv a depozitář.

Knihovna má lokální počítačovou síť, uživatelům jsou k dispozici osobní počítače s přístupem do knihovního katalogu, na internet a do právních informačních systémů. K dispozici uživatelům je též skener a kopírka.

Pro zvýšení komfortu je v knihovně instalováno bezprůvanové větrání.

Knihovna Ústavního soudu byla slavnostně pro uživatele otevřena v září 2010, za přítomnosti delegace soudců Ústavního soudu Slovenské republiky v čele s předsedkyní Ivettou Macejkovou.

Technologické zázemí

Provoz moderní instituce, jakou Ústavní soud bezesporu je, vyžaduje dnes především technologicky dokonalou a sofistikovanou informační a komunikační síť.

Lokální počítačová síť zajišťuje rychlost přenosu 1 Gbit za sekundu. Jednotlivé aplikace jsou provozovány na samostatných serverech. Ústavní soud také disponuje vlastními servery pro webovou prezentaci a elektronickou poštu, připojenými vysokokapacitní optickou internetovou datovou přípojkou s garantovanou rychlostí a spolehlivostí přenosu. Bezpečnost informačního systému Ústavního soudu zajišťuje výkonný firewall a další systémy pro ochranu před škodlivým softwarem (antivirový program, antispamový filtr atd.).

Zálohování jednotlivých systémů se zabezpečuje systémem duplicitního zálohování dokumentů na více typů médií (páska, disky atd.).

Aplikační softwarové vybavení soudního výkonu

K evidenci podání, průběhu řízení, evidenci rozhodnutí a vyhledávání v těchto rozhodnutích je využíván rozsáhlý systém klíčových aplikací soudního výkonu obsahující několik vzájemně propojených softwarových aplikací vyvinutých v prostředí FileNet P8. Tento systém umožňuje evidování přijatých a odeslaných dokumentů prostřednictvím datových schránek, e-mailu a pošty v podobě listovních zásilek. Dokumenty přijaté v listinné podobě jsou naskenovány a uloženy do příslušných spisů. Systém umožňuje též vedení spisů v elektronické podobě. Data jsou ukládána do datového úložiště o kapacitě 3,6 TB a jsou zálohována.

Pro fulltextové vyhledání v elektronické spisové službě je implementován univerzální fulltextový vyhledávač Google Search Appliance, jehož funkcionalita je navýšena využitím lematizátoru českého jazyka od společnosti Lingea.

Všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou v elektronické podobě archivována jednak v elektronické spisové službě, jednak jsou spolu s doprovodnými daty zpracovávána analytickým odborem pro účely provozování samostatné a původní databáze rozhodnutí Ústavního soudu NALUS (NÁLezy a USnesení Ústavního Soudu).

Knihovní informační systém ARL

Do informačního systému Ústavního soudu je integrován též modulární knihovní informační systém ARL typu klient-server. Obsahuje moduly katalog, akvizice, správa seriálů, modul výpůjčky. Přes webové rozhraní je umožněn přístup zaměstnancům knihovny i ostatním interním a evidovaným externím čtenářům. Výpůjčka knih je vedena elektronicky prostřednictvím čipových karet, vlepených přímo do knihy. K identifikaci knih je využíván systém radiofrekvenční identifikace (RFID). Tento systém zjednoduší správu inventáře a zabezpečí maximální ochranu knižního fondu.

2.3 Rozpočet Ústavního soudu v roce 2010

Ústavní soud je z pohledu tvorby státního rozpočtu samostatnou rozpočtovou kapitolou číslo 358.

Podle aktuálního zákona (zákon č. 487/2009 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2010) rozpočet příjmů pro Ústavní soud nebyl stanoven, neboť kapitola vykazuje jen příjmy nahodilé, které nelze vzhledem k oboru činnosti Ústavního soudu objektivně plánovat. Nicméně k 31. 12. 2010 Ústavní soud vykázal nedaňové příjmy ve výši 1 040,45 tis. Kč, v nichž se promítly například příjmy z vlastní činnosti (úroky, platby za umístění městského kamerového systému na budově, převod plateb za kolky), přijaté sankční platby (uložené pořádkové pokuty), vrácené zálohy, náhrady z pojistných událostí, úhrady za poskytování informací apod.

Ústavní soud pro rok 2010 obdržel finanční prostředky, určené na výdaje spojené s činností Ústavního soudu, ve výši 154 740 tis. Kč.

Skutečné čerpání k 31. 12. 2010 bylo ve výši 154 377,11 tis. Kč, tj. čerpání na 99,77 % ke schválenému/upravenému rozpočtu. V této sumě jsou zahrnuty i mimorozpočtové prostředky – profilující nároky z nespotřebovaných výdajů předchozích let, jakož i zohledňující vázání výdajů podle příslušných usnesení vlády České republiky a usnesení rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ve výši 5 039 tis. Kč.

V účelových a ostatních běžných výdajích v roce 2010 se promítají výdaje na platy a ostatní platby za provedenou práci a výdaje na sociální a zdravotní pojištění, kdy upravený rozpočet na tyto potřeby činil 100 949 tis. Kč. Dalšími položkami výrazně ovlivňujícími část rozpočtu účelových a ostatních běžných výdajů byly výdaje za energie, vodu a pohonné hmoty, dále materiálové výdaje – pořízení kancelářského materiálu, DDHM, knih a časopisů, výdaje na běžné opravy budovy, opravy vozového parku a výdaje na zahraniční a tuzemské služební cesty.

Na kapitálové výdaje (reprodukce majetku Ústavního soudu) použil Ústavní soud v roce 2010 celkem 22 538,17 tis. Kč, kdy schválený rozpočet ve výši 17 930 tis. Kč byl navýšen právě o profilující mimorozpočtové prostředky na financování knihovny.

Zákonem schválený, resp. upravený rozpis specifických a průřezových ukazatelů státního rozpočtu, uvedený ve výše zmíněném zákoně, byl v roce 2010 dodržen.

Systemizovaný počet zaměstnanců Ústavního soudu byl stanoven ve výši 126. Průměrný přepočtený evidenční stav zaměstnanců za rok 2010 činil 123 zaměstnanců. Důvodem nenaplnění stanoveného limitu počtu zaměstnanců byla neobsazenost některých pozic k 31. 12. 2010, částečné pracovní úvazky u vybraných funkcí a obměna zaměstnanců během roku s časovou prodlevou před nástupem. Průměrný hrubý měsíční plat v roce 2010 činil 35 862 Kč.

3. VNĚJŠÍ VZTAHY ÚSTAVNÍHO SOUDU

Konference a semináře

Největším odborným počinem v oblasti pořádání konferencí a seminářů byla konference věnovaná problematice odůvodnění soudního rozhodnutí. Ústavní soud tak ve spolupráci s Centrem právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy uspořádal v Brně dvoudenní mezinárodní konferenci nazvanou „Odůvodnění soudního rozhodnutí z teoretického a praktického hlediska“, která proběhla ve dnech 9. a 10. listopadu 2010. Na její organizaci se podílely také oba nejvyšší soudy, přičemž nadace Alexander von Humboldt Stiftung a Hugo Grotius konferenci podpořily finančně.

Oba dva konferenční dny měly svůj individuální obsah. Předmětovým ohniskem prvního dne byla prezentace národních zpráv o formátu odůvodnění soudního rozhodnutí v osmi zemích (Rakousko, Německo, Polsko, Slovinsko, Velká Británie, USA, Francie a Česká republika), jakož i základní koncepce Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva. Ve druhém dni pak byly předneseny příspěvky na konkrétní individualizovaná témata, soustředící se na otázky účelu, formy a základní struktury soudních rozhodnutí, stejně jako na otázky jednotného a separátního vóta (odlišného stanoviska).

Zaměření této konference nebylo jen teoretické, naopak. Jejím cílem bylo zprostředkovat českému soudnímu prostředí zkušenosti předních světových odborníků, aby tedy soudci na všech úrovních soudní soustavy mohli v obsahu konference nalézt přínos pro svoji každodenní práci. Výstižně to ostatně vyjádřil předseda Ústavního soudu ve svém úvodním vystoupení, kdy mimo jiné uvedl: „... stupeň rozvoje právní kultury se odvíjí od kvality odůvodnění soudního rozhodnutí“.

Národní zprávy o funkci a praktických aspektech odůvodňování soudních rozhodnutí přednesli: za Rakousko Dr. Irmgard Griss (předsedkyně tamního Nejvyššího soudu), za Velkou Británii prof. Neil Andrews z Univerzity v Cambridge, za Francii prof. Frederique Ferrand z Univerzity v Lyonu, německou zprávu prezentoval prof. Felix Gottwald z Univerzity v Řezně, slovinskou zprávu prof. Marijan Pavčnik z Lublaňské univerzity a slovenskou zprávu přednesl prof. Alexander Brösl z Univerzity v Bratislavě.

Odpolední část zahájil národní zprávou USA prof. Peter Murray z Harvardovy Univerzity a prof. Pavel Holländer následně prezentoval českou národní zprávu. Dr. Vít Schorm a prof. Martin Nettesheim se ve svých příspěvcích věnovali pohledu Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie. Závěrem prvního dne konference vystoupil prof. Luboš Tichý z Univerzity Karlovy se shrnutím dosavadních přednesů a s komparativním pohledem na jednotlivé národní přístupy.

Úvodem druhého dne promluvil prof. Rolf Stürner z Univerzity ve Freiburgu o účelu soudního odůvodňování a prof. Uwe Kischel z Univerzity v Greifswaldu pak o obsahových souvislostech odůvodňování soudních rozhodnutí. Doc. Zdeněk Kühn předestřel výstupy srovnávací analýzy odůvodňování v Polsku, Maďarsku a v České republice a profesor Alexander Bruns a doktor Felix Maultzsch z Univerzity ve Freiburgu hovořili na téma uveřejnění odůvodněných rozhodnutí, respektive jednotného vóta jako formy odůvodnění civilního rozhodnutí. Britskou praxí s aplikací odlišných stanovisek shrnul prof. Roderick Munday z Univerzity v Cambridge a tématem posledního vystoupení, které přednesl Dr. František Ištváněk z Nejvyššího soudu, byla úskalí odůvodňování soudních rozhodnutí, která se denně vyskytují v justiční praxi.

Spolupráce a vztahy s ostatními ústavními institucemi

Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, je však součástí moci soudní. Ostatní exekutivní a legislativní ústavní orgány vystupují před Ústavním soudem povětšinou jako účastníci řízení či vedlejší účastníci řízení a při těchto příležitostech je z pochopitelných důvodů vyloučeno, aby se s ústavními soudci mimo procesně formalizované ústní jednání setkávali. Vedle toho však Ústavní soud jakožto součást systému ústavních orgánů České republiky udržuje formální a společenské vztahy s jinými ústavními orgány a diskutuje s nimi o obecných otázkách ústavního, evropského a mezinárodního práva.

V květnu loňského roku zavítala na půdu Ústavního soudu delegace Senátu Parlamentu České republiky vedená předsedou Výboru pro záležitosti Evropské unie senátorem Ludkem Seřizem a předsedkyní Stálé komise Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury senátorkou Jiřinou Rippelovou. Těžištěm pracovního setkání se soudci Ústavního soudu byla diskuse nad nejnovějším vývojem judikatury Evropského soudního dvora v Lucemburku a jejím vlivem na sféru národního justičního prostoru.

V září pak navštívil Ústavní soud nově jmenovaný předseda vlády Petr Nečas v doprovodu ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila. Cílem jejich setkání se soudci bylo navázání osobního kontaktu a diskuse nad aktuálními otázkami, které se v obecné rovině vztahují k ústavnímu a obecnému soudnictví v naší zemi.

Mezinárodní spolupráce a mezinárodní styky

Ústavní soud se při výkonu své základní působnosti, kterou je ochrana ústavnosti a základních práv a svobod v České republice, nemůže obejít bez kontaktu se zahraničními orgány stejného druhu, anebo s nadnárodními institucemi zřízenými za obdobným účelem.

Tradičním zdrojem výměny informací a zkušeností mezi Ústavními soudy jsou bilaterální jednání, která se vztahují nejen k problematice aktuální judikatury,

ale též k hlubším a strukturálním otázkám ústavnosti. Komparativní forma přístupu k určitému problému pak může být inspirací pro další rozhodovací činnost ústavních soudů.

V roce 2010 proběhlo celkem pět návštěv z partnerských ústavních soudů. První návštěva se uskutečnila v lednu 2010, kdy do Brna zavítala delegace Spolkového ústavního soudního dvora Rakouské republiky ve složení předseda Gerhart Holzinger, místopředsedkyně Brigitte Bierlein a generální sekretářka Britta Wagner. Při jednání byla podrobně rozebírána především otázka přezkumu ústavních zákonů ústavními soudy, a to jak ve vazbě na normativní vymezení této pravomoci, tak i na praktickou stránku přezkumu a zrušení ústavního zákona v obou zemích. Oba dva soudy totiž – jako jediné v Evropě – zrušily zákon formálně označený a přijatý jako zákon ústavní.

V dubnu na pozvání Ústavního soudu zavítala do Brna předsedkyně Ústavního soudu Srbské republiky, paní Bosa Nenadič, spolu se soudkyní Marijí Draškič. Cílem jejího setkání s českými kolegy bylo navázání užší spolupráce obou soudů a především odborná diskuse nad tématy, která oba soudy spojují. Český i srbský ústavní soud totiž při své činnosti navazují na bohaté tradice ústavního soudnictví v obou zemích, a není jistě bez zajímavosti, že Ústavní soud Srbska formálně funguje nepřetržitě již od roku 1963, byť v kvalitativně odlišných ústavních kontextech. V souvislosti s reformou soudnictví, která se v Srbsku nyní odehrává, se soudci podrobně věnovali komparaci transformace justice a mechanismu jmenování soudců, přičemž poznatky z české justiční reformy po roce 1989 byly pro srbské hosty velmi zajímavé. Neméně obsáhlá byla diskuse nad posláním, možnostmi a dalším vývojem institutu ústavní stížnosti v obou zemích, neboť jak český, tak i srbský Ústavní soud čelí značnému množství podání k individuální ochraně ústavně zaručených práv a svobod.

Další možností pro rozšíření poznatků o ochraně ústavnosti byla návštěva předsedy Ústavního soudu Korejské republiky, pana Kang Kook Lee. Návštěva České republiky byla součástí rozsáhlé evropské cesty předsedy Lee, při níž se seznamoval s principy, které jsou vlastní jednotlivým ústavním soudům. Při setkání se soudci českého Ústavního soudu byla vedena konkrétní diskuse nad ústavněprávními otázkami,

kterými se oba soudy zabývají. Těžištěm jednání pak bylo porovnávání procesů, které vedou ke jmenování soudců českého a korejského Ústavního soudu, stejně jako diskuse o kvalifikačních požadavcích na soudce obecných soudů. Postavení soudců a způsob jejich profesní přípravy, stejně jako postavení soudce ve společnosti, se v obou zemích liší, avšak byla nalezena shoda v přístupu k ochraně soudcovské nezávislosti, a to na příkladech konkrétní judikatorní činnosti. Předseda Lee se setkal rovněž s předsedou Nejvyššího správního soudu a s představiteli Senátu Parlamentu České republiky.

Ústavní soudy České republiky a Slovenské republiky navazují na tradici ústavního soudu federálního, který se navzdory krátké době svého působení stal v zemích bývalého Československa průkopníkem moderního ústavního soudnictví. S ohledem na blízkost právní úpravy, společné moderní dějiny a příbuznost kulturní a jazykové se soudci obou soudů setkávají každý rok, aby se informovali o aktuálních otázkách své činnosti. V roce 2010 připadla pořadatelská role Ústavnímu soudu České republiky a setkání se odehrálo v září v Telči a Jindřichově Hradci. Slovenská delegace v čele s předsedkyní soudu Ivettou Macejkovou informovala české kolegy o nejvýznamnějších rozhodnutích, k nimž slovenský Ústavní soud dospěl od posledního setkání v předchozím roce, a naopak si se zájmem vyslechla východiska Ústavního soudu České republiky, která vedla k přijetí série nálezů týkajících se postavení soudní moci v České republice. Při návštěvě budovy Ústavního soudu v Brně předsedkyně slovenského Ústavního soudu spolu s Pavlem Rychetským slavnostním přestřihnutím pásky otevřeli nově zrekonstruované prostory knihovny Ústavního soudu.

Poslední bilaterální návštěvou, kterou v loňském roce hostil Ústavní soud, byla delegace Ústavního soudu Arménie ve složení: předseda Gagik Harutyunyan s chotí, soudce Henryk Danielyan s chotí a pan Vladimír Vardanyan, vedoucí zahraničního oddělení. Jednalo se o historicky první setkání představitelů obou institucí, kteří se navzájem informovali o působnosti, pravomocích a postavení ústavních soudů v uvedených zemích. Při setkáních s předsedou, místopředsedy a soudci Ústavního soudu České republiky byl v diskusi kladen zvláštní důraz na srovnání institutu ústavní stížnosti, který se v obou zemích svojí koncepcí liší. Stejně tak se liší i způsob organizace práce obou soudů a forma jednotlivých řízení.

V rámci svého programu navštívila delegace rovněž Nejvyšší soud, kde se arménští hosté setkali s předsedkyní a místopředsedou Nejvyššího soudu, stejně jako s předsedy kolegií. Na programu byla také návštěva pobočky České advokátní komory v Brně.

Vedle oficiálních bilaterálních návštěv však Ústavní soud navštívily i další osobnosti reprezentující zahraniční a mezinárodní instituce. Předseda Ústavního soudu osobně přijal nového velvyslance Nizozemského království, J. E. Jana Hennemana, velvyslance Francouzské republiky, J. E. Pierra Lévyho, či velvyslance Lotyšské republiky, J. E. Kaspars Ozoliņš. Předseda a soudci Ústavního soudu také přivítali prof. Vassioliose Skourise, předsedu Soudního dvora Evropské unie, v doprovodu prof. Malenovského a předsedkyně Nejvyššího soudu, jejíž pozvání k návštěvě pan Skouris vloni přijal.

Nelze opomenout ani návštěvy z řad studentů a profesorů tuzemských a zahraničních vysokých škol. Ústavní soud pravidelně přijímá skupiny zahraničních studentů v rámci programu Erasmus a formou prohlídek a přednášek přibližuje poslání a aktuální činnost této instituce. V březnu roku 2010 se např. někteří soudci a odborní pracovníci Ústavního soudu setkali se skupinou japonských profesorů mezinárodního práva a diskutovali s nimi o problematice přezkumu ústavnosti mezinárodních smluv.

Prostřednictvím mezinárodní komunikace a navazování bilaterálních kontaktů posiluje Ústavní soud své postavení orgánu ochrany ústavnosti, který je v komparativním rámci evropských ústavních soudů vybaven silnými pravomocemi. Je ale potřebné spolupracovat i s dalšími orgány tohoto typu, a to v rámci celé Evropy. Z důvodu rozpočtových omezení Ústavní soud omezil v roce 2010 své zahraniční cesty na minimum, přesto je vhodné zmínit se alespoň o některých.

Jako každý rok se předseda Ústavního soudu na pozvání předsedy Evropského soudu pro lidská práva zúčastnil na konci ledna ve Štrasburku odborného semináře a slavnostního zahájení soudního roku. Předseda Ústavního soudu rovněž přijal pozvání k účasti na vzpomínce na v květnu zesnulého Otakara Motejla, které se uskutečnilo 19. října 2010 v Českém centru v Paříži. Otakar Motejl totiž byl –

společně s emeritním předsedou francouzské Ústavní rady Robertem Badinterem – předsedou společnosti Masaryk, která se věnuje prohlubování česko-francouzské právní spolupráce. Stojí též za připomenutí, že osoba Otakara Motejla je vázána velmi úzce i k dějinám ústavního soudnictví v České republice, neboť v prosinci roku 1992 po rozpadu federace převzal z pozice předsedy Nejvyššího soudu České republiky správu budovy bývalého federálního ústavního soudu v Brně, Joštově ulici č. 8, a připravoval zázemí pro nové české ústavní soudce, kteří se svých funkcí ujali až v červenci roku 1993.

Nutno zmínit i smutnou událost související s historií ústavního soudnictví v Československu. Početná delegace Ústavního soudu v čele s jeho předsedou vzdala čest emeritnímu předsedovi Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky Ernestu Valkovi, jenž byl 8. listopadu úkladně zavražděn ve svém bydlíšti ve slovenském Limbachu. Místopředseda Ústavního soudu a osobní přítel Ernesta Valka Pavel Holländer vystoupil jako jeden z hlavních řečníků na posledním rozloučení s Ernestem Valkem, jež se konalo 16. listopadu v Zrcadlové síni Primaciálního paláce v Bratislavě.

Soudci Ústavního soudu rovněž přednášeli na zahraničních konferencích a kongresech.

Ústavní soud je členem Benátské komise Rady Evropy a jeho zástupci se účastní jednání Komise. V loňském roce se jejího jednání zúčastnila místopředsedkyně Ústavního soudu jako členka Komise, a dále generální sekretář a vedoucí analytického odboru jako odborníci na úrovni pracovních skupin.

Na sklonku roku navštívil generální sekretář Ústavního soudu rovněž Ústavní soud Rakouska, kde vedl s rakouskou generální sekretářkou Britou Wagner komparativní diskusi o pravomocech a praktických aspektech organizace ústavního soudnictví v obou zemích.

4. PRÁVNÍ ÚPRAVA A VNITŘNÍ PŘEDPISY

Ústavní pořádek a zákon o Ústavním soudu

Činnost Ústavního soudu upravuje celá řada právních předpisů. Vedle ústavních zákonů a zákonů regulujících ve větší či menší míře vlastní řízení před Ústavním soudem je to celá řada zákonných a podzákonných předpisů upravujících chod Ústavního soudu jako kterékoli jiné státní instituce.

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Kromě vlastní Ústavy České republiky, vyhlášené pod č. 1/1993 Sb., tvoří ústavu v širším smyslu zejména Listina základních práv a svobod, v období federace přijatá jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb., v České republice pak znovu vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ovšem již bez uvozacích ustanovení. Součástí české ústavy jsou dále ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, ústavní zákony související s rozpadem Československa a konstituováním České republiky jako nového, nástupnického státu (ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, ústavní zákon č. 29/1993 Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky) a ústavní zákony upravující státní hranice České republiky se sousedními státy.

V dosavadní krátké historii České republiky byl Parlamentem v reakci na nastalou vládní krizi přijat i jednorázový a svým způsobem mimořádný ústavní zákon o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny (ústavní zákon č. 69/1998 Sb.).

Obdobný jednorázový ústavní zákon č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny, byl však Ústavním soudem zrušen [viz nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. září 2009 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.)].

Ustanovení čl. 3 a čl. 112 odst. 1 Ústavy České republiky pro souhrn ústavních zákonů, tzn. pro označení ústavy v širším smyslu, zavádí souhrnný pojem ústavní pořádek České republiky a definují, co je jeho součástí. Ve smyslu nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.) Ústavní soud jako referenční kritérium používá též mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jež byly ratifikovány a vyhlášeny.

Vlastní řízení před Ústavním soudem upravuje zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudě, ve znění pozdějších předpisů. Právě tento zákon stanoví, jak předvidá čl. 88 odst. 1 Ústavy, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení a další pravidla o řízení před Ústavním soudem. V řízení před Ústavním soudem se přiměřeně uplatní též ustanovení občanského soudního řádu a předpisy vydané k jeho provedení (§ 63 zákona o Ústavním soudě), ve zvláštních případech pak ustanovení trestního řádu o řízení před soudem (§ 108 a 138 zákona o Ústavním soudě).

Ústavní pořádek a právní úprava vztahující se ke kompetencím Ústavního soudu a řízení před ním zůstala v roce 2010 bez podstatných změn. Drobnou změnu zaznamenal pouze zákon o Ústavním soudě: dosavadní § 25a o poskytování údajů z informačního systému evidence obyvatel nahradilo od 1. července 2010 účinné nové znění v souvislosti se zřízením tzv. základních registrů (změna byla provedena zákonem č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech).

Kompetence Ústavního soudu

Ústavní soud podle čl. 87 Ústavy rozhoduje:

1. o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,
2. o zrušení jiných právních předpisů (např. nařízení vlády, ministerských vyhlášek, obecně závazných vyhlášek a nařízení obcí a krajů) nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo se zákonem,
3. o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,
4. o ústavní stížnosti právnických nebo fyzických osob proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do jim ústavně zaručených základních práv a svobod,
5. o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora,
6. v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25 Ústavy,
7. o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 2 Ústavy,
8. o návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle čl. 66 Ústavy,
9. o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu, které je pro Českou republiku závazné, pokud je nelze provést jinak,
10. o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony,

11. spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu,

12. o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a 49 Ústavy s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací.

Na základě čl. 95 odst. 2 Ústavy rozhoduje Ústavní soud též o návrhu obecného soudu na vyslovení protiústavnosti již neplatného zákona, který by jinak obecný soud musel použít na jím řešenou věc.

Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů (č. 515/2002 Sb.) svěřil Ústavnímu soudu další dvě pravomoci, které však jsou vzhledem k výsledku provedeného referenda již nepoužitelné, a to:

– rozhodování o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o přistoupení k Evropské unii nevyhlásí,

– rozhodování o tom, zda postup při provádění referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii je v souladu s ústavním zákonem o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a se zákonem vydaným k jeho provedení.

Konečně pro úplnost nutno zmínit též kompetenci opírající se o čl. 82 odst. 2 Ústavy, jíž je rozhodování Ústavního soudu v kárném řízení se soudci Ústavního soudu.

Rozdělení plenární a senátní agendy

Rozhodovací kompetence svěřuje zákon o Ústavním soudu jednotlivým soudcům zpravodajům, tříčlenným senátům či plénu Ústavního soudu. Podle § 11 odst. 2 a 3 zákona o Ústavním soudu spadá do kompetence pléna rozhodování o návrzích na zahájení řízení:

1. o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy,
2. o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy,
3. o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky uvedené v čl. 65 odst. 2 Ústavy podle čl. 87 odst. 1 písm. g) Ústavy,
4. o návrhu prezidenta na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu uvedeného v čl. 66 Ústavy podle čl. 87 odst. 1 písm. h) Ústavy,
5. o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony podle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy,
6. o návrhu na obnovu řízení a v obnoveném řízení podle § 119 až 119b [§ 11 odst. 2 písm. j) zákona o Ústavním soudu] a
7. o návrhu na posouzení souladu mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem podle čl. 87 odst. 2 Ústavy (§ 11 odst. 3 zákona o Ústavním soudu).

Vedle těchto věcí si podle § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu plénum Ústavního soudu může ke svému rozhodování může vyhradit další věci, které jinak spadají do rozhodovací kompetence senátů Ústavního soudu. Pravidla o atrakci senátní agendy plénem, přijímaná na základě zmíněného ustanovení, doznala v roce 2010 určitých změn.

Do roku 2010 vstupoval Ústavní soud s rozhodnutím o atractionu působnosti ze dne 9. června 2009 (rozhodnutí č. Org. 23/09, vyhlášené ve Sbírce zákonů pod č. 202/2009 Sb.). Podle tohoto rozhodnutí si plénum Ústavního soudu navíc vyhradilo

- a) rozhodování sporů o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy podle čl. 87 odst. 1 písm. k) Ústavy,

- b) rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutím velkých senátů kolegií Nejvyššího soudu,
- c) rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutím rozšířených senátů Nejvyššího správního soudu,
- d) rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutím zvláštního senátu podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů,
- e) rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutí nebo jinému zásahu orgánu veřejné moci, je-li účastníkem řízení nebo vedlejším účastníkem řízení o této ústavní stížnosti prezident republiky, vláda, předseda vlády, Parlament nebo některá z jeho komor, předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu nebo předseda Senátu Parlamentu nebo jiný orgán komory Parlamentu,
- f) rozhodování o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora podle čl. 87 odst. 1 písm. e) Ústavy,
- g) rozhodování v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25 a čl. 87 odst. 1 písm. f) Ústavy,
- h) rozhodování i jiné věci, a to na návrh kteréhokoli soudce senátu příslušného k projednání a rozhodování věci odůvodněný mimořádnou závažností rozhodované věci anebo nutností sjednocení judikatury Ústavního soudu, se souhlasem všech soudců senátu příslušného k projednávání a rozhodování věci, jakož i účastníků řízení v dané věci.

Plénum Ústavního soudu si tímto rozhodnutím vyhradilo též rozhodnutí o odmítnutí návrhu pro zjevnou neopodstatněnost ve výše uvedených věcech, v řízení podle § 119 až 119b zákona o Ústavním soudu a v řízení o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, s výjimkou návrhu podaného spolu s ústavní stížností podle § 74 nebo spolu s návrhem na obnovu řízení podle § 119 odst. 4 zákona o Ústavním soudu.

První změnou v těchto pravidlech o atrakci, k níž došlo v roce 2010, bylo rozhodnutí z 1. června 2010 č. Org. 20/10 (publikované ve Sbírce zákonů pod č. 200/2010 Sb.), jímž plénum Ústavního soudu rozšířilo případy, kdy si vyhrazuje též odmítání návrhů na zahájení řízení. Nově, od 1. července 2010, tak plénum namísto senátů či soudců zpravodajů rozhodovalo o odmítnutí návrhu z jakéhokoliv důvodu (nejen tedy z důvodu zjevné neopodstatněnosti, jako tomu bylo do té doby) ve všech řízeních, která spadají do působnosti pléna (zjednodušeně řečeno tedy ve všech plenárních věcech zapsaných do rejstříku Pl. ÚS), samozřejmě s výjimkou rozhodování o odmítnutí návrhu na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu anebo jejich jednotlivých ustanovení, který byl podán spolu s ústavní stížností podle § 74 zákona o Ústavním soudu a dosud nebyl senátem postoupen plénu podle § 78 odst. 1 zákona o Ústavním soudu (technicky vzato totiž do té doby nejde o plenární věc).

Konečně rozhodnutím pléna z 30. listopadu 2010 č. Org. 49/10 (publikovaným ve Sbírce zákonů pod č. 342/2010 Sb.) plénum Ústavního soudu rozšířilo výčet atrahovaných věcí o „rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutím správního soudu o neplatnosti voleb nebo neplatnosti hlasování nebo neplatnosti volby kandidáta (§ 90 soudního řádu správního)“. Na základě tohoto pravidla tak byly do plenární agendy rozhodované všemi patnácti soudci Ústavního soudu zapsány všechny ústavní stížnosti, jimiž stěžovatelé brojili proti rozhodnutím krajských správních soudů ve věcech volebních žalob podaných v souvislosti s komunálními volbami, jež se na území České republiky konaly v říjnu roku 2010 (jenom do konce roku 2010 obdržel Ústavní soud čtyři takové ústavní stížnosti, další pak v prvních týdnech roku 2011).

Další vnitřní předpisy

Chod Ústavního soudu se řídí též vnitřními předpisy, upravujícími jednak jeho organizační strukturu a správu, jednak vlastní výkon ústavního soudnictví.

Základními vnitřními předpisy upravujícími vlastní výkon ústavního soudnictví jsou:

- rozhodnutí o ustavení senátů Ústavního soudu, přijímané plénum Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu (v roce 2010 bylo beze změn platné a účinné rozhodnutí o ustavení senátů pod č. Org. 1/05, ve znění rozhodnutí č. Org. 38/05 ze dne 9. srpna 2005 a rozhodnutí č. Org. 62/05 ze dne 20. prosince 2005),
- pravidla rozdělení agendy, přijímaná plénum Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu (v roce 2010 bylo beze změn platné a účinné rozhodnutí o pravidlech rozdělení agendy od roku 2007 ze dne 2. května 2006 č. Org. 17/06, ve znění rozhodnutí ze dne 9. června 2009 č. Org. 21/09),
- rozhodnutí o atrakci senátních věcí plénum, přijímané plénum podle § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu (k tomuto rozhodnutí a jeho změnám v průběhu roku 2010 viz výše),
- kancelářský a spisový řád, přijímaný plénum Ústavního soudu podle § 11 odst. 2 písm. l) zákona o Ústavním soudu (kancelářský a spisový řád Ústavního soudu ze dne 16. března 2004 č. Org. 27/04, ve znění rozhodnutí č. Org. 52/04 ze dne 22. června 2004, rozhodnutí č. Org. 70/04 ze dne 5. října 2004, rozhodnutí č. Org. 44/05 ze dne 13. září 2005, rozhodnutí č. Org. 16/06 ze dne 2. května 2006, rozhodnutí č. Org. 8/07 ze dne 13. února 2007, rozhodnutí č. Org. 31/08 ze dne 5. srpna 2008, rozhodnutí č. Org. 47/09 ze dne 13. října 2009, rozhodnutí č. Org. 5/10 ze dne 2. února 2010 a rozhodnutí č. Org. 25/10 ze dne 22. června 2010; k posledně uvedeným dvěma změnám v roce 2010 viz níže).

Na základě těchto předpisů přijímaných a schvalovaných plénum Ústavního soudu vydává předseda Ústavního soudu pro každý kalendářní rok rozvrh práce Ústavního soudu a jeho změny. Rozvrh práce pro rok 2010 byl předsedou Ústavního soudu vydán pod č. Org. 1/10 dne 26. listopadu 2009 a byl v průběhu roku novelizován rozhodnutím č. Org. 53/10 z 30. listopadu 2010 v souvislosti s rozšířením atrakce senátní agendy plénum (viz výše).

Základními vnitřními předpisy upravujícími organizační strukturu a správu Ústavního soudu jsou:

- organizační řád (v roce 2010 platil beze změn organizační řád č. Org. 4/08 ze dne 16. ledna 2008, ve znění rozhodnutí č. Org. 55/09 ze dne 19. listopadu 2009),
- bezpečnostní a návštěvní řád (č. Org. 24/09 ze dne 17. června 2009) a
- knihovní řád (viz níže).

Tyto předpisy schvaluje a vydává předseda Ústavního soudu podle § 3 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu, organizační řád po projednání v plénu.

Ze změn, jež doznaly tyto vnitřní předpisy, nutno zmínit zejména to, že Ústavní soud počátkem roku 2010 intenzivně propracovával implementaci revoluční novinky v doručování, jakou představovaly datové schránky spuštěné v listopadu roku 2009 na základě zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. Ústavní soud novelou svého kancelářského a spisového řádu ze dne 2. února 2010 č. Org. 5/10, po získání prvních zkušeností s provozem datových schránek, upravil svůj režim spisové služby tak, že i nadále jsou spisy v řízení před Ústavním soudem primárně vedeny v listinné podobě. O každém je vedena paralelně jeho elektronická podoba – elektronický spis. Elektronický spis však toliko informativně kopíruje obsah spisu listinného, vedle toho ale slouží též k archivaci originálních elektronických dokumentů (podání, jež Ústavnímu soudu došly v elektronické podobě). Všechny procesní úkony Ústavního soudu se podle kancelářského a spisového řádu vyhotovují jako listinné originály, jež vlastnoručně podepisuje soudce, případně jeho asistent, a z těchto listinných originálů pak vedoucí kanceláři soudců vyhotovují listinné stejnopisy (s doložkou „za správnost vyhotovení“ a s vlastnoručním podpisem vedoucí kanceláře soudce), doručované klasicky účastníkům řízení, jimž se doručuje poštou, kurýrem či krátkou cestou, a stejnopisy digitální (s doložkou „za správnost vyhotovení“ a se zaručeným elektronickým podpisem vedoucí kanceláře soudce), jež se doručuje elektronicky těm, kteří mají zprovozněnu datovou schránku, případně k tomu účelu určenou e-mailovou adresu.

V souvislosti s plánovaným otevřením nových prostor knihovny Ústavního soudu v přízemí západního křídla budovy vydal předseda Ústavního soudu nový knihovní řád č. Org. 16/10 z 22. dubna 2010 (ve znění rozhodnutí č. Org. 38/10 ze dne 29. září 2010). S ohledem na status knihovny Ústavního soudu jako knihovny veřejné knihovní řád rozděluje uživatele do dvou, resp. tří skupin. První skupinu tvoří interní uživatelé, tj. soudci a zaměstnanci Ústavního soudu, s plnými právy uživatelů knihovny, zejména co do možnosti v zásadě neomezené absenční výpůjčky titulů. Druhou skupinu tvoří uživatelé externí, již mají možnost toliko prezenční výpůjčky při návštěvě knihovny; výjimkou jsou pouze soudci a zaměstnanci Nejvyššího soudu, kteří z důvodu úzké spolupráce mezi knihovnami těchto institucí mají také právo na absenční výpůjčku titulů, limitované však co do počtu titulů a dobou výpůjčky. Jakkoli je knihovna Ústavního soudu přístupná i zájemcům z řad veřejnosti, musí externí uživatelé počítat s tím, že přístup do prostor knihovny je regulován též bezpečnostním a návštěvním řádem Ústavního soudu, podle něhož se každý návštěvník Ústavního soudu musí podrobit prokázání totožnosti ochranné službě Policie České republiky a osobní prohlídce.

5. POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ

Ústavní soud poskytoval také v roce 2010 údaje o své činnosti v rozsahu, který ukládá orgánům veřejné moci zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Základní informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb. zpřístupňuje Ústavní soud několika způsoby: na svých internetových stránkách na adrese www.usoud.cz, na nástěnce ve foyer svého sídla na adrese Brno, Joštova 8, jakož i přímo prostřednictvím svých pověřených zaměstnanců.

Převážná část údajů o činnosti soudu byla v roce 2010, stejně jako v předchozích letech, poskytnuta žadatelům ústně, a to telefonicky nebo osobně. Ve správním rejstříku (Spr. ÚS), v němž jsou registrována podání kromě návrhů na zahájení řízení, eviduje Ústavní soud za rok 2010 celkem 863 podání. Ve 36 případech z uvedeného počtu se tazatelé odvolávali na zákon č. 106/1999 Sb. Jednomu žadateli o informace Ústavní soud nevyhověl. V jednom případě bylo podáno odvolání, které bylo zamítnuto. Stížnost na rozsah anonymizace obdržel Ústavní soud jednu a čtyři stížnosti jednoho stěžovatele směřovaly v roce 2010 proti výši a způsobu předepsaných náhrad. Všechny stížnosti byly shledány nedůvodnými.

Úhradu za poskytování informací požadoval Ústavní soud podle svého sazebníku pouze v případech, kdy žadatel trval na přímém poskytnutí informací, jež jsou jinak k dispozici zdarma a zveřejněny na internetu. Výše předepsaných úhrad se v roce 2010 v jednotlivých případech pohybovala v desítkách korun.

Internetová databáze NALUS, která obsahuje všechna rozhodnutí Ústavního soudu v anonymizované podobě, a kterou Ústavní soud spustil již v roce 2007, přinesla odborné veřejnosti, médiím a zájemcům další podrobné informace o rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Používání internetové databáze NALUS je stále častější.

Vedle toho Ústavní soud poskytoval žadatelům informace o rozhodnutích přímo, pokud na tom žadatelé trvali, za podmínek stanovených v sazebníku úhrad za poskytování informací.

NALUS – NÁLezy a USnesení ÚStavního Soudu

Databázi všech rozhodnutí Ústavního soudu spustil Ústavní soud v listopadu 2007; autorem zadání a obsahové analýzy databáze byl Tomáš Langášek, technickou stránku spolu s informatikou Ústavního soudu realizovala společnost Autocont.

Databáze je veřejnosti zdarma přístupná přes internetové stránky Ústavního soudu, případně přímým linkem <http://nalus.usoud.cz>. NALUS spravuje a obsahem jej plní analytický odbor Ústavního soudu. Všechna rozhodnutí Ústavního soudu, nejen ta, jimiž se řízení v jednotlivých věcech končí, ale i rozhodnutí procesní, prochází rukama analytiků bezprostředně poté, co jsou jejich stejnopisy soudním rejstříkem předány k doručení a expedovány účastníkům a vedlejším účastníkům řízení. Analytici je indexují podle jednotlivých klíčových slov, „stříhají“ do jednotlivých vyhledávacích zón a posléze zpřístupňují pro vyhledávání jak ve vnitřní databázi plných znění, tak i pro vyhledávání ve veřejně přístupné, anonymizované verzi NALUSu. Existují tedy dvě verze NALUSu: interní, přístupná pouze z vnitřního systému Ústavního soudu, a externí, přístupná odkudkoliv prostřednictvím internetu. Jsou však obsahově zcela totožné a liší se pouze tím, že veřejně přístupný NALUS obsahuje anonymizované texty rozhodnutí a nelze v něm, narozdíl od interní verze s plnými zněními, vyhledávat pomocí příjmení a jména, případně názvu navrhovatele. Jinak má veřejnost k dispozici úplně stejný vyhledávací nástroj jako soudci a asistenti Ústavního soudu. To samo o sobě je bezprecedentní, neboť

zaměstnanci Ústavního soudu nemají, co do existující judikatury, informační převahu nad veřejností, účastníky řízení a jejich právními zástupci!

Základem vyhledávacího modulu je fulltextové vyhledávání v textu dokumentu (rozhodnutí), resp. v jeho zvolených zónách (k tzv. „zónám“ viz níže). Dialogové okno pro vyhledávání zvoleného textu umožňuje vyhledávat jednotlivá slova a kombinovat je s využitím funkce základních logických operátorů. Protože vyhledávač ve stávající podobě neumožňuje zadávat složitější, kombinované dotazy, lze cíleného efektu dosáhnout postupnými kroky ve vyhledávání pomocí operací „vyhledat v rámci nalezených“, „vyhledat a přidat k nalezeným“ či „vyloučit z nalezených“.

Fulltextové vyhledávání lze dobře kombinovat s vyhledáváním podle citace, tzv. populárního názvu, data rozhodnutí, data vyhlášení, data podání (zahájení řízení), druhu řízení, soudce zpravodaje, soudce s odlišným stanoviskem, specifikace navrhovatele a dotčeného orgánu, podle napadeného aktu, typu výroku, hesel rejstříku, předmětu řízení a věcného rejstříku a podle dotčených ústavních zákonů, mezinárodních smluv a ostatních právních předpisů, případně podle textu uvedeného v poznámce.

Pole citace umožňuje identifikaci rozhodnutí nejen podle spisové značky, ale i podle paralelních citací, tj. podle čísla, pod nímž bylo rozhodnutí publikováno ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu [např. sp. zn. III. ÚS 337/97 (N 143/9 SbNU 269; 84/1999 Sb.)⁶⁾]. Podle populárního názvu lze rychlým způsobem vyhledat některé nejvýznamnější nálezy Ústavního soudu pod názvy, které vešly více méně v obecnou známost (např. Lisabonská smlouva, eurozatykač, kauza Melčák, přílepky, slovenské důchody atp.), případně u ostatních nálezů podle stručné charakteristiky věci (např. odměna exekutora; plnohodnotnější vyhledávání však v tomto ohledu poskytují předmětový a věcný rejstřík). Pole soudce zpravodaj

a soudce s odlišným stanoviskem obsahují předdefinovanou nabídku všech současných i bývalých soudců Ústavního soudu. V poli typ řízení může uživatel omezit vyhledávání jen na rozhodnutí v určitých řízeních, která mohou být před Ústavním soudem zahájena. Pole specifikace navrhovatele umožní výběr z předdefinované nabídky typických navrhovatelů v nejrůznějších řízeních před Ústavním soudem (např. prezident republiky, poslanec, senátor, skupina poslanců, senátorů, předseda Poslanecké sněmovny, Senátu, Senát, Ústavní soud – senát, plénum, předseda, stěžovatel, tj. fyzická nebo právnická osoba, územní samosprávný celek, politická strana, vláda, ministr, veřejný ochránce práv, soud a státní orgán a další). NALUS umožňuje vyhledávat i podle typu, příp. názvu dotčeného orgánu, což charakterizuje ostatní účastníky řízení vedle navrhovatele. Lze tak najít rozhodnutí, v němž návrh směřoval např. proti konkrétnímu ministerstvu, anebo rozhodnutí v řízeních, jichž se účastnil prezident republiky, atp.

Do pole napadený akt může uživatel zadat typ aktu, který byl v daném řízení přezkoumáván (zákon, rozhodnutí soudu, jiný právní předpis, jiný zásah orgánu veřejné moci apod.), a v případě právních předpisů může svůj dotaz dále specifikovat uvedením čísla právního předpisu, případně jeho názvu, nebo i konkrétního ustanovení napadeného právního předpisu. V poli výrok bude uživatel moci zvolit typ výroku, který hledá, z předdefinované nabídky, např. odmítnuto pro nedodržení lhůty – § 43 odst. 1 písm. b), odmítnuto pro neoprávněnost navrhovatele – § 43 odst. 1 písm. c), odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost – § 43 odst. 2 písm. a), zamítnuto, vyhověno, včetně zvláštních forem výroků aditivního a interpretativního.⁷⁾

Uživatel může vyhledávat rozhodnutí i pomocí dvou rejstříkových číselníků. Číselník předmět řízení charakterizuje rozhodnutí podle materiálního předmětu řízení, v němž bylo rozhodnutí vydáno, tzn. podle ústavně zaručeného základního práva nebo svobody, ústavního principu či veřejného statku, jehož ochrana byla předmětem řízení a rozhodnutí. Stromová struktura číselníku v zásadě kopíruje systematiku

6) Pro citace dle Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu používá NALUS citační formát SbNU. Např. v citaci N 143/9 SbNU 269 představuje N nález (U pro usnesení, ST pro stanovisko pléna), 143 – číslo před lomítkem – znamená číslo nálezu, 9 – číslo za lomítkem pak číslo svazku sbírky, SbNU je identifikátorem tohoto typu citace a číslo poslední – 269 – určuje stranu, na které rozhodnutí v tištěné sbírce začíná.

7) Evidována jsou i procesní rozhodnutí a jejich výroky, např. zastavení řízení, odložení vykonatelnosti – § 79, předběžné opatření – § 80, náhrada nákladů zastoupení – § 83, náhrada nákladů řízení – § 62, vyloučení soudce, asistenta apod. – § 38, naléhavost věci – § 39, ustanovení opatrovníka, přerušování řízení, pokračování v řízení, postoupení plénu, atrakce plénum, vyloučení veřejnosti, zproštění mlčenlivosti, obnova řízení atp.

Listiny základních práv a svobod a Ústavy České republiky. Hesla věcného rejstříku pak charakterizují danou věc obsahově a podrobněji, bez nutné vazby na pojmy ústavního práva.

Úvodní dialogové okno umožňuje uživateli omezit vyhledávání na nálezy, usnesení nebo stanoviska pléna, s možností jejich kombinace.

Velmi praktickou je možnost dalšího omezení vyhledávání jen na zóny požadovaného dokumentu, jinými slovy, omezení rozsahu vyhledávání na právní větu, abstrakt, návěť,⁸⁾ výrok, odůvodnění, vlastní argumentaci Ústavního soudu, popř. na odlišná stanoviska. Jednotlivé zóny je samozřejmě možné kombinovat. Z důvodů uvedených níže, zejména pro vyhledávání ve starších rozhodnutích, je přednastavenou zónou zóna „odůvodnění“.

Tzv. právní věta se vytváří u všech nálezů a vybraných usnesení, která jsou z rozhodnutí pléna Ústavního soudu publikována ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu. Právní větu vytváří soudcovské pracoviště (soudce zpravodaj, případně jeho odborný aparát). Plénum Ústavního soudu o ní nevede žádnou rozpravu. Právní věta tak představuje více méně soukromý názor soudce zpravodaje na to, co z rozhodnutí tvoří tzv. ratio decidendi, často však jde toliko o anotaci rozhodnutí s informativním, nikoli normativním významem. Abstrakty vytváří analytický odbor Ústavního soudu. Abstrakt má více méně standardizovanou strukturu (analytická právní věta, rozhodnutí Ústavního soudu, narace – skutkový příběh, resumé odůvodnění a na závěr údaj o soudci zpravodaji a případných odlišných stanoviscích) a jeho význam je také pouze informační a anotační – slouží jenom a pou-

ze ke snazší a rychlejší orientaci uživatelů databáze v rozhodnutích Ústavního soudu. To platí zejména o jeho části nazývané „analytická právní věta“: ani v tomto případě nejde o závazné určení rationis decidendi, nýbrž o informační nabídku analytického odboru sloužící k usnadnění orientace v databázi a indikující, co by snad mohlo být z příslušného rozhodnutí za nosný důvod rozhodnutí považováno.

Zejména novináři a pravidelní uživatelé NALUSu ocení možnost omezit vyhledávání jen na nejnovější přírůstky v systému. Zaškrtnutím pole „Jen přírůstky“ a volbou číslovky z nabídky od 1 až 60 lze získat seznam nejnověji přidaných rozhodnutí do databáze za uplynulých až šedesát dní. Zájemci, kteří chtějí zúžit vyhledávání jen na autoritativní rozhodnutí, lze-li na vyšší autoritativnost usuzovat z faktu publikace rozhodnutí v tištěné Sbírce nálezů a usnesení nebo ve Sbírce zákonů, mohou výběr omezit volbou „Jen publikovaná“.⁹⁾

Uživatel před spuštěním vyhledávání může z předdefinované nabídky nastavit i kritérium, podle něhož se mu mají výsledky vyhledávání zobrazit. Přednastaveno je řazení podle data rozhodnutí od nejnovějšího po nejstarší (případně naopak), další možnosti zahrnují řazení podle významu¹⁰⁾ a spisové značky.

8) Termínem návěť označujeme úvodní část rozhodnutí, v níž je uvedeno, v jakém složení Ústavní soud rozhodl, o jakém návrhu a s jakými účastníky, tj. část bezprostředně předcházející vlastnímu výroku.

Frekventovaný pojem „záhlaví“, jímž také bývá tato část rozhodnutí označována, nepoužíváme proto, že v textových editorech označuje termín záhlaví něco zcela jiného.

9) Pozor však na časový aspekt; Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu vychází s mnohaměsíčními zpožděními, nadto nálezy jsou v ní publikovány všechny, takže zúžení vyhledávání jen na publikovaná rozhodnutí má praktický význam toliko u usnesení, u nichž skutečnost publikace může indikovat větší význam usnesení.

10) Při tvorbě každého jednotlivého záznamu přiřadí analytik rozhodnutí hodnotu významu na škále od jedné do čtyř, tj. od nejméně významných po nejméně významné rozhodnutí. Usnesení senátů mají zpravidla význam 4, usnesení pléna a usnesení publikovaným ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu bude zpravidla přiřazen význam 3, nálezy senátní budou mít zpravidla význam 2, nálezy plenární a stanoviska pléna význam 1, s tím, že v případě většího či menšího významu lze hodnocení posunout o stupeň nahoru či dolů. Toto „hodnocení“ významu je prozatím provizorní a čeká na přijetí propracované metodiky, s níž bude analytické oddělení k této proměnné přistupovat.

Poté, co uživatel sestaví vyhledávací dotaz, má k dispozici základní volby pro spuštění vlastního vyhledávače:

VYHLEDAT – vyhledá dokumenty podle zvolených parametrů,

VYHLEDAT V NALEZENÝCH – vyhledá dokumenty podle zvolených parametrů, vyhledávání je však omezeno jen na dokumenty nalezené v předešlém vyhledávání (tj. uvedené v seznamu na záložce „Nalezené“),

VYHLEDAT A PŘIDAT K NALEZENÝM – vyhledá dokumenty podle zvolených parametrů a výsledný seznam přidá (podle zvoleného kritéria řazení) do stávajícího seznamu dokumentů nalezených v předešlém vyhledávání (tj. uvedené v seznamu na záložce „Nalezené“),

VYLOUČIT Z NALEZENÝCH – z dokumentů nalezených v předešlém vyhledávání (na záložce „Nalezené“) odstraní ty, které splňují zvolené parametry,

VYMAZAT DOTAZ – vymaže zadávací okno, výsledky dosavadního vyhledávání však zůstanou nedotčeny,

VYMAZAT VÝSLEDKY VYHLEDÁVÁNÍ – vymaže výsledky dosavadního vyhledávání (obsah záložky „Nalezené“), dotaz v zadávacím okně však zůstane nedotčen, aby byla umožněna jeho další úprava (zúžení či rozšíření).

Pro orientaci ve vyhledaných dokumentech je důležitá uživatelsky přijatelná forma zobrazení výsledku vyhledávání. Výsledek vyhledávání lze zobrazit ve dvou základních úrovních, a to jako seznam nalezených dokumentů nebo přímo zobrazením karty a textu dokumentu, v němž budou zvýrazněny hledané výrazy. Kromě toho každá položka seznamu nalezených záznamů obsahuje ikonu V pro zobrazení výtahu z rozhodnutí pro rychlou orientaci ve výsledcích vyhledávání (zobrazení výseků textu s hledanými výrazy a patnácti slovy před a za hledaným výrazem, samozřejmě pokud bylo vyhledáváno fulltextově). Uživatel tak může snadno a rychle zjistit, zda se mu nalezený dokument hodí či nikoliv, zda neformuloval svůj dotaz příliš široce či naopak úzce a zda tedy nebude účelné zadat vyhledávací dotaz upravit.

Velkou pomůckou je citační ikona C. Pokud na ni uživatel klikne, zdánlivě se nic neděje, systém však do paměťové schránky (podobně jako funguje klávesová zkratka Ctrl+C) uloží úplnou citaci příslušného rozhodnutí – formu rozhodnutí, spisovou značku, datum i obě paralelní citace dle Sbírký zákonů a Sbírký nálezu a usnesení Ústavního soudu, bylo-li v nich rozhodnutí publikováno, kterou pak lze vložit na požadované místo v textovém editoru klávesovou zkratkou Ctrl+V. Příkladem úplné citace je např. „nález sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ze dne 1. 3. 2007 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.)“.

Zbývá podat informaci o aktuálním rozsahu dat, která jsou v databázi k dispozici. Všechna rozhodnutí Ústavního soudu přijatá od 1. ledna 2007 jsou již do databáze vkládána průběžně a lze u nich využít v plném rozsahu všechny popsané parametry vyhledávání, s výjimkou pole Dotčený orgán, které lze využít u rozhodnutí nově přijatých po 18. srpnu 2008, kdy bylo toto pole aktivováno. Převážnou většinu starších rozhodnutí, tzn. těch, která nesou datum přijetí od roku 1993 do konce roku 2006, jsme do databáze nechali automaticky naimportovat dílem z dosavadní databáze provozované na www.judikatura.cz společností ASPI (Wolters Kluwer), dílem ze souboru rozhodnutí, která jsme v uplynulých dvou letech postupně anonymizovali.

Databáze NALUS obsahovala k 31. prosinci 2010 celkem 40 706 záznamů o rozhodnutích Ústavního soudu.

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

Ústavní soud podle § 59 zákona o Ústavním soudu vydává pro veřejnou potřebu Sbírku nálezů a usnesení Ústavního soudu. V ní jsou povinně publikovány všechny nálezy, z usnesení pak ta, jež k publikaci odsouhlasilo plénum Ústavního soudu. Sbírka vychází čtvrtletně, tzn. za kalendářní rok ve čtyřech svazcích. Ke konci roku 2010 vyšel svazek 53, obsahující rozhodnutí přijatá ve 2. čtvrtletí roku 2009; reálné zpoždění při vydávání sbírky tedy činí cca jeden a půl roku, což je kompenzováno bezprostřední publikací všech rozhodnutí v internetové databázi NALUS. Sbírka je od samého počátku vydávána nakladatelstvím C. H. Beck v Praze.

Sbírka zákonů

Zákon o Ústavním soudu předepisuje v § 57, že se ve Sbírce zákonů povinně publikují nálezy Ústavního soudu v řízení o kontrole norem podle čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) Ústavy a v některých dalších případech, z nichž ani jeden v roce 2010 nenastal. Kromě toho může Ústavní soud rozhodnout, že ve Sbírce zákonů bude zveřejněn i jiný nálezy, jenž má všeobecný význam. Podle tohoto ustanovení Ústavní soud publikuje též stanoviska pléna, byť nejde přísně vzato o nálezy Ústavního soudu.

V roce 2010 Ústavní soud ve Sbírce zákonů publikoval dvě stanoviska pléna: stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 30/10 ze dne 30. 11. 2010 pod č. 439/2010 Sb. (sejmutí pachové stopy, odebrání vzorku vlasů a bukálního stěru z hlediska zákazu nucení k sebeobvinění) a stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 ze dne 14. 12. 2010 pod č. 426/2010 Sb. (intertemporální účinky derogačního nálezu sp. zn. Pl. ÚS 3/09 – prohlídky jiných prostor a pozemků dle § 83a odst. 1 trestního řádu). Jinak bylo v ročníku 2010 Sbírky zákonů publikováno 30 nálezů vydaných v řízení o kontrole norem:

1. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 10/07 ze dne 19. 11. 2009 (5/2010 Sb.) – K přezkumu ústavnosti již zrušeného ustanovení zákona a přezkumné pravomoci soudů ve věcech služebních poměrů s ohledem na princip rovnosti: vyslovena protiústavnost § 139 odst. 1 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 362/2003 Sb.,
2. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 17/09 ze dne 1. 12. 2009 (9/2010 Sb.) – K délce lhůty pro podání správní žaloby v případě řízení ve věci mezinárodní ochrany: zrušen § 32 odst. 2 písm. a) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů,
3. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 4/07 ze dne 1. 12. 2009 (10/2010 Sb.) – K otázce diskriminace ve věcech vyplývajících z důchodového a sociálního zabezpečení: návrh zamítnut,
4. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (48/2010 Sb.) – K zásadě rovnosti účastníků řízení v řízení o předběžném opatření: vyslovena protiústavnost § 220

odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, v části, která umožňuje změnu usnesení, jímž byl soudem prvního stupně odmítnut nebo zamítnut návrh na vydání předběžného opatření nebo jímž bylo řízení o tomto návrhu zastaveno, a toto ustanovení zrušeno,

5. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 6/07 ze dne 9. 2. 2010 (66/2010 Sb.) – K pravomoci a kompetenci orgánů moci výkonné k normotvorné činnosti, k postavení vlády v demisi a vlády prozatímně pověřené a problematice rámcových smluv: návrh zamítnut,
6. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 13/08 ze dne 2. 3. 2010 (104/2010 Sb.) – Platy soudců X – zmrazení (pozastavení růstu) platů pro léta 2008 – 2010: návrh zamítnut,
7. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 3. 2010 (123/2010 Sb.) – K nepravomocným rozsudkům z hlediska svobodného přístupu k informacím: zrušen § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, ve slovu „pravomocných“,
8. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 8/07 ze dne 23. 3. 2010 (135/2010 Sb.) – K tzv. redukčním hranicím pro výpočet důchodu: zrušen § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění,
9. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 (163/2010 Sb.) – K povinnosti propuštění obviněného z vazby na svobodu po vyhlášení zprošťujícího rozsudku: zrušen § 74 odst. 2 věta druhá část za středníkem včetně středníku zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, která zní „; jde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku, má stížnost státního zástupce odkladný účinek jen tehdy, podal-li státní zástupce také odvolání proti rozsudku“,
10. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 15/07 ze dne 27. 4. 2010 (191/2010 Sb.) – K principu ústavně konformní interpretace práva na odvolání v řízení o konkursu a vyrovnání: návrh zamítnut,
11. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 3/09 ze dne 8. 6. 2010 (219/2010 Sb.) – K prohlídce jiných prostor a pozemků: v § 83a odst. 1 zrušena část věty první a věta druhá zákona

- č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, které znějí: „, v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán. Policejní orgán k tomu potřebuje předchozí souhlas státního zástupce.,“
12. nález sp. zn. Pl. ÚS 7/09 ze dne 4. 5. 2010 (226/2010 Sb.) – Ohrožení utajované informace – směrnice NATO: návrh zamítnut,
13. nález sp. zn. Pl. ÚS 58/05 ze dne 8. 6. 2010 (230/2010 Sb.) – Obecně závazná vyhláška města České Velenice č. 2/2005 o některých opatřeních k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku: zrušen čl. 3 odst. 2 písm. a) a čl. 3 odst. 3 obecně závazné vyhlášky,
14. nález sp. zn. Pl. ÚS 14/10 ze dne 1. 7. 2010 (241/2010 Sb.) – K právu domáhat se ochrany svých práv u soudu z hlediska věřitelů v insolvenčním řízení: zrušen § 192 odst. 1 věta první včetně věty za středníkem zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů,
15. nález sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010 (242/2010 Sb.) – K restitucím církevního majetku – „blokační“ ustanovení § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku: návrh na zrušení § 29 zamítnut a vysloveno, že dlouhodobá nečinnost Parlamentu České republiky spočívající v nepřijetí zvláštního právního předpisu, který by vypořádal historický majetek církví a náboženských společností, je protiústavní a porušuje čl. 1 Ústavy České republiky, čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 15 odst. 1 a čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod,
16. nález sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. 7. 2010 (244/2010 Sb.) – Ke lhůtě k popření otcovství: zrušen § 57 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině,
17. nález sp. zn. Pl. ÚS 9/10 ze dne 29. 6. 2010 (250/2010 Sb.) – Obecně závazná vyhláška města Chrástava č. 1/2009 o místním poplatku za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů (k oprávnění obce určit sankční navýšení poplatku dle zákona o místních poplatcích): návrh zamítnut,
18. nález sp. zn. Pl. ÚS 36/08 ze dne 8. 7. 2010 (253/2010 Sb.) – K normotvorné činnosti vlády z hlediska odpovědnosti za nesprávný úřední postup: návrh zamítnut,
19. nález sp. zn. Pl. ÚS 8/08 ze dne 8. 7. 2010 (256/2010 Sb.) – K omezení vlastnického práva dle § 68 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny: návrh zamítnut,
20. nález sp. zn. Pl. ÚS 19/09 ze dne 27. 7. 2010 (260/2010 Sb.) – K zásadě projednací v civilním procesu (fikce zpětvzetí návrhu na oddlužení): v § 399 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), zrušena část věty druhé za středníkem včetně středníku, která zní „; jestliže se bez omluvy nedostaví nebo neshledá-li insolvenční soud jeho omluvu důvodnou, má se za to, že vzal návrh na oddlužení zpět“,
21. nález sp. zn. Pl. ÚS 12/10 ze dne 7. 9. 2010 (269/2010 Sb.) – Platy soudců XI – snížení platu o 4% v roce 2010: zrušen § 3 odst. 4 zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění zákona č. 418/2009 Sb., pokud se týká soudce,
22. nález sp. zn. Pl. ÚS 6/09 ze dne 10. 8. 2010 (286/2010 Sb.) – Obecně závazná vyhláška statutárního města Hradec Králové č. 8/2003 o místním poplatku za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů: zrušen článek 8 odst. 2 ve slovech „nebo dodatečným platebním výměrem nebo hromadným předpisným seznamem“,
23. nález sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010 (294/2010 Sb.) – K ústavnosti tzv. komplexních pozměňovacích návrhů a k některým aspektům organizace soudnictví (dočasné přidělování soudců k Ministerstvu spravedlnosti, jmenování místopředsedů Nejvyššího soudu, zavedení funkčních období funkcionářů soudů): zrušeno ustanovení § 68 odst. 1 ve slovech „ministerstvu nebo“, ustanovení § 68 odst. 2 písm. b) ve slovech „ministerstvu nebo“ a ustanovení § 100a odst. 1 písm. b),

- ustanovení § 102 odst. 1 ve slovech „a místopředsedy“ a ustanovení § 105a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění zákona č. 314/2008 Sb., a ustanovení bodu 11 čl. II zákona č. 314/2008 Sb.,
24. nález sp. zn. Pl. ÚS 11/09 ze dne 7. 9. 2010 (304/2010 Sb.) – Obecně závazná vyhláška města Jeseník č. 1/2008 o zákazu konzumace alkoholu na veřejném prostranství: návrh zamítnut,
25. nález sp. zn. Pl. ÚS 22/09 ze dne 7. 9. 2010 (309/2010 Sb.) – K zákonnému omezení soudce zastupovat účastníky a další zúčastněné osoby v soudních a správních řízeních: návrh zamítnut,
26. nález sp. zn. Pl. ÚS 16/08 ze dne 29. 9. 2010 (310/2010 Sb.) – K ústavně konformní interpretaci § 89 exekučního řádu (náklady exekuce): návrh zamítnut a vysloveno, že § 89 větu druhou zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění zákona č. 347/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, nutno ústavně konformně interpretovat v návaznosti na ustanovení § 89 věty první exekučního řádu tak, že v případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného je povinnost oprávněného hradit paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi odvislá od posouzení míry jeho zavinění na zastavení exekuce,
27. nález sp. zn. Pl. ÚS 33/09 ze dne 29. 9. 2010 (332/2010 Sb.) – K právu na odvolání v kontextu spravedlivého procesu v (kárném) řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů: návrh zamítnut, částečně odmítnut,
28. nález sp. zn. Pl. ÚS 32/08 ze dne 29. 9. 2010 (341/2010 Sb.) – K soudnímu přezkumu rozhodnutí vydaných v kázeňském řízení během výkonu trestu odnětí svobody: zrušen § 76 odst. 6 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění: „Nestanoví-li tento zákon jinak, nepodléhají rozhodnutí vydaná v kázeňském řízení přezkoumání soudu.“,
29. nález sp. zn. Pl. ÚS 28/09 ze dne 2. 11. 2010 (368/2010 Sb.) – Obecně závazná vyhláška města Břeclav; pravomoc obce ke stanovení zavíracích nočních hodin hostinců, restaurací a barů: vyhláška zrušena,
30. nález sp. zn. Pl. ÚS 39/10 ze dne 8. 12. 2010 (395/2010 Sb.) – Obecně závazná vyhláška města Krupka č. 3/2009; hlášení obyvatel starších 15 let, zdržujících se na území města Krupka déle než 30 dnů a majících trvalý pobyt na teritoriích jiných měst: vyhláška zrušena.

6. STATISTIKA

Statistika z pohledu rozhodnutí Ústavního soudu přijatých v roce 2010

Rozhodnutí za rok 2010 celkem	3719
nálezy	253
usnesení	3464
stanoviska pléna	2 (+ 1 zastaveno)

Nálezy za rok 2010ⁱ⁾	253
Vyhověno (alespoň částečně)	221
Zamítnuto (alespoň částečně)	48
Vyhověno a zamítnuto	16

Usnesení za rok 2010 (včetně procesních)ⁱⁱ⁾	3464
zjevná neopodstatněnost	2340
	67,55 %
vady návrhu	314
	9,06 %
po lhůtě	286
	8,26 %
neoprávněnost navrhovatele	76
	2,19 %
nepříslušnost	61
	1,76 %
nepřípustnost	589
	17,00 %
zastaveno	63
	1,82 %

Vysvětlivky:

i) Některé nálezy obsahují více výroků, proto součet nálezu, v nichž bylo návrhu alespoň částečně vyhověno, a nálezu, jimiž byl návrh zamítnut, neodpovídá celkovému počtu nálezu. „Obojetných“ nálezu (vyhověno a zároveň zamítnuto) bylo 17, což je v tabulce zachyceno.

ii) Nezanedbatelné množství usnesení obsahuje více výroků. V tabulce je zachycen počet jednotlivých výroků, jejichž absolutní součet se nerovná součtu přijatých usnesení (obdobně to platí u procentuálního vyjádření, kde součet netvoří 100 % a počet jednotlivých typů výroků je vztažen k celkovému počtu usnesení, a to včetně procesních).

Plenární rozhodnutí za rok 2010ⁱⁱⁱ⁾	60
nálezy	29
usnesení	31

Senátní rozhodnutí za rok 2010	3657
nálezy	224
usnesení (včetně procesních)	3433

Řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů – počet rozhodnutí	45
Vyhověno (alespoň částečně)	15
Nevyhověno	30
Návrhy na zrušení zákona	36 (19 nálezů)
Návrhy na zrušení jiného právního předpisu	1 (1 nález)
Návrhy na zrušení obecně závazné vyhlášky	7 (6 nálezů)
Návrhy na zrušení nařízení obce/kraje	1 (0 nálezů)
Vyhověno alespoň částečně	11
Vyhověno alespoň částečně	0
Vyhověno alespoň částečně	4
Vyhověno alespoň částečně	0

iii) Kromě stanovisek pléna; viz tabulka rozhodnutí za rok 2010 celkem.

iv) Zahrnuje též řízení o komunálních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. c) a řízení o návrhu politické strany nebo hnutí dle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy.

v) Některá podání směřují vůči více typům aktů; proto neodpovídá součet počtu rozhodnutí v řízení o ústavních stížnostech počtu návrhů dle této části tabulky.

Řízení o ústavních stížnostech^{iv)} – počet rozhodnutí	3668
Vyhověno (alespoň částečně)	206
Nevyhověno (meritorní a kvazimeritorní rozhodnutí; nezapočítána procesní rozhodnutí a zastavení řízení)	3374 (nálezů 34, z toho 21 zamítavých a 13 zamítavých a vyhovujících zároveň)

Ústavní stížnost směřovala proti:^{v)}	
Rozhodnutí soudu	3408
Rozhodnutí správní	140
Rozhodnutí jiné	143
Jiný zásah	144
Zákon	118
Jiný pr. předpis	13
OZV	1
Nařízení obce/kraje	1
Interní předpis	1
Ostatní	34

Kompetenční spory – počet rozhodnutí	2
vyhověno	0
nevyhověno	2 (1 x odmítnuto pro nepřislusnost, 1 x zastaveno)

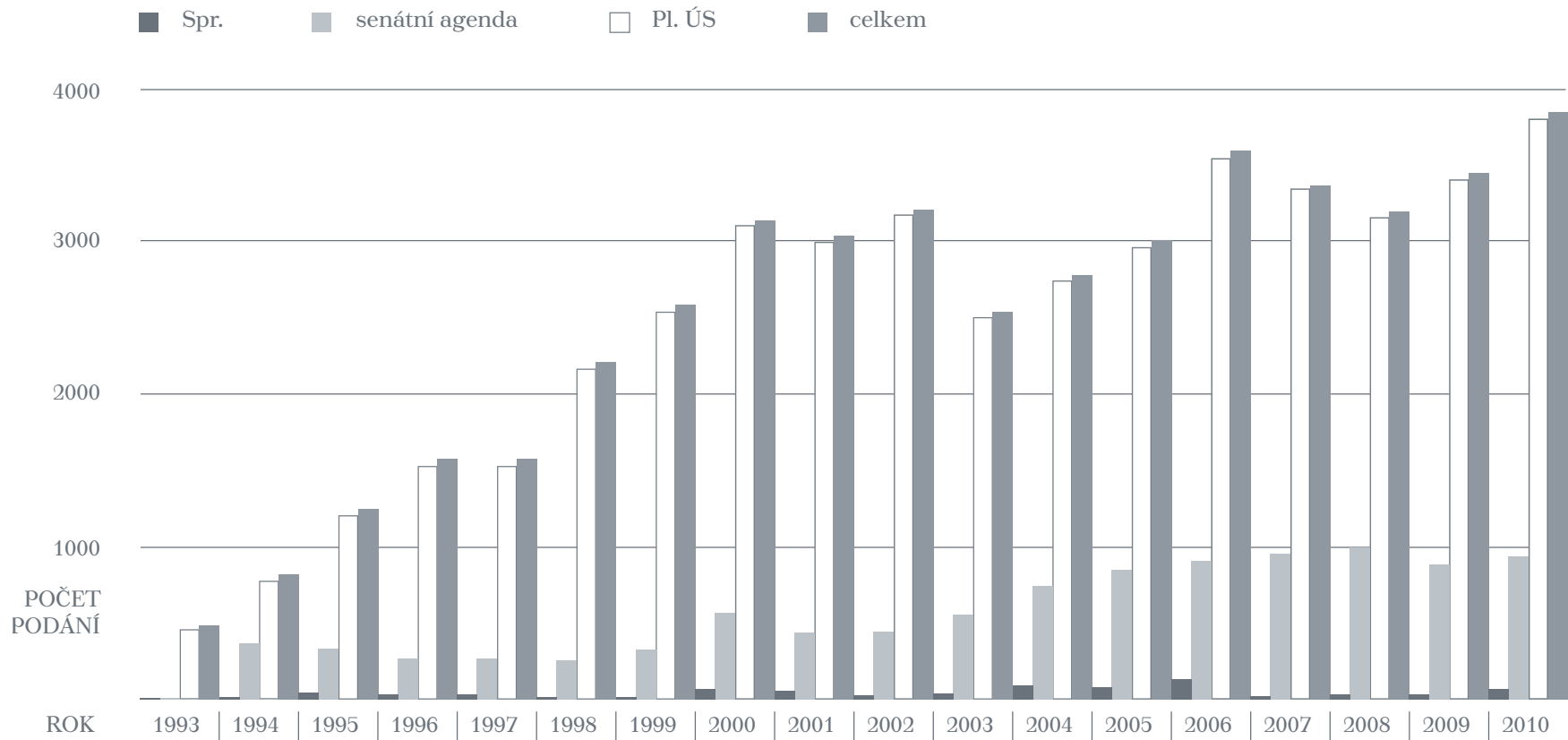
V jiných typech řízení Ústavní soud v roce 2010 nerozhodoval.

Statistika z pohledu návrhů na zahájení řízení a ostatních podání

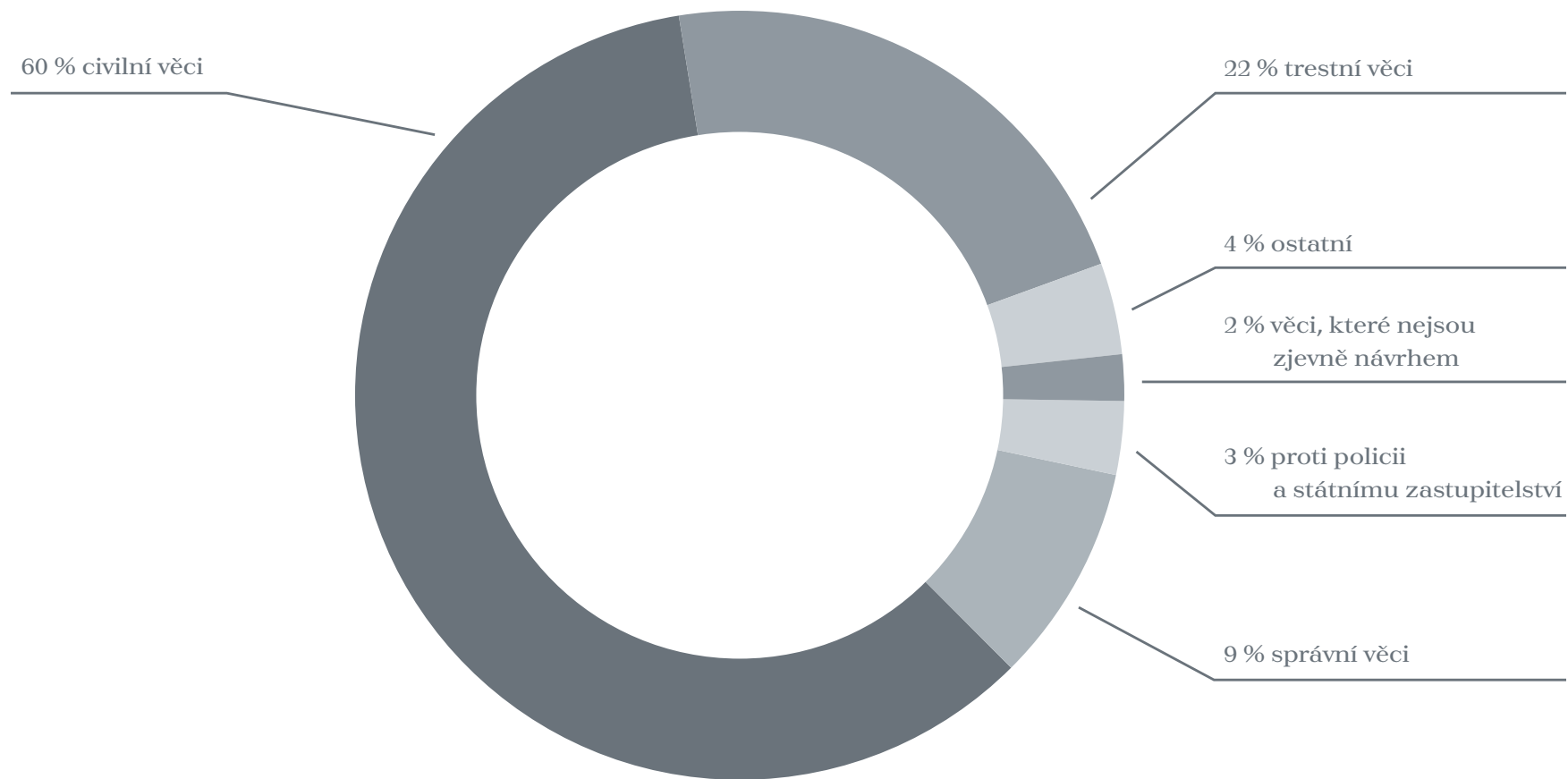
Počet podání v letech 1993 – 2010

ROK	Počet podání			
	celkem	Pl. ÚS (plenární agenda)	senátní agenda	Spr.
1993	523	47	476	92
1994	862	33	829	332
1995	1271	47	1224	313
1996	1503	41	1 462	241
1997	2022	46	1 976	240
1998	2199	30	2 169	235
1999	2568	24	2 544	283
2000	3136	59	3 077	449
2001	3045	39	3 006	335
2002	3183	44	3 139	336
2003	2548	52	2 496	414
2004	2788	75	2 713	548
2005	3039	58	2 981	765
2006	3549	94	3 455	802
2007	3330	29	3 301	894
2008	3250	42	3 208	1 010
2009	3 432	38	3 394	819
2010	3 786	60	3 726	855
Celkem	46 034	858	45 176	8 963

Vývoj počtu podání v letech 1993–2010

Věcná struktura nápadu ÚS - rok 2010

7. ROZHODOVACÍ ČINNOST ÚSTAVNÍHO SOUDU

Rozhodovací činnost Ústavního soudu pokrývá celou oblast ústavního pořádku. Ústavní soud se za své téměř dvacetileté působení vyjádřil ke všem podstatným otázkám ústavnosti v České republice, ať už jde o působení základních ústavních principů (zejména principu právního státu či nezměnitelnosti jeho podstatných náležitostí), vztahy mezi vrcholnými ústavními orgány, vztah ústavního pořádku k mezinárodnímu či evropskému právu a v neposlední řadě vztah jednotlivců k veřejné moci v podobě ústavně zaručených základních práv a svobod.

Níže uvedená judikatura si neklade za cíl představit rozhodovací činnost Ústavního soudu zcela vyčerpávajícím způsobem; spíše jde o přehled toho nejpodstatnějšího, s čím byl Ústavní soud v roce 2010 konfrontován a na co musel ve svém působení ochránce ústavnosti nalézt odpovědi. Pro větší přehlednost je tato judikatura členěna do jednotlivých oblastí ústavního pořádku, přičemž blíže představovaná rozhodnutí jsou současně uváděna do širšího kontextu dosavadní judikatury.

7.1 Základní práva a svobody

Osobní svoboda

Ochrana osobní svobody patří k relativně frekventovaným otázkám řešeným v judikatuře Ústavního soudu. Typickými případy, s nimiž je nucena se judikatura Ústavního soudu vypořádat, jsou případy různých typů omezení osobní svobody v podobě vyšetřovací či vyhošťovací vazby. Do této kategorie náležel v roce 2010 například nálezný sp. zn. II. ÚS 2121/10.

Nález sp. zn. II. ÚS 2121/10: Povinnost řádně zkoumat důvody předběžné vazby (k čl. 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod)

Stěžovatel byl občanem Ukrajiny a na území České republiky měl povolen trvalý pobyt. Na základě mezinárodního zatýkacího rozkazu navrhla státní zástupkyně, aby na stěžovatele byla uvalena předběžná vazba dle § 396 odst. 1 trestního řádu. Krajský soud návrhu státní zástupkyně vyhověl, vrchní soud stěžovateloivu stížnost zamítl jako nedůvodnou. Stěžovatel tvrdil, že došlo k zásahu do jeho práva na osobní svobodu.

Ústavní soud v nálezu ze dne 16. 11. 2010 upozornil, že každé rozhodnutí o vazbě představuje výrazný zásah do osobní svobody jedince, a proto je při takovém zásahu nutno postupovat restriktivně a vazební rozhodnutí obecného soudu náležitě odůvodnit. Odůvodnění rozhodnutí, které staví obavu z útěku stěžovatele toliko na faktu, že se svým pobytem mimo území státu, kde je stíhán, vyhýbá trestnímu stíhání, nelze považovat za dostatečné. Důvodem pro omezení osobní svobody předběžnou vazbou může být pouze obava z útěku cizince, který má být vydán do jiného státu, přičemž tato obava musí být podložena jednáním dané osoby nebo jinými konkrétními skutečnostmi. Za předpoklad pro vzetí osoby do předběžné vazby nelze bez dalšího považovat skutečnost, že tato osoba je v jiném státě stíhána pro trestný čin, za který hrozí vysoká trestní sazba. V opačném případě by se jednalo o porušení garancí vyplývajících z čl. 8 odst. 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

Obdobnou problematikou se Ústavní soud již zabýval i v dřívějším nálezu sp. zn. Pl. ÚS 63/06 ze dne 29. 1. 2008 (N 21/48 SbNU 223; 90/2008 Sb.), v němž mimo jiné řešil vztah mezi vydávací a předběžnou vazbou.

Častá jsou také rozhodnutí vyjadřující se k výši uloženého trestu. Do této kategorie náleží například též specifické rozhodnutí, v němž Ústavní soud dovedl povinnost odsouzením, zahájením stíhání a vlastním spácháním činu ve výši vyměřeného trestu odnětí svobody – viz k tomu nálezy sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005 (N 67/36 SbNU 707). Obdobným případem se Ústavní soud zabýval i v roce 2010, a to v nálezu sp. zn. I. ÚS 2859/09 ze dne 8. 6. 2010.

Jinou kategorii rozhodnutí představují ta, v nichž se Ústavní soud vyjádřil k hypertrofii trestní represe a roli trestního práva jakožto ultima ratio [z minulosti lze uvést například nálezy sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. 3. 2004 (N 42/32 SbNU 405), jehož tenor převzal též nálezy vydané Ústavním soudem dne 28. 4. 2010 pod sp. zn. I. ÚS 541/10].

Zásadní rozhodnutí z pohledu ochrany osobní svobody vynesena Ústavním soudem v roce 2010 představují nálezy sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 (vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 163/2010 Sb.) a II. ÚS 331/10 ze dne 12. 5. 2010, v nichž se Ústavní soud vyjádřil ke vztahu mezi pokračováním vazby a zprošťujícím rozsudkem soudu prvního stupně.

Nálezy sp. zn. Pl. ÚS 6/10, sp. zn. II. ÚS 331/10: Propuštění obviněného z vazby na svobodu po vyhlášení zprošťujícího rozsudku (k čl. 8 odst. 1 a 5 Listiny, čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod)

Stěžovatel byl rozsudkem krajského soudu v plném rozsahu zproštěn obžaloby a následně bylo rozhodnuto o jeho propuštění z vazby. Proti tomuto usnesení podal státní zástupce stížnost, jíž vrchní soud vyhověl. Stěžovatel namítal, že postupem vrchního soudu došlo k zásahu do jeho práva na osobní svobodu, když byl navzdory zprošťujícímu rozsudku ponechán ve vazbě.

Při posuzování ústavní stížnosti vedené pod sp. zn. II. ÚS 331/10 dospěl II. senát Ústavního soudu k závěru, že část ustanovení § 74 odst. 2 trestního řádu umožňující, aby stěžovatel nebyl propuštěn z vazby, ačkoliv byl vydán zprošťující rozsudek, je v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, konkrétně s požadavkem přiměřenosti omezení osobní svobody vazbou, a proto podal plénu návrh na jeho zrušení. Ústavní

soud v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů nálezem sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 (publikovaným ve Sbírce zákonů pod č. 163/2010 Sb.) zrušil sporné ustanovení a rozhodl, že obviněný bude vždy po vydání zprošťujícího posudku neprodleně propuštěn na svobodu. K tomu uvedl, že pokračující omezení osobní svobody po vydání zprošťujícího rozsudku přestává být ospravedlnitelné z hlediska veřejného zájmu na účinném stíhání trestné činnosti, protože není naplněn požadavek přítomnosti zesílených důvodů pro další trvání vazby. Podle názoru Ústavního soudu zákonná úprava trestního řádu opravňující státního zástupce k podání stížnosti s odkladným účinkem porušila stěžovatelovo právo na osobní svobodu garantované čl. 8 odst. 1 Listiny a čl. 5 odst. 1 větou prvou Úmluvy.

Ochrana soukromého života a nedotknutelnosti obydlí

Rovněž v oblasti ochrany soukromého života a nedotknutelnosti obydlí přijal Ústavní soud v roce 2010 přelomovou judikaturu reprezentovanou nálezy sp. zn. Pl. ÚS 3/09 ze dne 8. 6. 2010 (vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 219/2010 Sb.) a sp. zn. II. ÚS 1414/07 ze dne 15. 7. 2010, v nichž vyslovil požadavek, aby – obdobně jako v případě domovních prohlídek – rozhodoval o povolení k prohlídce jiných prostor dle § 83a trestního řádu namísto státního zástupce soudce. Vzhledem k určitým nejasnostem praxe stran toho, zda tyto nálezy Ústavního soudu působí zpětně na již uskutečněné prohlídky či dokonce na již ukončená trestní řízení, reagoval Ústavní soud sjednocujícím stanoviskem pléna ze dne 14. 12. 2010 sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 (vyhlášeným ve Sbírce zákonů pod č. 426/2010 Sb.), podle něhož právní názor vyplývající z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 3/09 lze uplatnit pouze do budoucna, nikoli zpětně. To prakticky znamená, že v těchto případech nedostatek souhlasu soudce s provedením prohlídky jiných prostor a pozemků nezakládá porušení ústavním pořádkem zaručených základních práv a svobod.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 3/09, sp. zn. II. ÚS 1414/07: prohlídka jiných prostor a pozemků (k čl. 12 odst. 1 Listiny, čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech)

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal nezákonnost provedení domovní prohlídky i prohlídky jiných prostor. Při posuzování ústavní stížnosti II. senát Ústavního soudu nepovažoval za ústavně konformní, aby trestní řád určoval podmínky, za nichž je přípustné narušit právo každého jednotlivce na soukromí výkonem domovní prohlídky (§ 83) odlišně (přísněji) než v případě výkonu prohlídky jiných prostor a pozemků (§ 83a), ačkoliv prohlídka jiných prostor nepochybně rovněž představuje zásah do práva každého jednotlivce na soukromí, a to v obdobném rozsahu jako v případě domovní prohlídky. Plénum Ústavního soudu nálezem ze dne 8. 6. 2010 (publikovaným ve Sbírce zákonů pod č. 219/2010 Sb.) zrušilo v odstavci 1 ustanovení § 83a trestního řádu část věty první a větu druhou, které zněly „v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán. Policejní orgán k tomu potřebuje předchozí souhlas státního zástupce.“.

Ústavní soud následně v nález ze dne 15. 7. 2010 především uvedl, že k omezení osobní integrity a soukromí může ze strany veřejné moci dojít jen zcela výjimečně a jen tehdy, je-li to v demokratické společnosti nezbytné, a účelu sledovaného veřejným zájmem nelze dosáhnout jinak. Dále Ústavní soud konstatoval, že právo na soukromí v prostorové podobě, tj. právo na respektování a ochranu obydlí před zásahy zvenčí, se neomezuje jen na ochranu prostor užívaných k bydlení, a soukromou sféru každého jednotlivce je třeba chápat v širším rozsahu. Maximy plynoucí z ústavního pořádku České republiky přitom vyžadují, aby o vydání příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků rozhodoval nezávislý a nestranný orgán. Za takový nelze v daném případě považovat státního zástupce, a tím méně policejní orgán. V případě výkonu prohlídky jiných prostor došlo v projednávané věci k omezení základního práva osoby na nedotknutelnost jejího obydlí (čl. 12 odst. 1 Listiny, čl. 8 odst. 1 Úmluvy, čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech).

Ochrana majetkových práv, legitimní očekávání

Ústavní soud ve své judikatuře již tradičně přebírá, příp. modifikuje koncept legitimního očekávání tak, jak byl konstruován na základě čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Judikatura týkající se problematiky legitimního očekávání se přirozeně odvíjí od různých oblastí právní úpravy provedené tzv. podústavním právem. V roce 2010 to byly zejména oblasti církevních restitucí, nároků soudních exekutorů na výplatu odměny či jiných právních nároků, jejichž společným jmenovatelem bylo majetkové plnění.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 9/07: Církevní restituce (k čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 15 odst. 1, čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě)

Skupina senátorů navrhla zrušení § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Navrhovatelé uvedli, že nepovažují za protiústavní samotné znění § 29 zákona o půdě v podobě, ve které bylo přijato, nýbrž stav, že na základě uvedeného ustanovení dosud nebyla přijata právní úprava, jež by vypořádala historický majetek církví a náboženských společností. Napadené ustanovení mělo také vytvářet vlastnickou nerovnost, neboť část vlastníků, zejména obcí, nemůže se svým majetkem dlouhodobě svobodně nakládat, v důsledku čehož dochází rovněž k zásahu do práva na samosprávu.

Ústavní soud nálezem ze dne 1. 7. 2010 zamítl návrh na zrušení tzv. blokačního paragrafu v zákoně o půdě, který do přijetí zvláštních restitučních zákonů o církevním majetku zakazuje převádět majetek, který církve historicky vlastnily. Zároveň však Ústavní soud vzal v úvahu, že zákony o restituci církevního majetku přes zákonný příslib nebyly dodnes přijaty, a skupině senátorů vyhověl v tom, že na jejich návrh označil za protiústavní dlouhodobou nečinnost Parlamentu spočívající v nepřijetí zákona o restituci církevního majetku. K tomu Ústavní soud vedly tři důvody. Jednak povinnost zákonodárce přijmout určitý předpis plyne v první řadě ze samotného napadeného ustanovení; pokud zákonodárce odkáže na zákon, který má být schválen v budoucnu, avšak tento zvláštní zákon ani po dlouhé době nepřijme (v této věci se jedná o 19 let), porušuje tím princip právní jistoty a důvěry v právo. Ve druhé rovině závazek zákonodárce přijmout zákon předvídaný napadeným ustanovením plyne

z povinnosti chránit tzv. legitimní očekávání těch, jimž byla právní norma určena, přičemž legitimním očekáváním se v tomto případě rozumí konkrétní očekávání církevních subjektů odůvodněné přijetím příslušné právní úpravy. Konečně Ústavní soud shledal, že povinnost přijmout předvídaný zákon plyne i z ústavního příkazu chránit základní práva a svobody.

Ústavní soud uvedl, že i když demokratický a právní stát deklaroval náboženskou svobodu jako základní právo, dosud nepřistoupil ke kroku, který by přivodil materiální zajištění výkonu některých složek tohoto práva (zejména ekonomickou nezávislost církví a náboženských společností na státu) ve vztahu k církvím, které byly veškerého hospodářského zázemí zbaveny v důsledku protiprávních kroků komunistického režimu. Nečinnost Parlamentu tak přivodila stav, který porušuje čl. 15 odst. 1, čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny. Ústavní soud konstatoval protiústavní nečinnost Parlamentu a uvedl, že je ústavní povinností Parlamentu jako zákonodárce přijmout zákon, k jehož přijetí se sám již před 19 lety zavázal.

Nález sp. zn. I. ÚS 62/08: Nesprávný výklad zákona ve sporu o vlastnictví části kláštera (k čl. 2 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny)

Stěžovatel, Konvent minoritů v Opavě, se žalobou domáhal určení vlastnictví k části budovy tvořící klášter. Budova kláštera byla řádu (tehdy Provincií řádu minoritů) vydána výčtovým zákonem č. 298/1990 Sb., nebyla však vydána část budovy, která stála na jiné parcele. Obecné soudy žalobu Konventu minoritů zamítly s odůvodněním, že není k žalobě aktivně legitimován, jelikož jde o odlišný subjekt, než byl jeho právní předchůdce, a že se ani tento jeho právní předchůdce ani stěžovatel (na základě darovací smlouvy) nemohli stát vlastníkem sporné části budovy. Podle názoru obecných soudů nemohl na nynějšího žalobce uvedenou nemovitost nikdo převést, neboť nikdo nemůže převést na jiného více práv, než sám má.

Ústavní soud v nálezu ze dne 13. 7. 2010 shledal relevantní argumentaci stěžovatele, že obě části kláštera jsou jedinou nedělitelnou budovou, čemuž mj. odpovídá i ta skutečnost, že části, která je předmětem řízení a která by dle názoru obecných soudů měla být samostatnou budovou, nebyla při kolaudaci v roce 1989 ani přidělena samostatná evidenční čísla. Ústavní soud shledal odůvodnění napadených rozhodnutí

obecných soudů nedostatečnými a v konečném důsledku těžko přezkoumatelnými. V daném případě zůstalo nevyjasněné, proč se obecné soudy podrobněji nezabývaly argumentací stěžovatele a odmítly provést stěžovatelem navržené důkazy, a to např. stavebním spisem, případně vypracováním příslušného znaleckého posudku. Podle Ústavního soudu nelze hodnocení skutkových zjištění obecných soudů považovat za ucelené a kompletní, stejně tak jako nelze považovat za správný a spravedlivý právní závěr, k němuž ve věci dospěly. Tím podle Ústavního soudu obecné soudy porušily zákaz libovůle podle čl. 2 odst. 2 Listiny a svým postupem zasáhly i do práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto napadené rozsudky obecných soudů zrušil a věc jim vrátil k dalšímu řízení.

Nález sp. zn. III. ÚS 123/08: Legitimní očekávání vztahující se k bezplatnému převodu bytové jednotky z majetku družstva (k čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny)

Stěžovatelé, členové družstva, se domáhali zrušení předběžného opatření, kterým bylo žalovanému stavebnímu družstvu na návrh žalobce zakázáno zcizit či zatížit v usnesení specifikované nemovitosti v jeho vlastnictví. Soud jejich návrh zamítl s odůvodněním, že stěžovatelé nejsou ve smyslu § 74 odst. 2 občanského soudního řádu k podání návrhu aktivně legitimováni, neboť nejsou účastníky řízení o předběžném opatření. K odvolání stěžovatelů městský soud napadené usnesení potvrdil. Stěžovatelé v ústavní stížnosti uvedli, že jako členové družstva mají ze zákona nárok na bezplatný převod bytové jednotky ve vlastnictví družstva a vzhledem k tzv. legitimnímu očekávání měli být účastníky řízení o nařízení předběžného opatření.

Ústavní soud v nálezu ze dne 12. 8. 2010 uvedl, že podle ustanovení § 23 a 24 zákona o vlastnictví bytů disponují členové družstva za splnění stanovených podmínek právním nárokem na bezplatný převod bytové jednotky z vlastnictví družstva do svého vlastnictví. Bezplatnost převodu není projevem svobodné vůle družstva, nýbrž je dána ze zákona, a z povahy věci pak plyne, že daný majetek nelze užít k uspokojení pohledávek družstva. Členům družstva, kteří splnili zákonem požadované podmínky a disponovali právním nárokem na bezplatný převod bytové jednotky ve vlastnictví družstva, svědčila opodstatněná přednost ochrany jejich základního práva na ochranu majetku. Členům družstva vzniklo ex lege legitimní očekávání, jež požívá ochrany podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Proto nelze přijmout závěr obecných

soudů o absenci aktivní legitimace členů družstva k podání námítky proti předběžnému opatření zakazujícímu družstvu zatížit či zcizit nemovitosti učiněný s odkazem na § 74 odst. 2 občanského soudního řádu. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud konstatoval, že napadenými rozhodnutími obecných soudů bylo porušeno právo stěžovatelů podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

Pokud jde o problematiku práva na bezplatný převod bytových jednotek z majetku družstva, zabýval se Ústavní soud obdobnou věcí například již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 676/07 ze dne 12. 12. 2007 (N 219/47 SbNU 891).

Další často rozhodovanou oblast představuje ústavněprávní posuzování činnosti exekutorů, zejména odměn za prováděnou exekuci. Touto problematikou se Ústavní soud v minulosti zabýval např. ve svých nálezech sp. zn. I. ÚS 639/04 ze dne 10. 10. 2007 (N 155/47 SbNU 25), sp. zn. I. ÚS 752/04 ze dne 31. 10. 2007 (N 175/47 SbNU 337), sp. zn. III. ÚS 3168/08 ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. II. ÚS 233/09 ze dne 11. 6. 2009 (N 142/53 SbNU 753), sp. zn. I. ÚS 998/09 ze dne 30. 6. 2009 (N 152/53 SbNU 849), sp. zn. III. ÚS 2492/09 ze dne 22. 7. 2010 nebo sp. zn. I ÚS 2930/09 ze dne 21. 1. 2010.

Nález sp. zn. I. ÚS 2134/09: Odměna exekutora v případě dobrovolného plnění povinným (k čl. 11 odst. 1 a čl. 36 Listiny a čl. 89 odst. 2 Ústavy)

Stěžovatelka namítala, že soudní exekutor (resp. poté ani obecný soud) nepřihlédl v rámci výpočtu své odměny k tomu, že podstatnou část vymáhané částky zaplatila dobrovolně prostřednictvím svého právního zástupce.

Ústavní soud v nálezu ze dne 24. 11. 2010 odkázal na svůj nálezu sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ze dne 1. 3. 2007 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.), kde vyslovil právní názor o protístavnosti právní úpravy, která neumožňuje ve vztahu k určení výše odměny exekutora „ocenit“ to, že povinný dlužník splní sám svoji povinnost (bez přímé exekuce), byť v poslední moment. V nyní posuzovaném případě soudní exekutor při vyčíslení své odměny neuzal v úvahu skutečnost, že stěžovatelka téměř celou vymáhanou částku uhradila převodem na bankovní účet exekutora, tedy dobrovolně, aniž by muselo dojít k nucenému provedení exekuce.

Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí obvodního soudu zrušil. Obvodní soud totiž v projednávané věci opomenul relevantní judikaturu Ústavního soudu, a porušil tak čl. 89 odst. 2 Ústavy, podle něhož jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby, a dále také ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

Do oblasti ochrany vlastnického práva či legitimního očekávání spadá též celá řada rozhodnutí, jež se dotýkají ústavněprávních aspektů soukromoprávních sporů ze závazkových vztahů.

Nález sp. zn. I. ÚS 728/10: Přiměřenost výše úroků z prodlení (k čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny)

Mezi stěžovatelkou (žalovanou) a žalobkyní byla uzavřena kupní smlouva, v níž byl sjednán úrok z prodlení ve výši 0,5% denně z dlužné částky. Stěžovatelka nezaplatila žalobkyni kupní cenu včas, proto se žalobkyně před obecnými soudy domáhala zaplacení dlužné částky dle sjednaného úroku z prodlení. Obecný soud žalobu (po předchozím kasačním zásahu Nejvyššího soudu) zamítl, neboť dospěl k závěru o neplatnosti sjednaného úroku z prodlení ve výši 0,5% denně (182,5% ročně) pro rozpor s dobrými mravy. Odvolací soud naopak žalobkyni vyhověl, neboť neshledal žádné konkrétní okolnosti, které by mohly vést k závěru o neplatnosti právního úkonu.

Podstatou ústavní stížnosti v projednávané věci byla otázka, zda sjednaný úrok z prodlení mezi stěžovatelkou a žalobkyní byl právně souladný, tedy zda jeho výše v sazbě 0,5% denně je či není lichvářská. Ústavní soud v nálezu ze dne 1. 7. 2010 dospěl k závěru, že výše úroku z prodlení ve zkoumaném případě byla již očividně za hranicí, kterou lze považovat za adekvátní ve vztahu k podstatě a smyslu institutu úroku z prodlení. Stanovená výše úroků z prodlení musí být v souladu s dobrými mravy, se zásadami poctivého obchodního styku a se zásadou přiměřenosti; za nepřiměřenou je třeba považovat takovou výši úroků z prodlení, která podstatně přesahuje úrokovou míru obvyklou v době jejich sjednání. Z tohoto důvodu Ústavní soud uvedené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a uvedl, že v případě, že se obecné soudy odmítnou zabývat přiměřeností výše úroků z prodlení, poruší nejen právo

stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, ale také jeho základní právo na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud navíc upozornil, že obdobnou problematikou se zabýval i v nálezu sp. zn. I. ÚS 523/07 ze dne 7. 5. 2009 (N 113/53 SbNU 409), který měl být odvolacím soudu znám.

Právo na informace

Pokud jde o právo na svobodný přístup k informacím, zabývala se dosavadní judikatura Ústavního soudu otázkou, které subjekty náležejí mezi tzv. povinné subjekty dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, [například nálezy sp. zn. III. ÚS 686/02 ze dne 27. 2. 2003 (N 30/29 SbNU 257), nálezy sp. zn. III. ÚS 671/02 ze dne 16. 1. 2003 (N 10/29 SbNU 69), nálezy sp. zn. I. ÚS 260/06 ze dne 24. 1. 2007 (N 10/44 SbNU 129) nebo usnesení IV. ÚS 29/03 ze dne 17. 3. 2003 (ve SbNU nepublikováno)], či otázkami, zda a za jakých podmínek lze zpřístupnit informace s určitým stupněm utajení [nálezy sp. zn. Pl. ÚS 31/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 16/32 SbNU 143; 105/2004 Sb.)].

V roce 2010 zasáhl Ústavní soud derogačním nálezem přímo do zákona o svobodném přístupu k informacím, v němž zrušil ustanovení umožňující poskytovat veřejnosti pouze pravomocné rozsudky.

Nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/10 (123/2010 Sb.), sp. zn. I. ÚS 1885/09: Svobodný přístup k informacím (k čl. 17 odst. 1, 4 a 5 Listiny a čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod)

Stěžovatel požadoval po Ministerstvu financí poskytnutí informací, konkrétně několika pravomocných a nepravomocných rozsudků v režimu zákona o svobodném přístupu k informacím (informačního zákona). Ministerstvo financí rozhodlo, že informace o nepravomocných rozsudcích žadateli neposkytne, přičemž rozklad stěžovatele proti tomuto rozhodnutí byl odmítnut. Správní žaloba stěžovatele byla zamítnuta s odůvodněním, že § 11 odst. 4 písm. b) informačního zákona brání povinným

subjektům v poskytování jakýchkoli informací o rozhodovací činnosti soudů s jedinou výjimkou, kterou je poskytnutí informací v podobě pravomocných rozsudků. Kasační stížnost stěžovatele byla Nejvyšším správním soudem zamítnuta. Stěžovatel s ústavní stížností podal návrh na zrušení části předmětného ustanovení informačního zákona.

Ústavní soud zahájil řízení o kontrole norem, a v návaznosti na čl. 17 odst. 4 Listiny a čl. 10 odst. 2 Úmluvy Ústavní soud zkoumal, zda omezení zakotvené v napadeném ustanovení představuje zásah do práva přijímat informace, který sleduje jeden nebo více legitimních cílů, a zda byl „nezbytný v demokratické společnosti“, aby těchto cílů dosáhl. V tomto směru Ústavní soud dospěl k závěru, že daná norma nespĺňuje podmínku nezbytnosti omezení základního práva a svobody jednotlivce v demokratické společnosti, tedy naléhavé společenské potřeby. Ústavní soud uvedl, že publikace nepravomocných soudních rozhodnutí a na to navazující veřejná diskuse o probíhajících řízeních a priori nenarušuje ochranu nestrannosti a nezávislosti soudní moci. Jednotlivé případy je totiž třeba řešit s ohledem na konkrétní okolnosti; v některých případech tak může být dána „naléhavá společenská potřeba“ na omezení předmětného základního práva a informace nebude poskytnuta. Naopak v některých případech veřejná diskuse nad nepravomocným rozhodnutím může přispět ke zkvalitnění soudního řízení. Nelimitované vyloučení veřejné kontroly neposkytnutím i nepravomocných rozsudků by bylo výrazem neadekvátního pochopení smyslu základního práva na informace a svobody projevu ve vztahu k veřejné moci a nedostatečnou reflexí smyslu veřejné kontroly veřejné moci. Ústavní soud v plenárním nálezu ze dne 30. 3. 2010 dospěl k závěru, že napadené ustanovení je třeba zrušit s ohledem na rozpor s čl. 17 odst. 1, 2, 3, 4 a 5 a čl. 4 odst. 4 Listiny, jakož i s čl. 10 odst. 1 a 2 Úmluvy. Informační zákon přitom již nyní obsahuje dostatek nástrojů, které v odůvodněných případech umožní informaci neposkytnout.

K podstatným rozhodnutím z této oblasti pak náleží též nálezy sp. zn. I. ÚS 517/10 ze dne 15. 11. 2010, v němž Ústavní soud dospěl k závěru, že informace o členství soudců v KSČ není tzv. citlivým údajem, který zákon zakazuje zveřejnit. Skutkově odlišnou kauzu, avšak s podobnými ústavněprávními úvahami, již Ústavní soud řešil v nálezu sp. zn. IV. ÚS 23/05 ze dne 17. 7. 2007 (N 111/46 SbNU 41).

Nález sp. zn. I. ÚS 517/10: Svoboda projevu a právo na informace – poskytování informací o členství soudců v KSČ (čl. 15 odst. 1, čl. 17 a čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 9 odst. 1 a čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod)

Stěžovatel požádal o poskytnutí informací, resp. si vyžádal poskytnutí seznamu soudců Vrchního soudu v Olomouci, kteří byli ke dni 17. 11. 1989 členy nebo kandidáty Komunistické strany Československa (KSČ). Městský soud v Praze žalobu v předmětné věci zamítl s tím, že stěžovatelem vyžadovaná informace představuje žádost o sdělení citlivých údajů ve smyslu § 4 písm. b) zákona o ochraně osobních údajů, jejichž poskytování brání § 8a zákona o svobodném přístupu k informacím, Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

Ústavní soud věc posoudil tak, že profesionální sféra (a informace o ní) osob působících ve veřejném životě – tj. i soudců – náleží do sféry veřejné, neboť může souviset s realizací soudní moci. Jestliže je informace součástí veřejné sféry, dopadá na ni základní právo na informace dle čl. 17 Listiny a čl. 10 Úmluvy. Pokud soudce ke dni 17. 11. 1989 byl členem KSČ, pak tím, že po pádu totalitního režimu setrval ve své funkci (či soudcovskou funkci nově nabyl), se dobrovolně vystavil možné veřejné pozornosti a ve vztahu ke své osobě i důsledkům veřejného mínění. Údaj o členství soudců v KSČ ke dni 17. 11. 1989 není údajem o politických postojích dle § 4 písm. b) zákona o ochraně osobních údajů, a tudíž není citlivým údajem dle tohoto ustanovení, který nelze bez souhlasu subjektů údajů zpracovávat, a tak ani poskytnout. Ústavní soud zdůraznil, že musí být jednoznačně rozlišeno mezi žádostí o informaci způsobilou přispět k diskusi v demokratické společnosti týkající se veřejného zájmu a informováním o detailech soukromého života jednotlivce, který nadto kupř. nevykonává veřejnou funkci. Veřejnost má právo být informována, což je základní právo v demokratické společnosti, které se může za určitých okolností dotýkat i soukromého života osob veřejně činných. Vzhledem k tomu, že subjektem údajů byla osoba veřejně činná (soudce), dospěl Ústavní soud k závěru, že Nejvyšší správní soud svým rozhodnutím zasáhl do základního práva stěžovatele na informace dle čl. 17 Listiny a čl. 10 Úmluvy.

Stojí za to na tomto místě poznamenat, že Ústavní soud sám byl záhy po vyhlášení nálezu vystaven nutnosti rozhodnout o žádosti o informace týkající se členství

samotných soudců Ústavního soudu v KSČ. Vzhledem k tomu, že správa Ústavního soudu takovými informacemi nedisponovala, ani disponovat nemohla, soudci ve smyslu zákona o ochraně osobních údajů dobrovolně a v rozsahu jimi zvoleném informace o svém někdejší členství v politických stranách a hnutích správě Ústavního soudu poskytli a totéž uvedli ve svých životopisech na webových stránkách Ústavního soudu.

Sdružovací právo, sdružování v politických stranách

Právo každého svobodně se sdružovat je zakotveno v článku 20 odst. 1 Listiny, přičemž občané České republiky mají navíc právo zakládat politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich. Z článku 20 odst. 3 Listiny vyplývá, že výkon sdružovacího práva ve vztahu k politickým stranám lze omezit, ale pouze v zákonem vymezených případech a pouze pokud je to nezbytné v demokratické společnosti.

Ve vztahu k existenci a fungování politických stran Ústavní soud v minulosti řešil např. výši státních příspěvků na mandát poslance nebo senátora, a to v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 53/2000 ze dne 27. 2. 2001 (N 36/21 SbNU 313; 98/2001 Sb.), nebo problematiku finanční kontroly politických stran státem [v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 26/94 ze dne 18. 10. 1995 (N 62/4 SbNU 113; 296/1995 Sb.)].

Právo občanů sdružovat se v politických stranách a hnutích je silně provázáno s ustanovením článku 5 Ústavy, podle něhož je základní charakteristikou politického systému České republiky svobodný a dobrovolný vznik a volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazení svých zájmů.

V této souvislosti vydal Ústavní soud v roce 2010 zásadní a precedenční usnesení sp. zn. Pl. ÚS 13/10 ze dne 27. 5. 2010, v němž vůbec poprvé řešil problematiku rozpuštění politické strany pro rozpor její činnosti s demokratickými hodnotami.

Usnesení Pl. ÚS 13/10: Ke sdružování v politických stranách a rozpouštění politických stran – Dělnická strana (čl. 1 odst. 1 a čl. 5 Ústavy, čl. 20 odst. 2 a 3 a čl. 36 odst. 1 Listiny)

Stěžovatelka, Dělnická strana, se ústavní stížností domáhala zrušení rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, jímž bylo na návrh vlády České republiky rozhodnuto o jejím zrušení a byl jmenován její likvidátor. Stěžovatelka byla podle svého názoru rozpuštěna v rozporu se zákonem, neboť pro její rozpouštění nebyly dány zákonné podmínky a především nebyla prokázána protiprávnost její činnosti. Závěry soudu navíc podle ní byly v rozporu s provedeným dokazováním a celý proces nespĺňoval požadavky spravedlnosti. Stěžovatelka konečně vyjádřila přesvědčení, že jejím rozpouštěním stát nepřiměřeně mocensky zasáhl do výkonu sdružovacího práva.

Ústavní soud s odkazem na článek 5 Ústavy konstatoval, že volnou soutěž politických stran coby základní rys politického systému České republiky je třeba chápat především jako soutěž myšlenek, idejí a nápadů, jak spravovat moderní stát na počátku 21. století a jak čelit výzvám, které tato doba přináší, nikoliv jako „rozeštvávání“ jednotlivých skupin obyvatel proti sobě nebo adoraci násilí, jak činila stěžovatelka. Ústavní soud dále odmítl námitku stěžovatelky o tendenčnosti Nejvyššího správního soudu v řízení o jejím rozpouštění a upozornil, že v rámci moderního politického systému, postaveného na systému brzd a protivah, hraje nezastupitelnou roli nezávislá a nestranná justice coby garant základních práv a svobod.

Volební právo

Volební právo patří k frekventovaným oblastem řešeným v judikatuře Ústavního soudu, a to v různých typech řízení počínaje kontrolou norem [například nález sp. zn. Pl. ÚS 42/2000 ze dne 24. 1. 2001 (N 16/21 SbNU 113; 64/2001 Sb.)], přes specifické řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora [nález sp. zn. I. ÚS 526/98 ze dne 18. 2. 1999 (N 27/13 SbNU 203; 70/1999 Sb.) nebo nález sp. zn. Pl. ÚS 73/04 ze dne 26. 1. 2005 (N 17/36 SbNU 185; 140/2005 Sb.)] až po řízení o ústavních stížnostech (v důsledku etablování správního soudnictví,

jemuž je svěřena též soudní kontrola voleb, se Ústavní soud volebními věcmi zabývá většinou zprostředkovaně, skrze rozhodování obecných soudů).

Byť byl rok 2010 „volebním rokem“, nepřijal Ústavní soud v tomto roce nějaké zcela zásadní rozhodnutí k proběhnuvším volbám (do Poslanecké sněmovny, do Senátu či do zastupitelstev obcí); většina řízení týkajících se voleb byla zahájena až v posledním čtvrtletí roku 2010. Lze však přesto upozornit na zajímavé rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 3102/08, týkající se volebního práva osob zbavených způsobilosti k právním úkonům.

Nález IV. ÚS 3102/08: Volební právo osob s omezenou způsobilostí k právním úkonům (k čl. 21 odst. 1 a 3 Listiny, čl. 3 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod)

Stěžovatel tvrdil, že jeho ústavně zaručená práva byla porušena tím, že se nemohl účastnit voleb do Senátu Parlamentu České republiky. Stěžovatel coby osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům totiž byl zapsán v seznamu voličů pro volby do Parlamentu České republiky s poznámkou, že z důvodu nezpůsobilosti k právním úkonům nemůže vykonávat aktivní volební právo. Domáhal se proto zrušení rozhodnutí krajského soudu, kterým byl zamítnut jeho návrh na provedení opravy v seznamu voličů (vymazání poznámky o překážce výkonu volebního práva).

Ústavní soud stěžovateli vyhověl, přičemž v nálezu ze dne 12. 7. 2010 konstatoval, že i když omezení volebního práva osob zbavených způsobilosti k právním úkonům sleduje legitimní cíl, obecné soudy jsou při rozhodování o zbavení či omezení způsobilosti fyzické osoby k právním úkonům povinny zvlášť posuzovat i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb; své rozhodnutí v této věci pak musejí rádně odůvodnit. Nerespektování této povinnosti, vyplývající z ustanovení čl. 21 odst. 1 a 3 Listiny, čl. 3 Dodatkového protokolu k Úmluvě a z čl. 89 odst. 2 Ústavy, je protiústavní.

7.2 Hospodářská, sociální a kulturní práva

Právo na přiměřené hmotné zabezpečení

Garance sociálních a hospodářských práv náleží v posledních letech také k velmi častým oblastem, k nimž se vyjadřuje judikatura Ústavního soudu. V jeho rozhodovací praxi lze vysledovat dokonce již určité „typizované“ případy, k nimž se Ústavní soud pravidelně vrací. Jedná se například o kauzy tzv. slovenských důchodů, tj. případy starobních důchodců – občanů České republiky pobírajících po rozdělení ČSFR důchod ze Slovenské republiky, který nedosahuje úrovně důchodu vypláceného na základě českých předpisů [k tomu například nálezy sp. zn. III. ÚS 1012/10 ze dne 12. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 939/10 ze dne 3. 8. 2010, nálezy sp. zn. I. ÚS 1375/07 ze dne 3. 3. 2009 (N 41/52 SbNU 417), nálezy sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173), nálezy sp. zn. II. ÚS 405/02 ze dne 3. 6. 2003 (N 80/30 SbNU 245) aj.; závěry vyplývající z těchto rozhodnutí Ústavního soudu jsou na základě předběžné otázky položené Nejvyšším správním soudem v současnosti podrobovány zkoumání jejich souladu s evropským právem před Soudním dvorem EU, viz řízení C-399/09 ve věci Landtová]. Obdobným případem jsou tzv. kauzy francouzských zaměstnanců a jejich účasti na sociálním pojištění [viz například sp. zn. IV. ÚS 3207/07 ze dne 18. 11. 2010, nálezy sp. zn. IV. ÚS 610/06 ze dne 22. 6. 2009 (N 148/53 SbNU 803), nálezy sp. zn. III. ÚS 705/06 ze dne 14. 2. 2008 (N 35/48 SbNU 435), nálezy sp. zn. I. ÚS 629/06 ze dne 15. 1. 2008 (N 11/48 SbNU 111) a další].

Z významných dosavadních rozhodnutí Ústavního soudu, v nichž se vyjádřil k ústavním garancím práva na přiměřené hmotné zabezpečení, lze zmínit i nálezy sp. zn. Pl. ÚS 42/04 ze dne 6. 6. 2006 (N 112/41 SbNU 379; 405/2006 Sb.) či nálezy sp. zn. Pl. ÚS 53/04 ze dne 16. 10. 2007 (N 160/47 SbNU 111; 341/2007 Sb.), v nichž se Ústavní soud vyjádřil mimo jiné k rozdílnému zacházení mezi muži a ženami, pokud jde o nároky na důchodové dávky.

Do této kategorie rozhodnutí spadá též nálezy sp. zn. Pl. ÚS 8/07 ze dne 23. 3. 2010 (vyhlášený ve Sbírce zákonů pod č. 135/2010 Sb.), v němž se Ústavní soud zabýval redukčními hranicemi stanovenými pro výpočet důchodu a z toho plynoucí nerovností mezi různými příjmovými kategoriemi pojištěnců.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 8/07: Redukční hranice pro výpočet důchodu (k čl. 30 odst. 1, čl. 1, čl. 3 odst. 3 a čl. 4 Listiny)

K návrhu krajského soudu, který se při posuzování správní žaloby žalobce ztotožnil s jeho návrhem napadajícím výši jemu přiznaného invalidního důchodu s poukazem na to, že redukce příjmu pro výpočet procentní výměry důchodu jej znevýhodňuje a zakládá jeho nerovné postavení, se Ústavní soud zabýval návrhem na zrušení § 15 zákona o důchodovém pojištění pro rozpor s čl. 30 odst. 1 Listiny, podle něhož mají „občané právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti v práci, jakož i při ztrátě živitele“.

Ústavní soud v nálezu ze dne 23. 3. 2010 uvedl, že v projednávané věci se jedná o tzv. sociální práva, podmíněná zákonnou úpravou, v níž má zákonodárce poměrně široký prostor pro úpravu, avšak nesmí si ani zde počínat zcela libovolně, musí ctít samu podstatu a smysl základního práva na přiměřené hmotné zabezpečení a zejména respektovat všeobecně platné principy rovnosti před zákonem a rovnosti v základních právech.

Listina předpokládá existenci takového systému zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti v práci, který bude schopen poskytovat potřebným osobám hmotné zabezpečení přiměřené. Podle Ústavního soudu přiměřenost hmotného zabezpečení je nutno vyložit nejen s ohledem na schopnost uspokojit z důchodové dávky životní potřeby jednotlivce tak, aby mu byla zaručena sociálně důstojná lidská existence, ale též s ohledem na pojištěnce jako plátce spoluvytvářejícího finanční zdroje, ze kterých je, resp. bude přiměřené hmotné zabezpečení poskytováno. Ústavní soud nikterak nezpochybil princip solidarity mezigenerační a v zásadě akceptoval i princip solidarity intragenerační (příjmové), které jsou charakteristické pro nynější průběžný dávkově definovaný důchodový systém, konstatoval však, že ani tyto principy nemohou v rámci důchodového systému absolutně převážet a vést k praktické nivelizaci důchodů, resp. že nemohou téměř úplně potlačit též princip ekvivalence, resp. zásluhovosti z pohledu přispěvatele do systému důchodového pojištění.

Ústavní soud nemohl výši redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu procentní výměry důchodu v napadeném ustanovení posuzovat izolovaně, nýbrž

musel vzít v úvahu též širší kontext konstrukce důchodového systému, vazbu mezi výší příjmů, výší odvodů do systému (pojistného) a výší důchodů a konečně též účely, jichž zákonodárce hodlal zavedením daného systému dosáhnout.

Ústavní soud dospěl k závěru, že deklarovaného cíle se zákonodárci nepodařilo dosáhnout, neboť v posuzovaném systému chybí vazba mezi deklarovaným cílem a prostředky, které zákonodárce (neúspěšně) zvolil k jeho dosažení, což nutně vedlo k závěru o nerovnosti mezi pojištěnci, kterou daný systém vytváří. Ústavní soud dospěl k závěru, že napadené ustanovení se ocitlo v rozporu nejen s čl. 30 odst. 1 Listiny, ale též s čl. 1 a čl. 3 Listiny garantujícími rovnost obecně i rovnost v základních právech zaručených ústavním pořádkem.

Vyhlášený nálezn ovšem nezrušil napadené ustanovení § 15 zákona o důchodovém pojištění s okamžitou platností. Ústavní soud odložil účinky svého rozhodnutí do konce září 2011, aby vládě a zákonodárci poskytl dostatečný prostor k přípravě nové právní úpravy.

Ochrana rodičovství, rodiny a dětí

Pokud jde o ochranu rodiny, případně ochranu proti neoprávněným zásahům do rodinného života, věnuje se judikatura Ústavního soudu nejčastěji různým typům případů zásahů státních orgánů do života rodiny v podobě odebírání dětí [například nálezn sp. zn. I. ÚS 618/05 ze dne 7. 11. 2006 (N 204/43 SbNU 279)] a dále rozhodování sporů mezi rodiči o svěřeni nezletilých dětí do péče a úpravu styku. Časté jsou rovněž případy sporů o výši výživného. Níže byla vybrána rozhodnutí vydaná v roce 2010, jež průřezově reprezentují jednotlivé oblasti.

Specifickým problémem, s nímž byl Ústavní soud konfrontován v roce 2010, byl návrh na zrušení lhůty stanovené k popření otcovství podle § 57 odst. 1 zákona o rodině, o němž bylo rozhodnuto nálezem sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. 7. 2010 (vyhlášeném pod č. 244/2010 Sb.). Obdobnou problematikou se pak Ústavní soud zabýval i v navazujících nálezích sp. zn. II. ÚS 405/09 ze dne 18. 11. 2010 a v nálezích sp. zn. I. ÚS 2881/09 ze dne 29. 11. 2010.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 15/09: Lhůta k popření otcovství (k čl. 32 odst. 1, 4 a čl. 10 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 8 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Poté, co Nejvyšší státní zastupitelství nevyhovělo podnětu stěžovatele k podání návrhu na popření otcovství ve smyslu § 62 zákona o rodině, a soud odmítl jeho žalobu na popření otcovství, stěžovatel tvrdil v ústavní stížnosti, že na základě aplikace ustanovení § 57 odst. 1 zákona o rodině, které omezovalo možnost podání žaloby na popření otcovství pouze na dobu šesti měsíců ode dne, kdy se manžel matky dověděl, že se jí narodilo dítě, byla porušena jeho ústavně zaručená práva.

Předmětem posouzení pléna Ústavního soudu v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů byla otázka, zda možnost popření otcovství během šestiměsíční lhůty obtojí z hlediska ústavně zaručených základních práv otce. Ústavní soud v odůvodnění nálezu ze dne 8. 7. 2010 uvedl, že právní vymezení rodiny musí odrážet především existenci biologických vztahů. Na druhou stranu požadavek shody právního a biologického otcovství nelze považovat za absolutní. Právní vztah otce a dítěte totiž není jen mechanickou reflexí existence biologického vztahu, nýbrž s postupem času se může i při absenci tohoto vztahu vyvinout mezi právním otcem a dítětem taková sociální a citová vazba, jež z hlediska práva na ochranu soukromého a rodinného života bude rovněž požívat právní ochrany. V takovém případě bude další trvání právních vztahů závislé na více faktorech, mezi nimiž bude hrát důležitou roli zájem dítěte podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, který musí být předním hlediskem pro rozhodování orgánů veřejné moci, přičemž dítě má na základě čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte rovněž právo znát své biologické rodiče. Relevanci z hlediska posouzení nelze upřít ani zájmu biologického otce, jež není v postavení právního otce a o toto postavení usiluje, ani zájmu právního otce, jež zase není otcem biologickým a sám brojí proti svému právnímu otcovství. Šetřit je rovněž třeba právo na ochranu soukromého a rodinného života matky dítěte. Plénum Ústavního soudu napadené ustanovení zrušilo k 31. 12. 2011 a uvedlo, že lhůta šesti měsíců plynoucí ode dne, kdy se manžel dozví, že se jeho manželce narodilo dítě, a v níž se manžel může dle § 57 odst. 1 zákona o rodině domáhat u soudu popření otcovství, je v rozporu s čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a rovněž s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález sp. zn. IV. ÚS 2244/09: Předběžné opatření ve věcech péče o nezletilé ve vztahu k právům rodičů a dětí (k čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 Listiny a čl. 6 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod)

Stěžovatelka ústavní stížností brojila proti vydání a prodloužení předběžného opatření, na základě kterého byla její nezletilá dcera odevzdána do kojeneckého ústavu. Uvedené předběžné opatření přitom bylo vydáno pouhé 3 dny po narození stěžovatelčiny nezletilé dcery, takže dcera byla stěžovatelce odebrána prakticky bezprostředně po porodu.

Ústavní soud zjistil, že v daném případě došlo k prodloužení předběžného opatření v rozporu se zněním zákona. Ústavní soud v nálezu ze dne 20. 7. 2010 zdůraznil, že při rozhodování o předběžném opatření dle § 76a odst. 1 občanského soudního řádu je zájem dítěte nejvyšším imperativem. Vazba mezi matkou (rodičem) a dítětem je jedním z prvořadých předpokladů vývoje lidského jedince. Porušení této nejpřirozenější lidské vazby je dle Ústavního soudu zákonem umožněno pouze v případě absolutní absence péče či její naprosté nedostatečnosti a pouze tehdy, je-li dítě ohroženo bezprostředně. Odebrání tří denního kojence od kojící matky je v tomto případě nepřiměřeným zásahem do základních práv matky i dítěte.

Jednou ze základních složek práva na spravedlivý proces pak tvoří povinnost soudu svá rozhodnutí řádně a přesvědčivě odůvodnit. Tento požadavek napadené usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 nespĺnilo a Ústavní soud je proto zrušil. Odloučení dítěte od matky a jeho umístění v kojeneckém ústavu, pro něž neexistuje zákonný podklad, vede mimo porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny a čl. 6 Úmluvy rovněž k porušení celé řady dalších ústavně zaručených práv obsažených v čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 8 Úmluvy a čl. 2, čl. 3 odst. 1, čl. 5, čl. 7, čl. 8 a čl. 9 Úmluvy o právech dítěte.

V roce 2010 se také častěji objevily případy rozhodování o svěřeni nezletilých dětí do střídané výchovy. Ústavní soud v souvislosti s těmito kauzami rovněž vyslovil tezi o povinnosti obecných soudů zjišťovat skutečný zájem dítěte prostřednictvím jeho osobního slyšení, má-li k tomu přirozeně rozumovou způsobilost.

Nález III. ÚS 1206/09: Test způsobilosti zasáhnout do zájmu dítěte při rozhodování o střídané výchově (k čl. 32 odst. 1 a 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte)

Stěžovatel (otec) napadl rozhodnutí krajského soudu, kterým byla nezletilá dcera svěřena do výchovy matce, ačkoli otec navrhoval její svěřeni do střídané péče.

Ústavní soud uvedl, že je zásadně věcí obecných soudů zvážit podmínky svěřeni dítěte do výchovy jednoho či druhého rodiče při respektování obsahu a smyslu příslušných zákonných ustanovení o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti a úpravě styku s dítětem a zohlednění zájmu dítěte. V projednávaném případě bylo v řízení před soudy jednoznačně prokázáno, že je v zájmu dítěte a jeví se pro něj jako optimální, aby bylo svěřeno do střídané péče, překážkou byl jen nesouhlas matky. Přesto soudy svěřily nezletilou do výlučné výchovy matky. Ústavní soud upozornil, že v případě, že je nesouhlas rodiče obstrukční, neodůvodněný, případně postrádá-li ve vztahu k výchově dítěte relevanci, nemůže soud z těchto důvodů na střídanou výchovu rezignovat. V projednávaném případě bylo podstatné zjistit, proč matka není ochotna spolupracovat s otcem na výchově v zájmu nezletilé. Ústavní soud zdůraznil, že svěřeni dítěte do výlučné výchovy jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku vzájemné rivalitě rodičů.

Ústavní soud shrnul, že z hlediska zájmu dítěte obecné soudy tím, že se dostatečným způsobem nezaměřily na dokazování, respektive připustily vliv pouhého tvrzení matky na rozhodnutí ve věci samé, aniž by jeho důvody podrobily testu způsobilosti zasáhnout do zájmu dítěte, nemohly zjistit, který z rodičů otevírá v zájmu dítěte větší výchovný prostor druhému rodiči. Zájem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady, a rovněž uznává roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte. Ústavní soud napadené rozhodnutí zrušil pro rozpor s čl. 32 odst. 1 ve spojení s odst. 4 Listiny, čl. 36 odst. 1 a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Nález I. ÚS 266/10: Rozhodování o střídavé výchově dítěte (k čl. 32 odst. 1 a 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte)

Stěžovatel napadl rozhodnutí krajského soudu, kterým byl nezletilý svěřen do výchovy matky, ačkoliv podle stěžovatele byli oba rodiče způsobilí nezletilého vychovávat.

Ústavní soud v nálezu ze dne 18. 8. 2010 uvedl, že v daném případě odvolací soud výslovně nepřipustil střídavou výchovu dítěte, implicitně odmítl svěřením dítěte do výchovy otce a naopak ponechal dítě ve výchově matky, tj. nepřímo deklaroval názor, že při posuzování svěřením dítěte do výchovy není relevantní hledisko (ne)schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. Tím ovšem ignoroval zákonné kritérium, které je výslovně stanoveno v § 26 odst. 4 zákona o rodině a které ukládá soudu při rozhodování o svěřením dítěte do výchovy přihlídnout mj. ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. O relevantní hledisko jde i proto, že Úmluva o právech dítěte i Listina základních práv a svobod sledují vytvoření co nejšířší možnosti utváření a upevňování vzájemných vztahů mezi dítětem a oběma jeho rodiči. Obecně platí, že každý z rodičů, ať již mužský či ženský element, se může nezastupitelným způsobem podílet na postupně vyvíjející se životní orientaci dítěte a na jeho výchově, čímž se realizuje nejen zájem dítěte, ale i zájem rodiče. Tím, že odvolací soud ignoroval relevantní zákonné kritérium při rozhodování o svěřením nezletilého do výchovy rodičů, porušil nejen základní práva stěžovatele dle čl. 32 odst. 4 Listiny, ale v důsledku ignorování zákonného kritéria navíc zatížil odvolací soud své rozhodnutí libovůlí v rozporu s právem na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

Obdobnou problematikou se Ústavní soud zabýval rovněž v nálezu sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 a v nálezu sp. zn. II. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010.

Pokud jde o různé formy přímých zásahů státních orgánů do rodinného života, nejčastěji ve formě odebírání nezletilých dětí z jejich přirozeného rodinného prostředí, reflektuje novější judikatura Ústavního soudu požadavky plynoucí z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, zejména rozsudku ze dne 26. 10. 2006 ve věci Wallová, Walla proti České republice. Ochrana rodinného života v sobě implikuje řadu pozitivních závazků státu, a z toho důvodu toliko nedostatečné materiální zázemí rodiny nemůže představovat důvod pro vytržení dítěte z rodinného prostředí.

Příkladem takové rozhodovací praxe Ústavního soudu jsou nálezy sp. zn. II. ÚS 838/07 ze dne 10. 10. 2007 (N 157/47 SbNU 53) a sp. zn. II. ÚS 485/10 ze dne 13. 4. 2010.

Nález II. ÚS 485/10: Povinnost soudu zkoumat skutečné důvody nezájmu rodiče o dítě při rozhodování o osvojení (k čl. 36 odst. 1, čl. 10 odst. 2, čl. 2 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod)

Dcera stěžovatelky byla s jejím souhlasem převezena do zařízení pro nezletilé, neboť jí stěžovatelka nebyla schopna poskytnout odpovídající péči a materiální zázemí. Ačkoli stěžovatelka vyjádřila zájem o dceru pečovat, ta byla rozsudkem okresního soudu svěřena do péče Fondu ohrožených dětí. Protože stěžovatelka dceru více než 6 měsíců prakticky nekontaktovala, opatrovník navrhl její svěřením do pěstounské péče. Krajský soud rozhodl, že souhlasu stěžovatelky k osvojení není třeba. Stěžovatelky (matka a dcera) namítaly, že krajský soud porušil jejich právo na rodinný život, neboť postupoval formalisticky a nepřihlédl k jejich tíživé sociální situaci.

Ústavní soud upozornil, že vzhledem k tomu, že rozhodnutí podle § 68 odst. 3 zákona o rodině je výrazným zásahem do vztahu mezi rodiči a dětmi a do rodičovské zodpovědnosti, musí být podmínky stanovené v zákoně splněny beze zbytku a nesmí existovat pochybnosti o jejich splnění. Obecný soud proto musí zjišťovat, zda je u rodičů dítěte dán opravdový nezájem o dítě, a musí vždy přihlížet ke snaze rodičů a k mezím jejich možností. Při rozhodování o neexistenci opravdového zájmu rodičů o děti musí soud především posoudit, zda, popř. jaký mají rodiče skutečný vnitřní vztah k dětem, přičemž je třeba zohlednit nejen vnější projevy rodičů vůči dětem a vůči orgánům ve věci rozhodujícím, ale také jejich snahu a možnosti, sociální poměry, schopnosti jejich sociální orientace a stupeň jejich inteligence a vzdělání. Ústavní soud dále uvedl, že dobu soustavného opravdového nezájmu rodiče o dítě dle § 68 odst. 1 písm. a) zákona o rodině nelze považovat za jistou kvazipropadnou lhůtu, kdy uplynutím šesti měsíců bez projevení zájmu o dítě rodič „ztrácí“ část své rodičovské zodpovědnosti (právo udělit či neudělit souhlas s adoptí), protože taková interpretace vede k neproporcionálnímu omezení práva na rodinný život. Podle Ústavního soudu obecné soudy zcela ignorovaly argumentaci stěžovatelky, kterou opakovaně vysvětlovala svou nečinnost ve vztahu k nezletilé. Postupem obecných soudů dle Ústavního soudu došlo k porušení práva stěžovatelek na rodinný život ve smyslu čl. 32 Listiny, čl. 8 odst. 1

Úmluvy a práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

Jak již bylo uvedeno, častým je též posuzování rozhodnutí obecných soudů o výši výživného. Do této kategorie spadají například starší nálezy sp. zn. IV. ÚS 244/03 ze dne 8. 4. 2004 (N 53/33 SbNU 47), nálezy sp. zn. II. ÚS 1619/07 ze dne 1. 2. 2008 (N 27/48 SbNU 377) a nálezy sp. zn. III. ÚS 511/05 ze dne 16. 3. 2006 (N 61/40 SbNU 593). Příkladem takového rozhodnutí je též nálezy sp. zn. II. ÚS 671/09 z 30. 6. 2010.

Nález II. ÚS 671/09: Rozhodování o výživném na základě celkových majetkových poměrů a životní úrovně rodiče (k čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny)

V nálezu ze dne 30. 6. 2010 se Ústavní soud zabýval argumentací stěžovatelek – nezletilých sester, podle nichž otec v průběhu soudního řízení o výživném prokázal příjmy podstatně nižší, než ve skutečnosti jsou. Krajský soud tyto skutečné příjmy navzdory jejich námitce nezjistil, a stěžovatelkám tak přiznal nižší výživné, než kolik jim správně má náležet.

Ústavní soud konstatoval, že zákon o rodině zakotvuje v § 85 odst. 2 a § 96 odst. 1 povinnost rodičů přispívat na výživu dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů, přičemž nejde o pouhé zohlednění skutečně dosahovaných příjmů. Při rozhodování o výživném pro nezletilé dítě je vždy nutné přihlídnout nejen k fakticky dosahovaným příjmům rodičů, ale i k celkové hodnotě jejich movitého a nemovitého majetku a jejich životní úrovni. Soud je povinen obstarat a posoudit všechny relevantní podklady pro správné určení výše výživného pro dítě; pokud tak neučiní, poruší právo dítěte na rodičovskou výchovu a péči. V této souvislosti Ústavní soud shledal odůvodnění rozsudku krajského soudu nepřezkoumatelným, neboť krajský soud vycházel toliko z dosažených příjmů otce, aniž by bylo zřejmé, zda přihlížel také ke skutkovým zjištěním soudu prvního stupně ohledně výdělkových a majetkových poměrů matky a míry její osobní péče o nezletilé. Podle Ústavního soudu krajský soud svým postupem porušil práva stěžovatelek zakotvená v čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto jeho rozhodnutí zrušil.

7.3 Právo na soudní a jinou právní ochranu

Právo na spravedlivý proces

Rozhodnutí týkající se práva na spravedlivý proces představují již tradičně největší část judikatury Ústavního soudu. Je tomu tak z důvodu, že kategorie práva na spravedlivý proces nepokrývá pouze právo na přístup k soudu, jak by vyplývalo čistě z jazykového výkladu čl. 36 odst. 1 Listiny. V judikatuře Ústavního soudu se v podstatě vytvořila celá „doktrína“ spravedlivého procesu: ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny je vlastně jakousi „obecnou klauzulí“ práv vázících se ke garancím spravedlivého procesu. Právo na spravedlivý proces tak v judikatuře Ústavního soudu zahrnuje celý komplex práv jednotlivce, vázících se k procesní ochraně jeho práv a oprávněných zájmů. Zahrnuje i celou řadu dílčích principů jako právo na soud (na přístup k soudu, resp. právo na přístup k zákonem stanovenému orgánu, který poskytuje ochranu), zákonem stanovený postup a upravený proces, spravedlivé rozhodnutí, efektivní prostředky nápravy, nárok na náhradu za nespravedlivé rozhodnutí. Na tyto „páteřní“ součásti práva na fair proces se váží další dílčí zásady, některé výslovně garantované v hlavě páté Listiny či v Úmluvě (nezávislost a nestrannost soudu, právo na zákonného soudce, právo na přiměřenou dobu řízení, právo na právní pomoc a obhajobu, právo na tlumočnicka, právo být osobně účasten řízení, právo odepřít výpověď, právo navrhnout důkazy a vyjadřovat se k důkazům, rovnost zbraní), některé jsou judikaturou Ústavního soudu dotvářeny (zákaz odepření spravedlnosti, zákaz libovůle a právo na náležitě odůvodnění, hodnocení důkazů v takové podobě, aby se skutková zjištění nedostala do extrémního nesouladu s provedenými důkazy, opomenuté důkazy, právo na verifikaci pravosti a vypovídací hodnoty důkazu, překvapivá rozhodnutí).

Z takto široké škály případů porušení fair procesu byly níže vybrány ty nálezy z roku 2010, které se snaží reprezentovat jednotlivé dílčí oblasti.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 32/08: Soudní přezkum rozhodnutí vydaných v kázeňském řízení během výkonu trestu odnětí svobody (k čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy)

Nejvyšší správní soud podal návrh na zrušení ustanovení § 76 odst. 6 zákona o výkonu trestu odnětí svobody v souvislosti s rozhodováním o kasační stížnosti podané proti usnesení Městského soudu v Praze, kterým byla odmítnuta žaloba proti rozhodnutí Vězeňské služby České republiky. Tímto rozhodnutím byl žalobci uložen kázeňský trest podle § 46 odst. 1 a odst. 3 písm. f) zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Městský soud žalobu odmítl, přičemž odkázal na § 76 odst. 6 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, dle kterého jsou rozhodnutí Vězeňské služby v kázeňském řízení, s výjimkou kázeňského trestu propadnutí věci a rozhodnutí o zabrání věci, vyloučena ze soudního přezkumu.

V nálezu ze dne 29. 9. 2010 (publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 341/2010 Sb.) Ústavní soud dospěl k závěru o neústavnosti ustanovení § 76 odst. 6 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, která se projevovала především v tom, že na jeho základě jsou rozhodnutí vydaná v kázeňském řízení paušálně vyloučena ze soudního přezkumu s jedinou výjimkou týkající se majetku. Větší ochrana se tak paradoxně přiznává tam, kde došlo k zásahu do majetkových práv, zatímco sféra zásahů do osobnostní sféry člověka zůstává bez možnosti soudní kontroly. Dopad některých kázeňských trestů totiž představuje závažný zásah do základních práv a svobod odsouzeného nad meze stanovené zákonem o výkonu trestu odnětí svobody. Rozhodnutí, kterými byly takové kázeňské tresty uloženy, nemohou být vyloučena z přezkoumávání soudem za situace, kdy se týkají základních práv a svobod (čl. 36 odst. 2 Listiny). Soudní přezkum tak může vyloučit libovůli při ukládání některých nejzávažnějších kázeňských trestů, a vyloučit tak jejich nepřiznivě důsledky pro eventuální rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu. Paušální vyloučení rozhodnutí vydaných v kázeňském řízení ze soudního přezkumu bez jejich diferenciacie z hlediska zásahu do základních lidských práv odsouzeného bylo v rozporu s ústavní zárukou práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny.

Nález sp. zn. III. ÚS 1926/10: Přípustnost opravného prostředku proti rozhodnutí o ponechání ve vazbě (k čl. 36 odst. 1 Listiny)

Stěžovatel se v trestní věci domáhal propuštění z vazby a nabídl přijetí písemného slibu ve smyslu § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu. Krajský soud rozhodl na základě stížnosti stěžovatele proti usnesení státního zástupce o ponechání stěžovatele ve vazbě, že se nepřijímá stěžovatelem nabízený slib a nevyslovuje se dohled probačního úředníka. Stěžovatel spatřoval porušení svých ústavně zaručených základních práv mj. v tom, že napadené usnesení krajského soudu obsahovalo nesprávné poučení, že proti tomuto rozhodnutí není další řádný opravný prostředek přípustný, což je v rozporu s ustanovením § 74 odst. 1 trestního řádu.

Ústavní soud v nálezu ze dne 24. 8. 2010 uvedl, že pokud předmětné usnesení obsahovalo poučení, že proti němu není další řádný opravný prostředek přípustný, jednalo se o poučení nesprávné, které mělo za následek odepření spravedlnosti stěžovateli, který se tímto vadným poučením řídil a stížnost vůči usnesení nepodal. V tomto případě se jednalo o porušení práva na soudní ochranu v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález sp. zn. III. ÚS 3007/09: Právo nezletilého dítěte na slyšení v řízení, v němž se rozhoduje o jeho záležitostech (k čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 12 Úmluvy o právech dítěte)

Stěžovatelka se ústavní stížností domáhala zrušení rozhodnutí okresního a krajského soudu, kterými byla mj. nařízena ústavní výchova její nezletilé dcery a omezen výkon její rodičovské zodpovědnosti. Soudy vycházely při nařízení ústavní výchovy nezletilé zejména z toho, že v době nařízení předběžného opatření, kterým byla nezletilá odňata z péče matky a předána do péče zařízení pro děti, vyzvedla stěžovatelka nezletilou ze zdravotnického zařízení a uprchla s ní do ciziny. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že nezletilá nebyla v průběhu řízení před soudy osobně vyslechnuta, ač jí toto právo s ohledem na stupeň jejího vývoje a rozumové a volní vyspělosti zjevně příslušelo.

Ve vztahu k požadavku osobního slyšení dítěte Ústavní soud v nálezu ze dne 26. 8. 2010 uvedl, že vytržení dítěte z existujícího rodinného prostředí představuje nejen zásah do soukromého a rodinného života, ale do jisté míry i zásah do osobní

svobody, přičemž v případě zásahu do osobní svobody existuje obecné základní právo být slyšen před soudem, který o omezení svobody rozhoduje. Ústavní považoval za primárně relevantní zjištění, že nezletilá dcera stěžovatelky nebyla vyslechnuta v řízení, kterým bylo rozhodováno o jejím umístění do ústavní výchovy. Nezletilé bylo přitom 15 let, byla schopna formulovat své názory, sama navrhla, aby byla v řízení vyslechnuta, a jednalo se o nanejvýš citlivou záležitost týkající se jak jejího soukromého a rodinného života, tak osobní svobody. Právo dítěte být slyšeno v každém řízení, v němž se rozhoduje o jeho záležitostech, výslovně zakotvené v čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, čl. 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, jakož i v § 31 odst. 3 zákona o rodině a § 100 odst. 4 občanského soudního řádu, poskytuje dítěti možnost, aby se tak stalo v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení je stanoven v souladu s procesními pravidly vnitrostátního zákonodárství. Ústavní soud vzal v projednávané věci v úvahu, že rozhodováním o výchovných opatřeních vůči nezletilému dítěti je zasahováno rozhodným způsobem i do práv jeho rodičů na respektování soukromého a rodinného života. Na tomto základě Ústavní soud stížnosti stěžovatelky vyhověl a napadené rozsudky krajského a okresního soudu zrušil pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález sp. zn. I. ÚS 1104/10: Slyšení obviněného soudem při přezkumu rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby (k čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 5 odst. 4 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy)

Okresní soud zamítl stížnost stěžovatele proti usnesení státní zástupkyně, kterým rozhodla podle § 71 odst. 3 trestního řádu o ponechání stěžovatele ve vazbě, neboť i nadále trvá důvod předstížené vazby, přičemž stěžovatel namítal, že nebyl osobně slyšen.

Ústavní soud věc v nálezu ze dne 21. 10. 2010 posoudil tak, že pokud obecné soudy rozhodnou o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby bez slyšení obviněného, přičemž nejde o případ, kdy lze od osobního slyšení upustit (obviněný slyšení výslovně odmítl, byl k otázce trvání vazby slyšen bezprostředně před rozhodováním soudu nebo výsledku brání objektivně nepřekonatelná překážka), porušují základní právo na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy, a také právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Ústavní soud ostatně již řešil problematiku slyšení ve vazebních řízeních v nálezu pléna sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005 (N 60/36 SbNU 647; 239/2005 Sb.).

Nález sp. zn. III. ÚS 3221/09: Právo na nahlížení do spisu v přípravném řízení (k čl. 36 Listiny, čl. 6 Úmluvy)

Proti stěžovatelům bylo vedeno trestní stíhání pro trestný čin podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. V rámci přípravného řízení policejní orgán nevyhověl opakovanému požadavku obhájce obviněných, aby mu byl umožněn úplný přístup k vyšetřovacímu spisu včetně všech odposlechů, videozáznamů atd. Státní zástupce v postupu policejního orgánu neshledal pochybení. Stěžovatelé namítali, že postupem policejního orgánu došlo k porušení zásady rovnosti zbraní, práva na obhajobu a kontradiktornosti řízení.

Zákonem předpokládaná možnost omezení práva nahlížet do spisu (§ 65 odst. 2 trestního řádu) vyplývá ze skutečnosti, že v počátcích vyšetřování nelze často zabezpečit ochranu důkazů před jejich poškozením a zničením nebo jinými aktivitami sledujícími cíl mařit vyšetřování. Ohroženy mohou být i jiné společenské a individuální zájmy, např. bezpečnost svědků, citlivé osobní údaje nezúčastněných třetích osob či skutečnosti podléhající utajení. Výše uvedené okolnosti musí být zvažovány i v konkrétním přípravném řízení. Z těchto důvodů Ústavní soud neshledal, že by postupem napadeným ústavní stížností došlo k porušení ústavně zaručených práv nebo svobod stěžovatelů, a ústavní stížnost zamítl.

Nález sp. zn. III. ÚS 542/09: Opomenutý účastník stavebního řízení (k čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2, čl. 11 odst. 1 a čl. 4 Listiny)

Poté, co stěžovatel zjistil, že bez jeho vědomí bylo vydáno stavební povolení, dožadoval se postavení účastníka předmětného správního řízení a vydání předběžného opatření zakazujícího stavebníkovi pokračovat v pracích. Správní orgán prvního stupně sdělil stěžovateli připisem, že již žádné řízení nevede a o vydání předběžného opatření nelze rozhodnout. Městský soud žalobu odmítl s odůvodněním, že žaloba je přípustná pouze proti rozhodnutí, nikoliv proti sdělení vedlejšího účastníka. Nejvyšší správní soud kasační stížnost rozsudkem zamítl s obdobným odůvodněním.

Ústavní soud uvedl, že v případě, že se soud vyhne přezkumu odvolání tzv. opomenutého účastníka řízení ve stavebním řízení tím, že odmítne přezkoumat úkon formálně správním orgánem označený jako sdělení, ačkoliv se materiálně jedná o zamítavé rozhodnutí o odvolání stěžovatele, jedná se o přepjatý formalismus v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny. Vzhledem k tomu, že přiznání postavení účastníka řízení ve stavebním nebo obdobném řízení slouží k ochraně jeho vlastnických práv, odmítnutí této ochrany jen z důvodů nedostatku formálního označení aktu správního úřadu je v rozporu také s čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny.

Nález sp. zn. I. ÚS 726/10: Dokazování ve věci odpovědnosti odběratele za neoprávněný odběr elektrické energie (k čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny, čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě)

Stěžovatel, v předchozím řízení žalovaný, který byl povinen zaplatit vysokou finanční částku jako náhradu za neoprávněný odběr elektřiny, namítal v ústavní stížnosti, že se obecné soudy nevypořádaly s jeho námitkou o nedostatečně důkazně podloženém tvrzení žalobce, které se týkalo mechanického poškození cejchovních plomb elektroměrů.

Ústavní soud uvedl, že v projednávané věci obecné soudy pominuly dostatečně hodnotit okolnost, z níž vyplývá podstata odpovědnosti za neoprávněný odběr elektřiny, zejména pak to, zda k žalobcem tvrzenému porušení ochranných prvků jednotlivých elektroměrů skutečně a prokazatelně došlo. Odvolací soud sice přejal závazný právní názor Nejvyššího soudu o objektivní odpovědnosti odběratele za neoprávněný odběr elektrické energie ve smyslu § 22 odst. 1 písm. d) zákona o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o Státní energetické inspekci, ten se však vztahuje až na případ, kdy je prokázáno poškození cejchovních plomb, a nikoli na situaci, kdy je sporné, zda tyto plomby byly porušeny, jak tomu bylo právě v posuzované věci. Odvolací soud totiž zcela ignoroval námitky stěžovatele, že tvrzení žalobce není podloženo důkazy majícími dostatečnou vypovídací hodnotu, protože v předcházejícím řízení nebylo žalobcem dostatečně prokázáno, že cejchovní plomby elektroměrů byly skutečně poškozeny tak, jak to ve své zprávě uvedl jediný svědek – pracovník žalobce. Tento podstatný deficit v dokazování dle názoru Ústavního soudu flagrantně zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto uvedené rozhodnutí zrušil.

Nález sp. zn. II. ÚS 889/10: Prohlídka kanceláře advokáta – právo na právní pomoc (k čl. 8 odst. 2, čl. 13, čl. 26 odst. 1, čl. 37 odst. 2 Listiny, čl. 2 odst. 3 Ústavy)

Stěžovatel, který je advokátem, odmítl umožnit policejnímu orgánu přístup k listinám a věcem, o nichž byl podle svého názoru povinen zachovávat advokátní mlčenlivost. S tímto postojem se ztotožnil i přítomný zástupce České advokátní komory (ČAK). Krajský soud proto na návrh policejního orgánu nahradil souhlas ČAK s prohlídkou a přístupem k listinám a věcem, jež byly předmětem advokátního tajemství.

Ústavní soud se v nálezu ze dne 25. 11. 2010 vyjádřil k povinnosti mlčenlivosti advokáta coby základního předpokladu pro poskytování právní pomoci. Výkon profese advokáta vychází podle Ústavního soudu z důvěrného vztahu mezi advokátem a klientem a z důvěry klienta v mlčenlivost advokáta; nejedná se tedy o výsadu advokáta, která by měla založit vynětí z obecně platného a závazného právního řádu, ale jde o povinnost uloženou advokátovi v zájmu jeho klientů a pro jejich ochranu. V tomto smyslu také profesionální tajemství a jeho dodržování advokátem požívá příslušné ochrany, a to zejména v situacích, kdy tato povinnost advokáta může být ohrožena v případech, jako je domovní prohlídka u advokáta nebo v jeho kanceláři, prováděná podle ustanovení § 85b trestního řádu. Je naprosto nezbytné, aby obecné soudy vynakládaly přiměřenou míru pečlivosti při posuzování všech okolností rozhodných pro ústavně souladný zásah do jakýchkoli základních práv a svobod. Proto je významné, aby obecný soud pečlivě zvažoval u každé listiny zvlášť, zda je dotčený advokát ohledně jejího obsahu povinen zachovat mlčenlivost. Ústavní soud proto rozhodnutí krajského soudu zrušil.

Nález sp. zn. I. ÚS 22/10: Právo na bezplatnou obhajobu [k čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny, čl. 6 odst. 3 písm. c) a čl. 8 odst. 1 Úmluvy]

Stěžovatelka požádala soud ve smyslu § 33 odst. 2 a 3 trestního řádu o bezplatnou obhajobu, která jí však nebyla přiznána s odůvodněním, že nepředložila všechny potřebné doklady k osvědčení a prokázání své nemajetnosti, tedy neunesla důkazní břemeno.

Ústavní soud k tomu v nálezu ze dne 7. 4. 2010 uvedl, že pokud vrchní soud dospěl k závěru, že stěžovatelka svůj nárok řádně nedoložila, resp. že předložené důkazy jsou pro rozhodnutí o jejím návrhu nedostačující, měl povinnost ve smyslu § 59 odst. 4 trestního

řádu stěžovatelku vyzvat k jejich doplnění. Dle názoru Ústavního soudu postupoval vrchní soud libovolně, když postupem porušujícím čl. 2 odst. 2 Listiny nevyhověl nároku stěžovatelky z důvodu neunesení důkazního břemene, spočívajícího v nedoložení nemajetnosti, aniž by stěžovatelku vyzval k doplnění důkazů, což ve svém důsledku vedlo k porušení základního práva garantovaného čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy. Za zcela nepřijatelné je dle Ústavního soudu nutno považovat také názor vrchního soudu, který bez jakýchkoli relevantních důvodů (resp. skutečností zjištěných v rámci trestního řízení a důkazů) předpokládal, že stěžovatelka musí stále disponovat prostředky získanými z trestné činnosti. Ústavní soud také nesouhlasil se závěrem vrchního soudu o tom, že pokud si stěžovatelka hradí nadstandardní služby za internet a kabelovou televizi, pak si také v budoucnu může hradit náklady obhajoby prostřednictvím splátkového kalendáře. Ústavní soud totiž nesdílí restriktivní pojetí tzv. oprávněných (nutných) výdajů, neboť dle jeho názoru je třeba posuzovat lidský život a osobnost člověka výrazně komplexněji, mimo jiné i pod zorným úhlem práva na soukromí. Uvedený závěr vrchního soudu tak není v intencích maxim práva na soukromý život vytyčených Evropským soudem pro lidská práva a Ústavním soudem, což vede k porušení čl. 8 odst. 1 Úmluvy. S ohledem na výše uvedené skutečnosti Ústavní soud napadené usnesení vrchního soudu zrušil.

7.4 Právo na azyl

Právo na azyl má v judikatuře Ústavního soudu specifické místo. Ústavní soud se jednak tímto právem v porovnání s jinými právy garantovanými ústavním pořádkem České republiky zabývá méně často (v roce 2010 tomu tak bylo ve čtyřech případech), jednak je poskytnutí azylu do značné míry závislé na uvážení příslušného státu poskytujícího azyl, a Ústavní soud je proto při posuzování azylových věcí zdrženlivější.

V minulosti se Ústavní soud vyjádřil k určitým aspektům azylu, konkrétně k otázce vyhoštění cizince, jenž je žadatelem o azyl, např. ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 553/06 ze dne 30. 1. 2007 (N 17/44 SbNU 217). V uvedeném nálezu Ústavní soud konstatoval, že »rozhodnutí vyhostit cizince – žadatele o azyl – může vyvolat problém z hlediska čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (s nímž koresponduje čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod), jestliže existují závažné a ověřené důvody se domnívat, že dotyčný je vystaven reálnému riziku, že by byl

podroben mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu (tzv. test „reálného rizika“).«. Obdobnou problematikou se v roce 2010 Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. 11. 2010.

Nález sp. zn. I. ÚS 2462/10: Vydání cizince – žadatele o azyl do země s nedostatečně garantovanými zárukami spravedlivého procesu (k čl. 43 a čl. 7 odst. 2 Listiny, čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod)

V daném případě řešil Ústavní soud případ vydání cizince – žadatele o azyl, který je státním příslušníkem Gruzínské republiky. Ta požádala o jeho vydání k výkonu trestu odnětí svobody v délce patnácti let, uloženého v jeho nepřítomnosti za spáchání trestného činu vraždy podle tamního trestního zákona. Stěžovatel žije již od roku 1994 v České republice, kde požádal dvakrát o udělení mezinárodní ochrany. Řízení o jeho první žádosti o azyl skončilo neúspěšně, řízení o druhé žádosti nebylo dosud ukončeno. V rámci souběžně probíhajícího extradičního řízení však bylo rozhodnuto o jeho vydání do Gruzie.

Ústavní soud v tomto nálezu zrušil rozhodnutí o vydání stěžovatele do Gruzie, přičemž konstatoval, že při extradičním řízení došlo k porušení zákazu mučení (garantovaného v čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání), neboť obecné soudy se při svém rozhodování nevypořádaly s opakovaně předkládanými zprávami mezinárodních vládních i nevládních organizací (např. SOZE, OBSE, Amnesty International apod.), které poukazovaly na nedostatečné záruky spravedlivého procesu v Gruzii, na tamní politickou perzekuci a na kritickou situaci v oblasti vězeňství, tj. ve výsledku upřednostnily obecně proklamované a vyžadující stranou (Gruzii) slibované záruky spravedlivého procesu před konkrétními argumenty stěžovatele a jiných mezinárodních (nevládních) organizací.

V dalších azylových věcech rozhodoval Ústavní soud před rokem 2010 např. ohledně délky lhůty pro podání správní žaloby v případě řízení ve věci mezinárodní ochrany [náleze ze dne 1. 12. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 17/09 (N 250/55 SbNU 415)] nebo ve věci zastavení azylového řízení podle § 33 písm. b) zákona o azylu [náleze ze dne 11. 4. 2007 sp. zn. I. ÚS 741/06 (N 64/45 SbNU 77)].

7.5 Závazky z mezinárodního práva

Povinnost plnit závazky, jež pro Českou republiku plynou z mezinárodního práva a z členství v mezinárodních organizacích, vyplývá z čl. 1 odst. 2 Ústavy. Z článku 10 Ústavy pak vyplývá, že v případě rozporu zákona a mezinárodního práva se přednostně použije mezinárodní smlouva (jedná se o tzv. aplikační přednost mezinárodní smlouvy). Touto problematikou se Ústavní soud v minulosti zabýval např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 69/04 ze dne 8. 3. 2007 (N 44/44 SbNU 557; 161/2007 Sb.), v němž posuzoval platnost obecně závazné vyhlášky města Ústí nad Labem ve světle Úmluvy o potlačování obchodu s lidmi a potlačování prostituce druhých osob a v němž mj. upozornil, že „jednoduché právo, které připouští několikery výklad, je třeba interpretovat způsobem, který je souladný s mezinárodněprávními závazky České republiky.“

Ústavní soud ve své judikatuře věnované vztahu českého a mezinárodního práva řeší také kolizi ústavně zaručeného základního práva nebo svobody jednotlivce na straně jedné a mezinárodněprávního závazku České republiky na straně druhé. V roce 2010 se takovým případem Ústavní soud zabýval ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/09 ze dne 4. 5. 2010.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 7/09: Vztah závazků vyplývajících z členství v NATO a práva na obhajobu (k čl. 10, čl. 1 odst. 1 a 2 Ústavy, čl. 4 odst. 4, čl. 38 odst. 2, čl. 40 odst. 3 a čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny, čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod)

Ústavní soud se v daném nálezu (ve Sbírce zákonů publikovaném pod č. 226/2010 Sb.) zabýval návrhem Městského soudu v Praze na zrušení § 58 odst. 6 zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Podle městského soudu uvedeně ustanovení zákona porušuje právo obžalovaných na spravedlivý proces a zejména na obhajobu tím, že v průběhu trestního řízení, kde jsou projednávány utajované informace cizí moci, jim ani jejich obhájčům neumožňuje bez platného osvědčení seznámit se s listinnými důkazy. V daném případě se jednalo o utajované informace, jež mají původ v NATO a k jejichž utajení se Česká republika zavázala přistoupením k Dohodě mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o bezpečnosti informací

ze dne 6. 3. 1997, již promítla právě do napadeného ustanovení zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Ústavní soud se v tomto případě musel vypořádat s kolizí práva na obhajobu na straně jedné a závazků České republiky z mezinárodního práva na straně druhé. Ústavní soud návrh městského soudu zamítl, neboť podle jeho názoru by ani po zrušení napadeného ustanovení zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti obžalovaní a jejich obhájci bez příslušného osvědčení nezískali přístup k utajovým informacím. Na předmětné informace by totiž i nadále dopadala povinnost utajení podle uvedené mezinárodní smlouvy. Na druhou stranu Ústavní soud upozornil, že i v takovém případě platí principy spravedlivého procesu a presumpce nevin, a proto orgány činné v trestním řízení nemohou použít jako důkaz nic, k čemu by obhajobě odepřely přístup. Byl-li tedy obhajobě odepřen přístup k určitým informacím z důvodu jejich utajení, nemohou být tyto informace v trestním řízení proti obžalovanému použity.

Problematikou ochrany utajovaných informací (dříve utajovaných skutečností) a bezpečnostních prověrek advokátů – obhájců v trestním řízení, kde jsou projednávány utajované skutečnosti, se Ústavní soud již dříve zabýval např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.). K ochraně utajovaných skutečností se Ústavní soud dále vyjádřil např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/04 ze dne 26. 4. 2005 (N 89/37 SbNU 207; 220/2005 Sb.), v němž posuzoval soudní kontrolu bezpečnostního prověřování, a v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 31/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 16/32 SbNU 143; 105/2004 Sb.), v němž projednával návrh veřejného ochránce práv na zrušení ustanovení bodu 18 přílohy č. 3 nařízení vlády č. 246/1998 Sb., kterým se stanoví seznamy utajovaných skutečností.

Ve své judikatuře řešil Ústavní soud také střet dvou závazků z mezinárodního práva, a to např. v nálezech sp. zn. I. ÚS 752/02 ze dne 15. 4. 2003 (N 54/30 SbNU 65), kde se zabýval vztahem povinnosti vydat cizince k extradici a povinnosti nevydat osobu do státu, v němž jí hrozí nebezpečí mučení, a sp. zn. I. ÚS 601/04 ze dne 21. 2. 2007 (N 34/44 SbNU 417), v němž řešil výkon rozsudku soudu cizího státu ve vazbě na ochranu lidských práv a základních svobod ve smyslu Úmluvy.

Ústavní soud má dále pravomoc, svěřenou mu čl. 87 odst. 2 Ústavy, posoudit soulad mezinárodní smlouvy, jež dosud nebyla ratifikována, s ústavním pořádkem.

Za zásadní rozhodnutí Ústavního soudu lze v tomto ohledu považovat nálezy sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008 (N 201/51 SbNU 445; 446/2008 Sb.) a Pl. ÚS 29/09 ze dne 3. 11. 2009 (N 233/55 SbNU 197; 387/2009 Sb.), v nichž Ústavní soud takto posuzoval Lisabonskou smlouvu pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství.

Mezi závazky z mezinárodního práva mají specifické postavení závazky, jež pro Českou republiku vyplývají z členství v Evropské unii (dříve Evropských společenstvích). Ústavní soud v této oblasti opakovaně zdůraznil povinnost tzv. eurokonformní interpretace, tj. výkladu českého práva způsobem, jenž jej činí souladným s právem evropským. V minulosti se Ústavní soud k této problematice vyjádřil např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 66/04 ze dne 3. 5. 2006 (N 93/41 SbNU 195; 434/2006 Sb.) věnovaném tzv. eurozatykači.

7.6 Základní ústavní principy

Demokratický právní stát

Princip demokratického právního státu zakotvený v čl. 1 odst. 1 Ústavy představuje určitý generální a uvozující princip, na který se váže celá řada ústavních subprincipů, z nichž některé Ústava či ústavní pořádek upravují výslovně, jiné jsou dovozovány judikaturou Ústavního soudu. Pokud jde o rozhodovací činnost Ústavního soudu, je především třeba uvést, že ta pracuje s principem tzv. materiálního právního státu, podle kterého nejde jen o prostou vázanost státní moci právními pravidly, ale též musí být státní moc vázána na dodržení určitých obsahových požadavků. Princip materiálního právního státu byl Ústavním soudem poprvé a komplexně charakterizován v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.).

Tento princip je rozvíjen v celé řadě rozhodnutí a oblastí, ať už jde o prosazování principu důvěry občanů v právo, principu právní jistoty aj. Z této oblasti lze v judikatuře Ústavního soudu vydaté v roce 2010 nalézt celou řadu příkladů.

Nález sp. zn. IV. ÚS 3207/07: Účast zahraničních zaměstnanců na českém systému sociálního pojištění a důvěra občanů v právo (k čl. 1 odst. 1 a čl. 10 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny)

V nálezu ze dne 18. 11. 2010 se Ústavní soud zabýval návrhem stěžovatelky – obchodní společnosti, jejíž někteří zaměstnanci byli francouzskými státními občany s trvalým pobytem na území Francie. Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení ze dne 23. 6. 2005 byla stěžovatelce uložena povinnost doplatit za tyto zaměstnance nedoplatek na pojistném a penále z pojistného. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno i rozhodnutím Městského soudu v Praze a Nejvyššího správního soudu. Stěžovatelka namítala, že francouzští zaměstnanci nejsou účastni na českém systému sociálního zabezpečení, a není tedy povinna za ně pojistné odvádět.

Ústavní soud se v daném případě zabýval především otázkou důvěry občanů v právo. V období od 1. 6. 2002 do 1. 1. 2004 (tedy před vstupem České republiky do Evropské unie) totiž bylo postavení pracovníků z jiného státu právně nejasné a správní orgány interpretovaly tehdy změněný článek 10 Ústavy tak, že i takoví zaměstnanci jsou na základě Všeobecné úmluvy o sociální bezpečnosti mezi Československem a Francií účastníky českého systému sociálního zabezpečení. Od počátku roku 2004 se však ustálila praxe orgánů státní správy sociálního zabezpečení, podle níž Všeobecná úmluva nebyla aplikována, a tedy neměla být aplikována ani v případě stěžovatelky. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl, neboť obecné soudy podle jeho názoru porušily oprávněné očekávání stěžovatelky, jak bude v jejím případě postupováno.

Ochranou jednání učiněného v důvěře v právo se Ústavní soud zabýval v roce 2010 také např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 503/06 ze dne 3. 5. 2010.

Nález sp. zn. II. ÚS 635/09: Povinnost soudů rozhodovat spravedlivě a šetřit důvěru občanů v právo (k čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny)

V nálezu ze dne 31. 8. 2010 Ústavní soud řešil případ stěžovatele, jenž se po žalované nemocnici domáhal zaplacení částky 1 000 000 Kč coby náhrady za trvalé následky na zdraví, jež mu byly způsobeny nesprávnou léčbou a zanedbáním lékařské péče. Krajský soud přiznal stěžovateli částku 300 000 Kč, vrchní soud žalobu zamítl a ani

Nejvyšší soud stěžovateli nevyhověl, neboť nárok stěžovatele byl dle názoru obecných soudů promlčený. U vrchního a Nejvyššího soudu byla přitom stěžovatelova záležitost projednávána dvakrát, neboť Nejvyšší soud v prvním případě rozhodnutí vrchního soudu zrušil, ovšem ten rozhodl stejně jako poprvé, a podruhé Nejvyšší soud stěžovatelovo dovolání zamítl a odmítl.

Ústavní soud v daném případě rozhodnutí vrchního a Nejvyššího soudu zrušil, neboť soudy podle jeho názoru dostatečně nerespektovaly ideu spravedlnosti a důvěry občana v právo. Během řízení o stěžovatelově žalobě totiž došlo ke změně judikatury týkající se otázky promlčení práva na náhradu nemajetkové újmy a obecné soudy při jejím řešení neuzaly v úvahu, že stěžovatel při podání žaloby vycházel z konkrétního rozhodnutí Nejvyššího soudu a nemohl předpokládat, že dojde ke změně soudní praxe a tato změna ovlivní rozhodnutí obecných soudů v jeho věci. Obecné soudy tak nerespektovaly požadavek předvídatelnosti soudního rozhodování a spravedlivého rozhodnutí.

Ústavní soud se problematikou spravedlivého rozhodování ve spojení s otázkou výkonu práva v rozporu s dobrými mravy zabýval v roce 2010 také např. v nálezu sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010.

Nezávislost soudů

Nezávislost soudů a soudní moci náleží k podstatným ústavním principům, odvozaným jak z pojmu právního státu, tak z principu dělby moci. K výrazným rozhodnutím, v nichž se Ústavním soud komplexně vyjádřil k nezávislosti soudní moci, lze řadit nálezy sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ze dne 18. 6. 2002 (N 78/26 SbNU 273; 349/2002 Sb.), v němž se zabýval úpravou organizace soudnictví. Stejnou problematikou související s organizací soudnictví se Ústavní soud zabýval též v roce 2010, a to v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010 (ve Sbírce zákonů publikován pod č. 294/2010 Sb.).

Nezávislostí soudnictví se Ústavní soud zabýval též v souvislosti se spory ohledně odvolání předsedkyně Nejvyššího soudu a jmenování druhého místopředsedy Nejvyššího soudu prezidentem republiky [v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 18/06 ze dne 11. 7. 2006 (N 130/42 SbNU 13; 397/2006 Sb.) a sp. zn. Pl. ÚS 87/06 ze dne 12. 9. 2007 (N 139/46 SbNU 313)].

Již mezi tradiční oblasti rozhodování Ústavního soudu pak náleží též posuzování zásahů zákonodárce do odměňování soudců obecných soudů. Platy soudců se Ústavní soud zabýval již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/2000 ze dne 3. 7. 2000 (N 105/19 SbNU 23; 321/2000 Sb.), v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/02 ze dne 11. 6. 2003 (N 87/30 SbNU 309; 198/2003 Sb.), dále v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 34/04 ze dne 14. 7. 2005 (N 138/38 SbNU 31; 355/2005 Sb.), v němž řešil problematiku snížení platů soudců v souvislosti s nutnými úsporami státu po povodních v roce 2002, nebo v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 55/05 ze dne 16. 1. 2007 (N 9/44 SbNU 103; 65/2007 Sb.).

Do této kategorie spadají také dva nálezy vydané v roce 2010.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 13/08: Zmrazení platů soudců v letech 2008–2010 (k čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 1 a čl. 82 odst. 1 Ústavy, čl. 1 Listiny)

V nálezu ze dne 2. 3. 2010 (ve Sbírce zákonů publikován pod č. 104/2010 Sb.) se Ústavní soud zabýval návrhem Městského soudu v Brně na zrušení zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů v části týkající se mimořádného opatření při určování výše platu a některých náhrad výdajů soudců. Podle městského soudu představuje napadené ustanovení zákona, v důsledku jehož aplikace došlo ke zmrazení platů soudců v letech 2008–2010, nepřiměřenou restrikcí, jež porušuje princip postavení České republiky coby surochovaného, jednotného a demokratického státu založeného na úctě k právům a svobodám člověka, princip nezávislosti a nestrannosti soudní moci a princip rovnosti v právech.

Ústavní soud návrhu městského soudu nevyhověl. V nálezu konstatoval, že platové poměry soudců sice mají být s ohledem na zajištění jejich nezávislosti stabilní nesnižovatelnou veličinou, ale jen v situaci, kdy nenastanou zcela výjimečné a mimořádné okolnosti. V daném případě navíc sice došlo k zastavení růstu platů soudců, nikoliv však k jejich snížení. Toto dočasné pozastavení růstu jejich platů a jeho dopad na příjmovou situaci soudců neměly dle Ústavního soudu charakter trvalého snížení jejich materiálního zabezpečení a neuvzbužovalo pochybnosti, že by šlo o svévolný postup zákonodárce s cílem omezit soudcovskou nezávislost. Ústavní soud ovšem současně upozornil, že dočasné zmrazení platů soudců nelze směřovat s trvalým odnětím platu nebo jeho části, které již představuje reálný negativní dopad na dosaženou úroveň materiálního zajištění soudců, a tedy je způsobilé zasáhnout do jejich nezávislosti.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 12/10: Snížení platů soudců o 4 % v roce 2010 (k čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 1, čl. 9 odst. 2, čl. 82 odst. 1, čl. 81 a čl. 95 odst. 2 Ústavy, čl. 1 Listiny)

V nálezu ze dne 7. 9. 2010 (ve Sbírce zákonů publikován pod č. 269/2010 Sb.) se Ústavní soud zabýval snížením platů soudců o 4 % v roce 2010. Návrh na zrušení příslušné části zákona o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu podal Městský soud v Brně, neboť podle jeho názoru je snížení platů soudců o 4 % v roce 2010 v rozporu s principem postavení České republiky coby svrchovaného, jednotného a demokratického státu založeného na úctě k právům a svobodám člověka, principem nezávislosti a nestrannosti soudní moci a principem rovnosti v právech.

Ústavní soud daným nálezem návrhu vyhověl, neboť snížení platů soudců pro rok 2010 o 4 % bylo dle něj svévolným zásahem zákonodárce do soudcovské nezávislosti. Její zárukou je přitom dle Ústavního soudu nejen zákaz zásahu zákonodárce do materiálního zabezpečení soudců, ale také vyloučení jakéhokoli nátlaku moci zákonodárné či výkonné na moc soudní. V posuzovaném případě navíc opatření ve vztahu k soudcům již nebylo možno považovat za mimořádné a proporční (a tedy ospravedlnitelné), ale podle Ústavního soudu spíše budilo dojem cíleného procesu směřujícího k navrácení soudcovských platů do nižších úrovní. Ústavní soud tak dospěl k závěru, že podmínky pro snížení platů soudců v dané věci nebyly splněny.

7.7 Pravomoc a činnost ústavních orgánů

Obecná pravidla pravomoci a činnosti ústavních orgánů jsou určena především čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 1 a 3 Ústavy, z nichž vyplývá mj. princip odvozenosti státní moci od lidu, úcta České republiky k právům a svobodám člověka a občana a uplatňování státní moci jen v případech, mezích a způsoby stanovenými zákonem. Konkrétní podmínky pravomoci a činnosti jednotlivých ústavních orgánů pak stanoví hlavy druhá až šestá Ústavy.

Okruh otázek, jimiž se Ústavní soud ve vztahu k pravomoci a činnosti ústavních orgánů zabývá, je velmi široký; velmi často se jedná o problematiku pravidel

legislativního procesu a otázky spojené s obsazováním ústavních orgánů. Jako příklad rozhodnutí z prvé oblasti lze uvést nález sp. zn. Pl. ÚS 21/01 ze dne 12. 2. 2002 (N 14/25 SbNU 97; 95/2002 Sb.), v němž Ústavní soud řešil námitku Senátu Parlamentu České republiky o neumožnění řádné účasti v legislativním procesu.

Otázky spojené s legislativním procesem a s normotvornou pravomocí ústavních orgánů řešil v roce 2010 Ústavní soud v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 6/07 ze dne 9. 2. 2010 (vyhlášen pod č. 66/2010 Sb.) a Pl. ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010 (vyhlášen pod č. 294/2010 Sb.), v němž se zároveň zabýval některými otázkami spojenými s organizací soudnictví.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 6/07: Pravomoc ministerstva vydat vyhlášku v případě vlády v demisi [k čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 79 odst. 3, čl. 62 písm. d) a čl. 68 odst. 1 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny]

V nálezu ze dne 9. 2. 2010 (publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 66/2010 Sb.) Ústavní soud posuzoval návrh skupiny poslanců na zrušení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví týkající se rámcových smluv. Podle navrhovatele ministerstvo nebylo oprávněno vyhlášku vydat, protože v předmětné době bylo řízeno ministrem tzv. úřednické vlády, jíž nebyla vyslovena důvěra Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky. Vydáním vyhlášky tak dle navrhovatele došlo k porušení ústavního principu odpovědnosti vlády Parlamentu a k porušení zákonného zmocnění k vydání vyhlášky podle § 17 odst. 3 zákona o veřejném zdravotním pojištění.

Ústavní soud návrhu nevyhověl, neboť podle jeho názoru ústavně zakotvená pravomoc ministerstva k vydávání podzákoných předpisů (a tedy i napadené vyhlášky) není podle Ústavy zvláštním způsobem omezena, a to ani v situaci, kdy je ministerstvo řízeno ministrem, jenž je členem vlády prozatímně pověřené výkonem jejích funkcí podle čl. 62 písm. d) Ústavy. Všechny vydávané předpisy však dle Ústavního soudu musí splňovat obecné požadavky, což se v daném případě stalo.

Ústavní soud se dále zabýval otázkou zákonného zmocnění ministerstva k vydání vyhlášky, přičemž dospěl k závěru, že ministerstvo jednalo v souladu s příslušným

ustanovením zákona, jež je navíc kogentní, a tedy se od něj ministerstvo nemohlo odchýlit, ani když je řízeno ministrem, jenž je členem úřednické vlády.

Obdobnou problematikou, tj. rozsahem zákonného zmocnění k vydání podzákonného právního předpisu, se Ústavní soud dříve zabýval např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/06 ze dne 16. 12. 2008 (N 222/51 SbNU 753; 69/2009 Sb.).

Problematikou ústavnosti legislativního procesu, například v podobě tzv. legislativních příležitostí se Ústavní soud dříve zabýval také v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), v němž shledal jejich protiústavnost za situace, kdy tzv. přílepek nesouvisí s předmětem původního návrhu zákona. V roce 2010 se pak v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 39/08 (publikován ve Sbírce zákonů pod č. 294/2010 Sb.) vyjádřil též k ústavní konformitě přijímání legislativy v podobě tzv. komplexních pozměňovacích návrhů.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 39/08: Komplexní pozměňovací návrhy a některé aspekty organizace soudnictví – přidělování soudců k Ministerstvu spravedlnosti, jmenování místopředsedů Nejvyššího soudu a zavedení funkčních období funkcionářů soudů [k čl. 1 odst. 1, čl. 81, čl. 82 odst. 1, čl. 93 odst. 1, čl. 62 písm. f), čl. 41 a čl. 44 odst. 1 Ústavy]

V nálezu ze dne 6. 10. 2010 (publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 294/2010 Sb.) Ústavní soud řešil návrh skupiny senátorů na zrušení vybraných ustanovení zákona č. 314/2008 Sb., měnického zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), vybraných ustanovení zákona o soudech a soudcích a soudního řádu správního. Podle navrhovatele napadené části zákona č. 314/2008 Sb. byly do vládního návrhu zákona vloženy jako tzv. komplexní pozměňovací návrh. Tímto postupem došlo dle navrhovatele k narušení legislativního procesu, neboť k návrhu se neměla šance vyjádřit vláda, došlo k omezení práv parlamentní menšiny a ke zvýšení rizika, že byl přijat nesrozumitelný, nepřehledný a nepředvídatelný zákon. V další části pak navrhovatel brojil proti jednotlivým částem předmětného zákona týkajícím se problematiky přidělování soudců k Ministerstvu spravedlnosti, jmenování místopředsedů Nejvyššího soudu a zavedení funkčního období funkcionářů soudů.

Ústavní soud v první řadě přezkoumal ústavnost legislativní procedury, přičemž upozornil, že tzv. komplexní pozměňovací návrhy nejsou zákonem o jednacím řádu Poslanecké sněmovny upraveny, a jedná se tedy pouze o projev jisté parlamentní praxe. Tato praxe však dle Ústavního soudu nevybočuje z mezí ústavního pořádku. Při projednávání vládního návrhu zákona sice není iniciátorem projednávaného návrhu vláda, ale příslušný sněmovní výbor, jenž je autorem pozměňovacího návrhu, nicméně subjekt zákonodárné iniciativy je i v takovém případě dle Ústavního soudu v postavení „pána návrhu“ a s návrhem může i nadále disponovat. Ústavní soud v této souvislosti navíc upozornil, že i uvozoací ústavní zákon k Listině základních práv a svobod v roce 1991 a Ústava České republiky v roce 1992 byly schváleny na základě komplexního pozměňovacího návrhu. Ústavní soud proto návrhu v této části nevyhověl.

V další části nálezu Ústavní soud zkoumal námitky navrhovatele k jednotlivým aspektům organizace soudnictví, představeným zákonem č. 314/2008 Sb. K dočasnému přidělování soudců k Ministerstvu spravedlnosti Ústavní soud uvedl, že tento systém koliduje s principem dělby moci, protože při přidělení soudce může dojít ke střetu zájmů a k ohrožení nezávislosti a nestrannosti soudce po návratu do jeho soudcovské funkce. V této části proto návrhu vyhověl a příslušnou část zákona o soudech a soudcích zrušil. Obdobně Ústavní soud shledal protiústavní část zákona o soudech a soudcích, jež v případě zahájení kárného řízení umožňuje ministru spravedlnosti dočasně zprostit funkce předsedu a místopředsedu soudu, a to z toho důvodu, že proti uvedenému rozhodnutí ministra spravedlnosti neexistuje opravný prostředek.

Ústavní soud dále upozornil, že stanovení neurčitého počtu místopředsedů Nejvyššího soudu (ustanovením § 102 odst. 1 zákona o soudech a soudcích) vytváří příliš široký prostor pro zásahy moci výkonné do fungování Nejvyššího soudu, čímž může dojít k ohrožení nezávislosti soudní moci. Stejnou obavu vyjádřil Ústavní soud i ve vztahu k možnosti opakovaného výkonu časově omezené funkce předsedy či místopředsedy soudů – podle jeho názoru může možnost opakovaného jmenování vytvářet prostor pro tzv. „personální korupci,“ resp. pro prolínání moci soudní a výkonné, což ohrožuje nezávislost a nestrannost soudnictví.

Oproti tomu právní úpravu, jež časově omezuje funkční období funkcionářů soudů, považoval Ústavní soud za ústavně souladnou, neboť sám princip časově omezeného výkonu určitých funkcí není sám o sobě v rozporu s principem dělby moci. Námitky Ústavní soud neměl ani proti existenci přechodných období ukončujících funkce stávajícím funkcionářům soudů.

Druhou z výše jmenovaných oblastí, tedy problematikou obsazování ústavních orgánů, se Ústavní soud dříve zabýval např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 18/06 ze dne 11. 7. 2006 (N 130/42 SbNU 13; 397/2006 Sb.), v němž řešil odvolávání funkcionářů soudů orgány moci výkonné. K pravomoci prezidenta republiky jmenovat místopředsedu Nejvyššího soudu se Ústavní soud vyslovil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 87/06 ze dne 12. 9. 2007 (N 139/46 SbNU 313). V roce 2010 posuzoval Ústavní soud mj. i právo na odvolání v kárném řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 33/09: Právo na odvolání v kárném řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů (k čl. 1 odst. 1, čl. 15, 81 a 82 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě)

V nálezu ze dne 29. 9. 2010 (publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 332/2010 Sb.) Ústavní soud řešil návrh Nejvyššího správního soudu na zrušení § 21 zákona o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů. Nejvyšší správní soud návrh podal v souvislosti s u něj vedeným řízením o návrhu ministra spravedlnosti na zahájení řízení o kárné odpovědnosti soudce okresního soudu. Podle navrhovatele je systém kárného řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů nespravedlivý, neboť neumožňuje kárně obviněnému podat proti rozhodnutí v kárném řízení odvolání.

Ústavní soud podanému návrhu nevyhověl, protože právní úprava kárného řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů dle jeho názoru není protiústavní. Obecné právo na odvolání totiž není podle Ústavního soudu v ústavním pořádku zakotveno. I z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že jednoinstančnost kárného řízení sama o sobě není v rozporu s požadavky spravedlivého procesu. Na kárné řízení se navíc nevztahuje ustanovení čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (podle něhož má osoba, již

soud shledá vinnou ze spáchání trestného činu, právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně), neboť toto řízení není svým charakterem řízením trestním, ale disciplinárním.

K problematice kárného řízení ve věcech soudců se Ústavní soud již dříve vyjádřil např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/09 ze dne 28. 7. 2009 (N 166/54 SbNU 117), v němž se zabýval složením kárného senátu a příslušností rozhodnout o vyloučení soudce kárného senátu v případě kárného řízení proti místopředsedovi Nejvyššího soudu.

7.8 Právo na územní samosprávu

V oblasti práva na územní samosprávu je nejčastěji předmětem přezkumu ze strany Ústavního soudu normotvorná činnost obcí, většinou spojená se záležitostmi místního pořádku. Ústavní soud obvykle řeší, zda obec měla pravomoc vydat v samostatné působnosti obecně závaznou vyhlášku, resp. upravit obecně závaznou vyhláškou konkrétní oblast. Otázkou okruhů, jež může obec regulovat obecně závaznou vyhláškou v samostatné působnosti, se Ústavní soud dříve zabýval např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 62/04 ze dne 17. 5. 2005 (N 108/37 SbNU 409; 280/2005 Sb.) nebo v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 45/06 ze dne 11. 12. 2007 (N 218/47 SbNU 871; 20/2008 Sb.). V roce 2010 řešil Ústavní soud podobnou problematiku v řadě nálezů, např. v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 39/10 ze dne 8. 12. 2010 (vyhlášen pod č. 395/2010 Sb.), Pl. ÚS 58/05 ze dne 8. 6. 2010 (vyhlášen pod č. 230/2010 Sb.) nebo Pl. ÚS 28/09 ze dne 2. 11. 2010 (vyhlášen pod č. 368/2010 Sb.).

Nález sp. zn. Pl. ÚS 39/10: Obecně závazná vyhláška města Krupka č. 3/2009: hlášení obyvatel starších 15 let, zdržujících se na území města Krupka déle než 30 dnů a majících trvalý pobyt na teritoriích jiných měst (k čl. 104 odst. 3 Ústavy)

V nálezu ze dne 8. 12. 2010 (publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 395/2010 Sb.) Ústavní soud posuzoval návrh Ministerstva vnitra na zrušení obecně závazné vyhlášky města Krupka, jež ukládala obyvatelům starším 15 let, kteří mají trvalý pobyt na teritoriu jiného města a zdržují se na území města Krupka déle než 30 dnů, povinnost přihlásit svůj pobyt na ohlašovně městského úřadu. Podle navrhovatele

vydáním vyhlášky město překročilo svou pravomoc a působnost, neboť se vydáním vyhlášky pokusilo napravit nedostatky institutu trvalého pobytu ve smyslu zákona o evidenci obyvatel, jež ale nespadá do samostatné působnosti obce. Napadená vyhláška navíc definovala dlouhodobý pobyt osob nepřihlášených na ohlašovně jako činnost, jež ve městě narušuje nebo může narušovat veřejný pořádek a je v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku. Takové vymezení považoval navrhovatel ve svém důsledku za zásah do svobody pobytu zaručené čl. 14 Listiny základních práv a svobod, protože nesplnění povinnosti ohlásit pobyt městu Krupka bylo automaticky považováno za činnost narušující veřejný pořádek.

Ústavní soud v posuzovaném případě konstatoval, že město Krupka vydalo vyhlášku na základě pravomoci svěřené jí čl. 104 odst. 3 Ústavy. Dále se proto zaměřil na posouzení, zda město nepřekročilo hranice zákonem vymezené věcné působnosti. V této souvislosti dospěl k závěru, že k překročení došlo, protože napadená vyhláška reguluje problematiku evidence osob, jež však postrádá místní charakter a nespadá do samostatné působnosti obce. Ústavní soud navíc shledal nesprávným i způsob, jakým vyhláška vymezovala činnost ohrožující veřejný pořádek. Podle Ústavního soudu samotné nepřihlášení pobytu trvajících nad 30 dnů nemůže samo o sobě veřejný pořádek ohrožovat – není totiž možné bez dalšího tvrdit, že osoba, jež někde pobývá bez ohlášení a zároveň dodržuje všechny své zákonné povinnosti, ohrožuje pouhým neohlášením svého pobytu veřejný pořádek v dané obci. Ústavní soud proto návrhu vyhověl a napadenou vyhlášku zrušil v celém rozsahu.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 58/05: Obecně závazná vyhláška města České Velenice – regulace provozování hudebních produkcí a používání zábavní pyrotechniky (k čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3 a čl. 104 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2, čl. 4 odst. 1, čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny)

V nálezu ze dne 8. 6. 2010 (publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 230/2010 Sb.) se Ústavní soud zabýval návrhem ministra vnitra na zrušení obecně závazné vyhlášky města České Velenice. Napadená vyhláška regulovala užívání zábavní pyrotechniky na veřejných prostranstvích i v nemovitostech z nich veřejně přístupných (byla zaměřena především na veřejné provozovny služeb, hostince, restaurace, vinárny, bary a herny ve vyjmenovaných částech města) tak, že jej omezila na dny 5. 12., 31. 12. a 1. 1. Dále určovala konec provozní doby výše uvedených objektů nejpozději

ve 24:00 hod. a začátek nejdříve v 6:00 hod. Stejným časovým intervalem vymezovala vyhláška také veřejnou produkci hudby. Navrhovatel spatřoval nezákonnost vyhlášky ve tom, že závazné podmínky a omezení vztáhla nejen na veřejná prostranství ve vyjmenovaných částech města, ale také na „nemovitosti z nich veřejně přístupné“. Město České Velenice v tomto případě dle navrhovatele překročilo limity stanovené v § 10 písm. a) zákona o obcích, neboť toto ustanovení umožňuje obcím regulovat určité činnosti pouze na místech, které mají charakter veřejného prostranství.

Ústavní soud v první řadě konstatoval, že napadená vyhláška dostatečně určitě konkretizuje místa označená jako veřejná prostranství a že označené činnosti jsou schopny – ač provozovány i mimo veřejná prostranství – narušit veřejný pořádek. Také regulaci používání zábavní pyrotechniky neshledal Ústavní soud problematickou, neboť podle jeho názoru je zábavní pyrotechnika způsobilá narušit pokojné soužití občanů hlukem, a to i v případech, kdy je používána mimo veřejná prostranství. V této části proto Ústavní soud návrhu nevyhověl.

V další části nálezu Ústavní soud posuzoval stanovení počátku a konce provozních dob hostinských a dalších obdobných zařízení a v této souvislosti konstatoval, že uvedené omezení zasahuje do práva podnikat a vykonávat jinou hospodářskou činnost ve smyslu čl. 26 odst. 1 Listiny. V situaci, kdy navíc chybí zákonné zmocnění obce regulovat provozní doby hostinských provozoven, představovalo podle Ústavního soudu vydání napadené vyhlášky překročení věcné působnosti obce.

Ústavní soud konečně při posuzování části vyhlášky, jež časově omezovala veřejnou produkci hudby (a to nejen na veřejných prostranstvích), uvedl, že regulace veřejné produkce hudby je způsobilá vést k ochraně veřejného pořádku před negativními následky hlučnosti, a nezasahuje tedy do práva podnikat a vykonávat jinou hospodářskou činnost. V daném případě ale město České Velenice zakázalo provozovat veřejně přístupnou hudební produkci nejen na veřejných prostranstvích, ale také v nebytových a bytových prostorech, které k tomuto účelu nejsou určeny rozhodnutím stavebního úřadu. Podle Ústavního soudu přitom obec v samostatné působnosti a ve formě obecně závazné vyhlášky není oprávněna ukládat uživatelům a vlastníkům staveb omezení či zákazy u užívání staveb. Ústavní soud proto příslušné části vyhlášky zrušil.

Obdobné otázky řešil Ústavní soud již ve své dřívější judikatuře. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 57/05 ze dne 13. 9. 2006 (N 160/42 SbNU 317; 486/2006 Sb.) posuzoval Ústavní soud ústavnost obecně závazné vyhlášky města Nový Bor o pyrotechnických efektech a ohňostrojích, v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 42/05 ze dne 8. 3. 2007 (N 45/44 SbNU 583; 162/2007 Sb.) se zabýval vyhláškou města Kladna stanovící mimo jiné provozní doby pro provozování hostinských činností a hudebních produkcí. Závěry plynoucí z tohoto nálezu Ústavní soud překonal v roce 2010 nálezem sp. zn. Pl. ÚS 28/09 (vyhlášen pod č. 368/2010 Sb.).

Nález sp. zn. Pl. ÚS 28/09: Pravomoc obcí stanovit noční zavírací hodiny barů, hostinců a restaurací (k čl. 104 odst. 3 Ústavy, čl. 10 odst. 2 Listiny)

Ministerstvo vnitra navrhlo, aby plénum Ústavního soudu v řízení dle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy o zrušení jiných právních předpisů zrušilo obecně závaznou vyhlášku města Břeclav, jíž byly stanoveny zavírací hodiny pro provozování hostinských činností v obytné zástavbě města, z důvodu rozporu se zákonem.

Ústavní soud nálezem ze dne 2. 11. 2010 vyhověl návrhu Ministerstva vnitra a zrušil výše uvedenou obecně závaznou vyhlášku města Břeclav s odůvodněním, že vyhláška byla při vymezení zavíracích hodin neurčitá, neboť vzhledem k neurčitému pojmu „obytná zástavba“ nebylo zřejmé, na jaká zařízení se omezení vztahuje. Pokud šlo o ministerstvem nastolenou otázku nedostatku pravomoci obcí regulovat veřejné záležitosti, Ústavní soud ve své judikatuře překonal původně restriktivní postoj k obecním vyhláškám a konstatoval, že za situace, kdy provozováním hostinské činnosti v nočních hodinách může docházet k narušování veřejného pořádku, má obec možnost na základě zmocnění vyplývajícího z § 10 zákona o obcích a čl. 104 Ústavy stanovit povinnosti subjektům tuto činnost provozujícím, a to včetně povinností spočívající v omezení provozní doby v nočních hodinách. Ústavní soud si povšiml také trendu ve zřizování dalších četných provozoven (hostinských zařízení, heren atd.), které svým provozem, zejména v nočních hodinách, narušují pokojné bydlení, přičemž negativní důsledky zasahující do práva občanů na ochranu soukromí a nerušeného užívání jejich domovů se nedaří eliminovat (ani postihovat) jinými prostředky regulace (zákaz nadměrného hluku, zákaz požívání alkoholických nápojů na veřejných prostranstvích). Omezení provozní doby hostinských zařízení v konkrétním případě

chrání nejen veřejný zájem, ale současně i právo na pokojné bydlení a spánek jakožto součást práva na ochranu soukromého a rodinného života v širším slova smyslu (čl. 10 odst. 2 Listiny).

Ústavní soud ve vztahu k právu na místní samosprávu posuzuje dále i otázky spojené s hospodařením obcí a krajů [srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 576/2000 ze dne 12. 4. 2001 (N 61/22 SbNU 49) nebo nálezy sp. zn. Pl. ÚS 1/02 ze dne 13. 8. 2002 (N 104/27 SbNU 167; 404/2002 Sb.)] nebo s místním referendem. Problematikou místního referenda se Ústavní soud již dříve zabýval např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 223/04 ze dne 9. 2. 2005 (N 27/36 SbNU 319) nebo v nálezu sp. zn. I. ÚS 101/05 ze dne 13. 3. 2007 (N 48/44 SbNU 619). V roce 2010 posuzoval Ústavní soud místní referendum ve statutárním městě Hradec Králové ve světle zákonných požadavků na nově vznikající obce v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1403/09.

Nález sp. zn. IV. ÚS 1403/09: Oddělení Březhradu od statutárního města Hradec Králové, stanovení minimálního počtu obyvatel nově vzniklé obce a otázka, koho lze považovat za občana obce (k čl. 8 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny)

V nálezu ze dne 19. 4. 2010 se Ústavní soud zabýval návrhem přípravného výboru pro konání referenda o oddělení Březhradu od Hradce Králové na zrušení části zákona o obcích, jež stanoví požadavek minimálního počtu obyvatel u nově vznikajících obcí. Podle příslušné části zákona totiž nové obce musejí mít nejméně 1 000 obyvatel, přičemž počet obyvatel se určuje ke dni zasedání zastupitelstva obce rozhodujícího o vyhlášení či nevyhlášení místního referenda.

Ústavní soud dále řešil námitku stěžovatele ohledně postupu krajského soudu při posuzování návrhu na vyhlášení místního referenda o oddělení části statutárního města Hradec Králové, vymezené katastrálním územím Březhrad, a o vytvoření nové obce na daném území. Podle stěžovatele krajský soud zamítl jeho návrh na vyhlášení místního referenda, aniž by se zabýval jeho námitkou, že mezi obyvatele nově vznikající obce je vedle osob s trvalým pobytem třeba započítat také cizí státní příslušníky hlášené v obci k pobytu.

První skupině námitek směřujících proti části zákona o obcích Ústavní soud nevyhověl, neboť podle jeho názoru je požadavek, aby nově vznikající obec měla nejméně 1 000 obyvatel, legitimní a podložený racionálním argumentem, jímž je zajištění řádného fungování veřejné správy. Ústavní soud dále upozornil, že ačkoliv v České republice má většina obcí méně než 1000 obyvatel, jedná se o obce historické, na něž nelze vztahovat současná zákonná kritéria. Ačkoliv Ústavní soud připustil, že daný stav umožňuje zásah do práva na místní samosprávu, shledal tento zásah opodstatněným.

Při řešení druhé námítky stěžovatele, týkající se definice pojmu „občan obce,“ Ústavní soud upozornil, že tento pojem lze interpretovat dvěma způsoby, přičemž je třeba se přiklonit k širšímu výkladu, podle něhož je za občana obce považován i občan členského státu Evropské unie, jenž je v oddělující se části obce hlášen k trvalému pobytu. Smlouva o fungování Evropské unie totiž těmto osobám dává právo podílet se na výkonu samosprávy (učetně práva volit či být volen do zastupitelstva obce nebo hlasovat v místním referendu) v obci, kde trvale žijí a jsou hlášeny k trvalému pobytu. Podle Ústavního soudu by tak bylo iracionální, pokud by tyto osoby nebyly zahrnuty do celkového počtu občanů v části obce, jež se hodlá oddělit.

Předseda Ústavního soudu Korejské republiky Kang Kook Lee na návštěvě Ústavního soudu, 21. května 2010 (FOTO: Jan SYMON)

Podpis předsedkyně Ústavního soudu Srbska Bosy Nenadić do pamětní knihy, 8. dubna 2010 (FOTO: Jan SYMON)

Nová knihovna Ústavního soudu (FOTO: Petr SOUKUP)

ROČENKA 2010

Vydavatel:

Ústavní soud České republiky

Joštova 8, 660 83 Brno

tel. (+420) 542162111

fax: (+420) 542161309, (+420) 542161169

Kontaktní osoba:

JUDr. Vlastimil Göttinger, mail: vlastimil.gottinger@usoud.cz

Grafická úprava a DTP:

ARTE 73 design studio, Jana Uhra 13, 602 00 Brno

Vydání 1., červenec 2011, vazba brožovaná

